ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
КОМИТЕТ АГРЫЗСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ул. Гагарина, д.13, г. Агрыз, 422230

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ӘГЕРҖЕ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

Гагарин ур.,13, Әгерҗе шәһәре, 422230

Тел.: (85551) 2-22-46; Факс: 2-22-46; E-mail: isp.agryz@tatar.ru; www. agryz.tatarstan.ru

ПОСТАНОВЛЕНИЕ **КАРАР**

«16» декабрь 2020 ел № 413

Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы территориясендә юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасын раслау турында

«НОВЫЙ ГРАД» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте тарафыннан эшләнгән (үз-үзен җайга сала торган оешма әгъзалары реестрыннан СРО-П-021-28082009 өземтә) Модуль 2. Әгерҗе муниципаль районы территориясендә 2018 елгы фараз чорына (ахыргы) 57/2018-КСД номерлы юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасы кысаларында чаралар эшләү темасы буенча Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы территориясендә юл хәрәкәте оештыруның комплекслы системасын (КСОДД) эшләү турындагы хисапны караганнан соң, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Дәүләт Советы Президиумының 2016 елның 11 апрелендәге Пр-637 номерлы утырышы йомгаклары буенча Россия Федерациясе Президенты йөкләмәләре исемлегенең п. 4б, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасында юл хәрәкәте иминлеген арттыру, юл-транспорт һәлакәтләрен киметү һәм аларның авыр нәтиҗәләрен киметү чараларын гамәлгә ашыру турында» 2018 елның 17 декабрендәге 1149 номерлы карары, Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы Советының 2015 елның 28 гыйнварындагы 39-1 номерлы карары белән кабул ителгән Татарстан Республикасы Әгерҗе "муниципаль районы" муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә, юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өчен шартлар тудыру, Әгерҗе муниципаль районында юл-транспорт комплексы эшчәнлегенең нәтиҗәлелеген һәм тотрыклылыгын арттыру максатларында, Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы Башкарма комитеты

КАРАР БИРӘ:

1. Кушымта итеп бирелгән Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы территориясендә юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасын расларга.

2. Әгерҗе муниципаль районының җирле үзидарә органнарына Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районында юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасына таянып, 1 нче кушымта нигезендә эш итәргә тәкъдим итәргә.

3. Әлеге карарны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре порталы составында Әгерҗе муниципаль районының рәсми сайтында (https://agryz.tatarstan.ru) урнаштырырга һәм Татарстан Республикасының хокукый мәгълүматының рәсми порталында (http://pravo.tatarstan.ru) бастырып чыгарырга.

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемә алам.

Җитәкчесе **А.Э. Акбашев**

Татарстан Республикасы
Әгерҗе муниципаль районы
Башкарма комитетының
16.12.2020 № 413
карарына 1 нче кушымта

Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы территориясендә юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасы

Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы Башкарма комитеты заказы буенча директор М. Ф. Җәләев һәм проектның баш инженеры К. Г. Гвоздев тарафыннан имзаланган «НОВЫЙ ГРАД» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте тарафыннан эшләнгән (үз-үзен җайга сала торган оешма әгъзалары реестрыннан СРО-П-021-28082009 өземтә) Модуль 2. Әгерҗе муниципаль районы территориясендә 2018 елгы фараз чорына (ахыргы) 57/2018-КСД номерлы юл хәрәкәтен оештыруның комплексы схемасы кысаларында чаралар эшләү темасы буенча Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы территориясендә юл хәрәкәте оештыруның комплекслы системасын (КСОДД) эшләү турында хисап

Хисап 100 б., 5 рәс., 18 табл., 11 чыганак.

УДС ҮСЕШЕ, ВЕЛОТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫН ОЕШТЫРУ, ҖӘЯҮЛЕЛӘР ХӘРӘКӘТЕН ОЕШТЫРУ, ПАССАЖИРЛАР ТРАНСПОРТЫ СИСТЕМАСЫН ОПТИМАЛЬЛӘШТЕРҮ, ЮЛ ХӘРӘКӘТЕ ИМИНЛЕГЕН АРТТЫРУ, ПАРКОВКА ПРОСТРАНСТВОСЫН ОПТИМАЛЬЛӘШТЕРҮ, ЧАРАЛАР ПРОГРАММАСЫ.

Тикшерү объекты булып Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районының транспорт системасы тора.

Эшнең максаты-юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасын (КСОДД), аерым алганда, Әгерҗе муниципаль районы территориясендә урам-юл челтәренең үткәрүчәнлек сәләтен арттыруга, районның транспорт ихтыяҗлары үзгәрүне исәпкә алып, тоткарлыклы хәлләрне кисәтүгә, әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметүгә юнәлдерелгән үзара бәйләнешле чаралар программасын эшләү.

Проектның икенче этабы кысаларында түбәндәге чаралар эшләнде:

- Әгерҗе районы территориясендә юл хәрәкәте иминлеген оештыру һәм арттыру схемасын оптимизацияләү;
- пассажирлар йөртүнең сыйфатын яхшыртуга;
- Әгерҗе районы территориясендә машина кую урынын оптимальләштерү;
- җәяүлеләр өчен һәм велотранспорт инфраструктурасы системасын камилләштерү.

Эшләнгән чаралар нигезендә финанслауны арттырып бәяләү программасы төзелде. Сайланган критерийлар буенча чаралар программасына күрсәткечләр системасы эшләнде һәм фаразлау бәяләнде.

ЭЧТӘЛЕК

Кереш... 6

1 КСОДД төп чаралары буенча принципиаль тәкъдимнәр һәм

карарлар әзерләү.. 8

2 КСОДД төп чаралары буенча принципиаль тәкъдимнәр һәм карарлар әзерләү нигезендә проектлауның тәкъдим ителгән вариантларына һәр шундый вариантына
киңәйтелгән бәя бирү.. 15

3 Проектлаштыруның 3 тәкъдим ителгән варианты өчен КСОДД буенча чаралар исемлеген формалаштыру 17
3.1 ....Терр
иторияләрнең транспорт һәм җәяүлеләр бәйләнешен тәэмин итү 17

юл-күпер төзелеше буенча планлаштырыла торган чаралар, аларның йөкләнешен, якын-тирә территорияләрнең үсешен исәпкә алып, юлларны категорияләү 20
3.2 Юллар челтәре буенча транспорт агымнарын бүлү (төп схема) 21

3.3 Юл хәрәкәте белән идарә итүнең автоматлаштырылган системасын эшләү, гамәлгә кертү һәм куллану (алга таба - АСУДД), аның функцияләре һәм гамәлгә кертү этаплары 22

3.4 Юл хәрәкәтен мониторинглау системасын оештыру, транспорт агымнары детекторларын урнаштыру, ОДД буенча документларны җыю һәм саклау, мәгълүмат базаларын формалаштыру һәм алып бару принциплары, мәгълүматтан файдалану шартлары, аны актуальләштерү вакыты................ 22

3.4 Юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү системасын камилләштерү 32
3.5 Реверсив хәрәкәтне куллану 36

3.6 ....ма
ршрут транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру, аларның хәрәкәт итүнең өстенлекле шартларын тәэмин итүне дә кертеп 37

3.7 Транзит транспорт агымнарын үткәрүне оештыру 41
3.8 Куркыныч, зур габаритлы һәм авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру, шулай ук мондый чараларның мөмкин булган авыр габаритлы параметрлары буенча тәкъдимнәрне дә кертеп, йөк транспорт чараларын үткәрүне оештыру 42
3.9 Транспорт чараларының билгеле бер территорияләргә керүен чикләү. 43

3.10 ....Ае
рым участокларда яки төрле зоналарда транспорт чаралары хәрәкәтенең

тизлек режимы.. 44
3.11 ....бер
дәм парковка пространствосын формалаштыру (гаражлар, тукталышлар, парковка урыннары) һәм башка шундый корылмалар урнаштыру........... 50
3.12 юлларда яки аларның участокларында берьяклы транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру 52
3.13 ....све
тофорны җайга салуны таләп итүче юллар кисешүләре, кушылмалары һәм участоклары исемлеге... 53
3.14 Светофорны көйләүнең эш режимнары 54
3.15 ....Га
мәлдәге юл шартлары белән булдырыла торган куркыныч (конфликтлы хәлләр) хәрәкәтен һәм факторларын юкка чыгаруситуаций)..................... 56
3.16 Җәяүлеләр йөрүен оештыру, җәяүлеләр өчен кичүләрне урнаштыруны һәм төзекләндерүне дә кертеп, муниципаль берәмлек территориясендә җәяүлеләр һәм торак зоналары формалаштыру 57
3.17 Инвалидлар хәрәкәте өчен уңайлы шартлар тәэмин итү.......................... 67
3.18 ....бел
ем бирү оешмаларына балаларның куркынычсыз хәрәкәте маршрутларын тәэмин итү.. 76
3.19 Велосипед хәрәкәтен оештыру (кирәк булганда)...................................... 79
3.20 юллар челтәрен, юллар яисә юл участокларын үстерү, юллар челтәре эшчәнлегенең нәтиҗәлелеген арттыручы локаль-реконструкция чаралары
.... 80
3.21 Юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуны автоматик рәвештә фото - һәм видеофиксацияләү чараларын урнаштыру 81
3.22 ....тот
карланган транспорт чаралары өчен махсус стоянкалар урнаштыру 84
4 аерым территорияләрдәге җир асты байлыкларыннан файдалану чиратын, чиратын, шулай ук таләп ителә торган финанслау күләмен һәм гамәлгә кертүдән көтелгән нәтиҗәне бәяләү күрсәтеп, КСОДД чаралары программасын формалаштыру 85
5 КСОДД составында тәкъдим ителә торган чараларны гамәлгә ашыру мөмкинлеген тәэмин итү максатларында эшләнүче ЮХИДИ өлкәсендә эшчәнлекне институциональ үзгәртеп корулар, норматив-техник, методик һәм мәгълүмати тәэмин итү эшчәнлеген камилләштерү буенча тәкъдимнәр формалаштыру 93
Йомгаклау 96

Кулланылган чыганаклар исемлеге.. 98

КЕРЕШ

Транспорт эшенең нәтиҗәлелеген күтәрү һәм пассажирлар йөртүдә халыкның ихтыяҗларын мөмкин кадәр канәгатьләндерү юл хәрәкәтен рациональ оештырганда ирешелә. Юл хәрәкәтен оештыруның рацион эшчәнлеге пассажирлар һәм йөкләр китерү вакытын кыскартуга, юл хәрәкәте иминлеге дәрәҗәсен күтәрүгә һәм транспорт чараларының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын киметүгә ярдәм итә.

Соңгы елларда илнең үзәк районнарында халыкны автомобильләштерү дәрәҗәсенең лавинасыман үсеше күзәтелә, шул ук вакытта урам-юл челтәре (УДС) шактый тыйнак темплар белән үсә.

УДС үсешенең түбән темплары финанслауның житәрлек булмавы белән аңлатыла, чөнки әлеге өлкәдәге проектлар гаять зур капитал таләп итә. Шуңа күрә юл хәрәкәтен оештыру схемасын оптимальләштерү транспорт проблемаларын хәл итүнең төп ысулларының берсенә әверелә, бу әлеге проектның актуальлеген тәэмин итә.

Әлеге проектның максаты - юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасын, аерым алганда, Әгерҗе районының транспорт ихтыяҗларын үзгәртүне, әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә һәлакәтләрне һәм тискәре йогынтыны киметүне исәпкә алып, затлы хәлләрне кисәтүгә юнәлтелгән үзара бәйле чаралар программасын эшләү.

Өченче этапта куелган максатка ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итәргә кирәк:

- - муниципаль берәмлекнең урам-юл челтәрен үстерү һәм кыска сроклы перспективага (0-5 ел), урта сроклы перспективага (6-10 ел), озак сроклы перспективага (10 елдан артык) җиңел һәм йөк транспорты хәрәкәтен оештыру чараларын эшләү (10 елдан артык);
- - маршрут транспорт чараларының хәрәкәтен оештыру чараларын эшләү, кыска сроклы перспективага (0-5 елга), уртача сроклы перспективага (6-10 елга), озак сроклы перспективага (10 елдан артык) өстенлек шартларын тәэмин итүне дә кертеп;
- - кыска сроклы перспективага (0-5 елга), урта сроклы перспективага (6-10 елга), озак сроклы перспективага (10 елдан артык) муниципаль берәмлек территориясендә велосипед һәм җәяүлеләр хәрәкәте шартларын камилләштерү чараларын эшләү (10 елдан артык);
- - кыска сроклы перспективага (0-5 елга), урта сроклы перспективага (6-10 ел), озак сроклы перспективага (10 елдан артык) муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеге чараларын эшләү;
- разработка мероприятий по оптимизации парковочного пространства на кыска сроклы перспективага (0-5 елга) муниципаль берәмлек территорияләре, үсешнең гамәлдәге планнарын исәпкә алып, уртача сроклы перспективага (6-10 ел), озак сроклы перспективага (10 елдан артык), озак сроклы перспективага (10 елдан артык) өстәп;
- - аерым территорияләрдә юл хәрәкәте кагыйдәләрен гамәлгә ашыруның чиратлылыгын, эшкәртүнең чиратын күрсәтеп, КСОДД чаралары

программасын эшләү, шулай ук таләп ителгән финанслау күләмнәрен бәяләү һәм гамәлгә кертүдән көтелгән нәтиҗәне күрсәтеп;

- - Сайлап алынган критерийлар буенча чаралар Программасының (гомуми һәм локаль) нәтиҗәлелеген бәяләү, шул исәптән компьютер модельләштерү ысулларын кулланып, күрсәткечләр системасын эшләү һәм аларның нәтиҗәлелеген фаразлау

Проектны уңышлы гамәлгә ашыру Әгерже районының транспорт проблемаларын хәл итүгә юл хәрәкәтен оештыру схемасын оптимальләштерү юлы белән якын килергә мөмкинлек бирәчәк. Проектны уңышлы гамәлгә ашыру Әгерже районының транспорт проблемаларын хәл итүгә юл хәрәкәтен оештыру схемасын оптимальләштерү юлы белән якын килергә мөмкинлек бирәчәк.

1 КСОДДның төп чаралары буенча принципиаль тәкъдимнәр һәм карарлар әзерләү

Әгерже районы икътисадының төп тармаклары - авыл хуҗалыгы, азык-төлек сәнәгате һәм тимер юл транспорты. Әгерҗе муниципаль районында минераль-чимал базасы бар, ул районның озак вакытлы конкурентлык өстенлеген барлыкка китерә, аның тотрыклы үсешенең стратегик нигезен тәшкил итә. Муниципаль районның минерал-чимал базасының төп өлеше нефть.

Социаль-икътисадый үсеш стратегиясе төп максат буларак Әгерҗе муниципаль районы халкының яшәү сыйфатын яхшырту, социаль өлкә хезмәтләренең сыйфатын яхшырту, яшәү өчен уңайлы шартлар тудыру, акча керемнәрен үстерү юлы белән билгеләнде.

Әгерже районы үсешенең төп юнәлешләре киләчәктә постиндустриаль җәмгыятькә күчүгә, яңа технологик торышларга, «белем икътисады»на әверелүгә, интеграцион икътисадый процессларны һәм Россия Федерациясенең социаль-икътисадый сәясәте өстенлекләрен ныгытуга бәйле төбәкнең үсеш тенденцияләрен исәпкә алып билгеләнде. Территориянең социаль-икътисадый үсеше стратегиясе белән тыгыз бәйләнештә торып, юл эшчәнлеге әлеге стратегиянең социаль-икътисадый сценарийлары контекстында бара

Әгерже районында юл хәрәкәтен оештыруның төп чаралары буенча принципиаль тәкъдимнәр һәм карарлар әзерләгәндә муниципаль берәмлек транспорт сәясәтенең мөмкин булган вариантларына анализ ясалды.

Муниципаль берәмлек территориясендәге юл хәрәкәте кагыйдәләре буенча килеп туган вазгыятькә анализ гамәлдәге транспорт системасы юл хәрәкәтендә катнашучыларның ихтыяҗларын тулаем канәгатьләндерә һәм җитәрлек резервлары бар дип күрсәтте.

Район кешеләренең җир өсте күчешләренең төп төрләре: индивидуаль транспорт; җәмәгать автомобиль (автобус); тимер юл транспорты; велосипед транспорты; җәяүле йөрү.

Юл хәрәкәтен оештыруның төп чаралары буенча принципиаль тәкъдимнәр һәм карарлар районның социаль-икътисадый үсеше вариантларына бәйле барлык транспорт ихтыяҗлары спектрын канәгатьләндерүне тәэмин итәргә тиеш.

Югарыда билгеләп үтелгәнчә, Әгерже районы үсешенең төп юнәлешләре киләчәктә төбәк - Татарстан Республикасы үсешенең тенденцияләрен исәпкә алып билгеләнде. Икътисадый стратегиядә регионның тотрыклы социаль-икътисадый үсеше өчен кайбер вариантлар карала.

Уртача-консерватив вариант регионда базар бизнесының төп типлары һәм төрләре инде структуралашкан һәм ныгыган булудан чыгып эш итә, Россиядә хәзерге вакытта гамәлдә булган икътисадый мөнәсәбәтләр системасы кысаларында нәтиҗәле эшләүче һәм аларны кискен үзгәрешләргә дучар итәргә кирәк түгел. Вариантның икътисади һәм социаль куркынычлары түбән. Әмма ул тулаем региональ продукт үсешенең түбән темплары, димәк, халыкның тормыш дәрәҗәсе, федераль дәрәҗәдә кабул ителә торган карарларга шактый бәйле булуы белән характерлана.

Инновацион вариант икътисадның инновацион секторында ресурсларны туплауның кыска срокларында уздырыла торган максималь күләмгә нигезләнә. Бу производствоны технологик һәм техник яктан камилләштерүдә алга китешне, эчке һәм тышкы базарларда инновацион продуктларның югары конкурентлык сәләтен тәэмин итә, тулаем региональ продуктның үсеш темпларын кискен тизләтә, җитештерүнең керемлелеген сизелерлек арттыра һәм халыкның тормыш дәрәҗәсен сизелерлек арттыра. Әмма бу вариантта куркынычлар арта, бигрәк тә "үсеш нокталарын" (ресурсларны концентрацияләү объектларын) билгеләү төгәллеге өлешендә.

Инвестиция варианты инвестицияләр өлкәсенә җәлеп итү буенча актив эшчәнлек алып баруда күренә, өстәвенә, барлык көчләр һәм ресурслар әлеге максатларга юнәлдерелгәндә. Бу вариантта чит ил кертемнәрен җәлеп итүгә мөһим роль бирелә, моңа чит ил инвесторларында урнашкан Татарстан Республикасының уңай имиджы ярдәм итә. Әлеге вариант икътисадый үсешне һәм социаль нәтиҗәлелекне тәэмин итә, алдагы елларда алга таба үсеш өчен гарантияләр тудыра. Әмма бередә күп нәрсә федераль һәм төбәк законнарын камилләштерүгә, нәтиҗәле милекчеләр һәм менеджерлар булуга, шактый вакыт таләп итә торган башка оештыру-икътисадый проблемаларны хәл итүгә бәйле. Вариант инвестиция кредитларын кайтару зарурлыгы белән авырлаша. Әлегә инвестиция чыгымнарының нәтиҗәлелеген бәяләүнең төгәл критерийлары да юк.

Әйтергә кирәк, инновацион һәм инвестицион вариантларның чиста төрендә тормышка ашырылуы тагын да авыррак, чөнки алар төбәк түгел, ә җирле дәрәҗәдәге стратегия эчтәлегенә бәйле. Федераль үзәк кулында региональ сәясәтнең төп норматив-хокукый, финанс-икътисадый, административ инструментлары тупланган. Алар исәбенә федераль законнар, РФ Президенты указлары, РФ Хөкүмәте карарлары, федераль башкарма хакимият органнарының норматив актлары, федераль бюджет, дотацияләр, субсидияләр, трансфертлар керә. Салым җайга салуы, таможня инструментлары, кредит-акча сәясәте, дәүләт ихтыяҗлары өчен дәүләт заказлары һәм заказлар һ.б. аерым төркемне тәшкил итә. Икътисадый һәм социаль үсеш сәясәтен уздыру өчен РФ субъекты ия булган рычаглар җыелмасы исә күпкә тыйнаграк..

Проект-консерватив вариант югарыда күрсәтелгән вариантларда булган җитешсезлекләрне һәм янауларны юкка чыгаруга юнәлдерелгән.

Бу вариантта көчләрне, барыннан да элек, уңайлы бизнес-климат булдыру, эчке ихтыяҗны стимуллаштыру, кече һәм урта эшкуарлыкка ярдәм итү өлкәсендә уздырыла торган эшчәнлекне киңәйтүгә юнәлдерергә тәкъдим ителә. Моның өчен региональ һәм муниципаль хакимиятнең масштаблы бюд-жет ярдәме, сәяси ихтыяры һәм профессионализмы таләп ителми.

Бу вариантның тагын бер иҗади көче төбәк икътисадын диверсификацияләүгә, гамәлдә булмаган финанс ресурсларын (шул исәптән халыкны да) җәлеп итүгә юнәлдерелгән институциональ һәм коммерция тибындагы эре мегапроектларны формалаштыруда һәм тормышка ашыруда күренә.

Әгерҗе муниципаль районының территориаль планлаштыру концепциясе нигезенә «территория» турында, Тулаем алганда, районның, шул исәптән аның социаль - икътисади моделе буларак, күзаллау салынган.

Әгерҗе районын территориаль планлаштыру схемасы муниципаль берәмлекнен социаль-икътисадый үсеш сценарийларын аерып күрсәтми. Әгерҗе муниципаль районының стратегик үсешенең өстенлекле юнәлешләре - авыл хуҗалыгын интенсификацияләү һәм авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртү, хезмәт күрсәтүләр өлкәсен үстерү (кунакханә сервисын, аграр туризмны, ял көне туризмын үстерү һ.б.), халык кәсепләрен торгызу, агач эшкәртү һәм агачтан әйберләр ясау, төзелеш материаллары житештерү.

Ресурс потенциалы һәм үсеш сценарие нигезендә Әгерҗе муниципаль районының сәнәгать җитештерүендә алга таба җирле һәм башка муниципаль берәмлекләрнең халыктан сорау алуны күздә тота торган азык-төлек продуктлары җитештерүне үстерүне дәвам итәчәк.

Азык-төлек продуктларын җитештерү күләмнәрен арттыру һәм Әгерҗе муниципаль районы предприятиеләре өчен сату базарларын киңәйтү мөмкинлеге булып

ваклап сату челтәрләре операторлары брендлары астында продукция чыгару тора, бу әлеге предприятиеләргә Россия базарына чыгу мөмкинлеге бирәчәк.
Әгерҗе муниципаль районын үстерү кысаларында торак, сәнәгать һәм юл-инфраструктура төзелеше өлешендә җитештерү күләмнәрен арттыру һәм җитештерелә торган төзелеш материаллары продукциясе ассортиментын киңәйтү таләп ителә. Әмма төзелеш материаллары җитештерү өлкәсен үстерү, җитештерүнең зур потенциалы булуга карамастан, югары чыгымнар белән кыенлашырга мөмкин.
Татарстан Республикасы үсешенең төбәк стратегиясе сценарийларын вариантлы анализлау нигезендә, муниципаль дәрәҗәдә Әгерҗе муниципаль районы өчен социаль-икътисадый үсешнең ике вариантын аерып күрсәтергә мөмкин, алар нигезендә КСОДД проектлау вариантлары формалаша: инерцияле һәм тотрыклыландырылган.
Әгерҗе районы үсешенең *инерцион варианты* төбәкне үстерүнен «уртача-консерватив» варианты принципларына нигезләнә. Стабилизация варианты «инновацион» һәм «инвестицион» вариантлар ысулларын куллану мөмкинлеген исәпкә алып эшләнеп беткән регионны үстерүнен «проект-консерватив» варианты принципларына нигезләнә.
Территорияне үстерүнең инерция варианты гамәлдәге икътисадый парадигмага кардиналь тыкшынмыйча гына үстерүне күздә тота. Башка сүзләр белән әйткәндә, муниципаль берәмлек инде булган җитештерү куәтләре, социаль инфраструктура, ресурс потенциалы, торак шартлары һәм мөмкинлекләре базасында үсәргә мөмкин.
Үсешнең инерцияле варианты икътисадның кискен күтәрелүен һәм, димәк, халыкның тормыш дәрәҗәсен һәм сыйфатын күздә тотмый. Күпчелек автомобиль юлларының техник-эксплуатация торышының түбән булуын исәпкә алып, аларда реконструктив чаралар үткәрү һәм юлларнын параметрларын бирелгән техник категориягә туры китереп, капиталь ремонт үткәрү күздә тотыла.

КСОДД эшләүнең әлеге вариантынын төп принцибы - юлларны сыйфатлы тоту һәм капиталь ремонтлау нигезендә муниципаль берәмлек халкына транспорт хезмәтләре күрсәтү дәрәҗәсен саклап калу һәм акрынлап үстерү. Шул ук вакытта Әгерже районы СТПын нигезләү материалларын көнүзәк чаралар буларак гомуми озынлыгы 35,74 км булган җирле әһәмияткә ия автомобиль юллары төзү бүлеп бирәләр, бу әлеге типтагы автомобиль юлларынын озынлыгын 4,57 %ка арттырырга мөмкинлек бирәчәк. 22,45 км автомобиль юлларына капиталь ремонт ясарга кирәк. Шулай ук бу вариантта җәяүлеләр инфраструктурасын актив үстерү һәм тышкы электр челтәрләрен урнаштыру планлаштырыла.

Әгерже муниципаль районы үсешенен *тотрыклыландыру варианты* территориянең кайбер өлкәләренә тыкшынуны күздә тота. Шул ук вакытта сценарийлар авыл хуҗалыгын интенсификацияләү һәм авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртү, хезмәт күрсәтүләр өлкәсен үстерү, төзелеш материаллары җитештерү, авыл хуҗалыгы машина төзелеше, нефть чыгару сәнәгатендә инновацион алымнарны кертү планлаштырыла.

Үсешнең әлеге варианты файдасына Европа Берлеге һәм АКШ илләре тарафыннан Россия Федерациясенә карата кертелгән чикләүләр шартларында үзебезнең ил базарларында авыл хуҗалыгы продукциясен импортны алмаштыруның дәүләт сәясәтен гамәлгә ашыру сөйли. Импортны алыштыру буенча дәүләт программасын озак сроклы стратегик максатлар комплексы формалаштыра. Аерым алганда, төп ярдәмче программаларга үсемлекчелекне, терлекчелекне һәм ит терлекчелеген үстерү стимуляциясен кертергә мөмкин. Бу юнәлешләрнең һәрберсендә шулай ук башлангыч чималны эшкәртү һәм ахыргы продукцияне сату процессларын үстерү дә күздә тотыла. Ягъни чылбырда катнашучыларның турыдан-туры җитештерүчедән алып кулланучыга кадәр үзара хезмәттәшлегенең нәтиҗәлерәк схемаларын эшләү бурычы яңадан формалаштырыла. Бу авыл хуҗалыгында импортны алыштыруга күп кенә предприятиеләрнең технологик артта калуына комачаулый.

Шуңа бәйле рәвештә, төп программа шулай ук башлануны күздә тота.

Транспорт өлкәсендә территорияне үстерүнең тотрыклы варианты, реконструкцияләү, ремонтлау һәм беренче чираттагы төзелеш чаралары белән беррәттән, әлеге үсеш сценариеның икътисадый парадигмасын гамәлгә ашырганда транспорт хезмәтләренә булган ихтыяҗны алдан тәэмин итү өчен районның транспорт инфраструктурасын үстерүне күздә тота. Әгерже районы СТП транспорт өлкәсендәге бурычларга кертә:

- - район үзәге тирәсендә әйләнү автоюлы юнәлешен (дублерны) оештыру;
- - төп торак пунктлар арасында ышанычлы транспорт элемтәләре булдыру;
- - күрше муниципаль районнар белән территориянен периферия өлешләрендә автоюл элемтәләрен оештыру һәм автомобиль юлларының эчке системасын оптимальләштерү;
- - җәяүлеләр һәм велосипедлар инфраструктурасын үстерү;
- - районның юл челтәрен заманча норматив таләпләргә туры китереп җиһазландыру исәбенә юл хәрәкәтен оештыруның сыйфатын күтәрү;
- - хокук бозуларны фотога-видеога теркәү чараларын урнаштыру исәбенә тизлек режимын үтәүне тикшереп торуны арттыру.

Күрсәтелгән вариант өстәмә рәвештә 119,13 км юл төзүне күздә тота, бу аларның гомуми озынлыгын 15,22 %ка арттырачак. 56,13 км автомобиль юлына капиталь ремонт ясарга кирәк. Инерция вариантында тәкъдим ителгән чаралардан тыш, җәяүлеләр өчен һәм велотранспорт инфраструктурасын үстерү, шулай ук тышкы электр яктырту линияләрен өстәмә урнаштыру күздә тотыла.

Стабилизация сценарие юл хәрәкәте иминлеге мәсьәләләре буенча Президент һәм РФ Хөкүмәте йөкләмәләре исемлегенә туры килә, анда президиумның уздырыла торган утырышлары кысаларында муниципаль берәмлекләр территорияләрендә юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемаларын эшләү, мониторинглау һәм раслау буенча бурычлар куелган.

1 Мондый вариантларның һәркайсы өчен КСОДД төп чаралары буенча принципиаль тәкъдимнәр эшләү нигезендә проектлауның тәкъдим ителә торган вариантларына якынча бәя бирү

КСОДДны проектлауның тәкъдим ителгән вариантларына зур бәя Әгерже районы транспорт челтәрендәге юл хәрәкәте иминлеге торышын база күрсәткечләре белән характерлаучы максатчан күрсәткечләрне чагыштыру нигезендә үткәрелде. Төп максатчан күрсәткечләргә юл хәрәкәтен оештыруның гамәлдәге халәтен характерлаучы күрсәткечләр кабул ителде. Бәяләү нәтиҗәләре 1 нче таблицада күрсәтелгән.

1 нче таблица - КСОДД проектлауның тәкъдим ителә торган вариантларын бәяләүнең якынча нәтиҗәләре

№ п/п	Күрсәткеч	Хәзерге торышы	Инерцион вариант	Тотрыкландыру варианты
1	Урамнар һәм юллар озынлыгы, км	782,625	818,365	901,755
2	УДС тыгызлыгы, км/км^2	0,44	0,46	0,5
3	Социаль риск	11,15	10,8	9,6
4	Проектлана торган җәяүлеләр юллары һәм тротуарлар озынлыгы, км	0,0	12,6	40,3
5	Реконструкцияләнә торган җәяүлеләр юллары һәм тротуарлар озынлыгы, км	0,0	7,2	10,8
6	Проектлана торган тышкы электр яктырту линияләре озынлыгы	0,0	6,7	18
7	Автомобиль транспортында корреспонденцияләрне гамәлгә ашыруның уртача тизлеге, км/ч	50	52	53
8	ТС, берәмлек саклау өчен проектлаштырыла торган машина,берәмлек	0	526	1116

Транспорт системасын үстерүнең ике юлы да юллар озынлыгын һәм урам-юл челтәре тыгызлыгын арттыруны күздә тота, бу транспорт белән барып җитү мөмкинлегенә уңай йогынты ясаячак, күчешләрне тормышка ашыру вакытын киметергә, Әгерҗе районы торак пунктларының хәрәкәт тизлеген һәм Татарстан Республикасы территорияләре белән элемтәсен арттырырга мөмкинлек бирәчәк.
Инерциядән аермалы буларак, тотрыклыландыру варианты гамәлдәге җәяүлеләр юлларын һәм тротуарларны норматив хәлгә китерүне күздә тота. Ике вариантта да тротуарлар төзү һәм тышкы электр яктырткычлары линияләрен урнаштыру салынган, әмма әлеге КСОДДда тәкъдим ителгән чаралар хисабына тотрыклыландыру варианты әлеге күрсәткечләрдә өстенлек ала.
Икенче сценарий Әгерҗе районында хәрәкәт итүнен барлык төрләрен комплекслы үстерүне үз эченә ала, шул исәптән автомобиль һәм җәяүлеләрне дә кертеп, социаль куркыныч дәрәҗәсенең бүгенге 14,01 дән 7,8 гә кадәр кимүе көтелә, бу «Сәламәтлек саклау өлкәсендә дәүләт сәясәтен камилләштерү турында» 2012 елның 7 маендагы 598 номерлы РФ Президенты Указына туры килә.
Шулай итеп, РФ Транспорт министрлыгынын 43 нче номерлы Приказ тарафыннан тәкъдим ителгән КСОДДны проектлау вариантларын билгеләү тәртибен кулланып, сайланган
Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районының Юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасын киләчәктә дә проектлауның «тотрыклы» варианты. Вариантны гамәлгә ашыру булган социаль-икътисадый потенциалның нәтиҗәлелеген күтәрүгә ярдәм итә һәм район икътисадын үстерүнен рациональ юнәлеше булып тора.

1 проектлаштыруның тәкъдим ителгән варианты өчен КСОДД буенча чаралар исемлеген формалаштыру

1.1 территорияләрнең транспорт һәм җәяүлеләр бәйләнешен тәэмин итү

Районның транспорт челтәре торак пунктлар арасында һәм аларның чикләрендә хәрәкәт тизлеген, комфортын һәм куркынычсызлыгын тәэмин итәргә, шулай ук тышкы транспорт объектлары һәм төбәк һәм Бөтенроссия челтәрләренең автомобиль юллары белән элемтәне тәэмин итәргә тиеш. Шуның белән бергә территориянең югары бәйләнеше һәм үсеш алган юл челтәре сәнәгать һәм бизнес үсеше өчен уңай шартлар тудыра, бу, үз чиратында, район икътисадын үстерүгә һәм халыкның тормыш дәрәҗәсен арттыруга ярдәм итә.

- Җирле әһәмияттәге юллар челтәрен үстерү юлы белән территориянең транспорт элемтәсен арттыру түбәндәге бурычларны хәл итәргә мөмкинлек бирә:
- - транспорт чараларының йөгерешен киметә;
- - җирле корреспонденцияләрне башкарганда федераль һәм төбәк юлларына йөкләнешне киметә;
- - транспорт хәрәкәтенең яңа маршрутларын булдыралар, алар юлның төп участогы ябылган очракта, дублирующий маршрут буларак файдаланыла ала, бу исә юл хәрәкәтенең тулы парализациясен булдырмый.

Әгерҗе районын Удмурт республикасының чик буе территорияләре белән территориаль планлаштыру документлары белән төбәк һәм җирле дәрәҗәләрдә территориаль планлаштыру документлары белән интеграцияләү өчен Иж-Бобья – Иске Монья автомобиль юлы һәм Удмурт Республикасының Кече Пурга муниципаль районы территориясе аша федераль трассага өстәмә чыгу мөмкинлеге бирәчәк һәм Кадрәк – Иске Салья, Исәнбай – Усть-Саклау, Зуево – Ныргында автомобиль юллары төзү планлаштырыла.

Торак пунктларның авыл җирлеге үзәге белән элемтәсен тәэмин итү һәм тотрыклы авылара элемтәләр булдыру өчен автомобиль юллары төзү тәкъдим ителә:

- Кодаш – Иске Кызыл Яр;

- Яңавыл-Варклед-Бодья;

- Мукшур-Яңа Бәзәкә.

Проектлана торган юлларның гомуми озынлыгы 24,33 км тәшкил итәчәк.

Проектлана торган юлларның Параметрлары 2 нче таблицада күрсәтелгән. 2 нче Таблица-проектлана торган юллар параметрлары

№ п/п	Чара	Озынлыгы, км
1	Иж-Бубый –Иске Монья юлы төзелеше	1,0
2	Кадрәк – Иске Салья юлы төзелеше	0,74
3	Кумырса – Усть-Саклау юлы төзелеше	4,7
4	Зуево – Ныргында[1] юлы төзелеше	2,15
5	Кодаш – Иске Кзыл-Яр[2] юлы төзелеше	4,34
6	Яңавыл – Варклед-Бодья юлы төзелеше	3,38
7	Мукшур – Яңа Бәзәкә [3] юлы төзелеше	8,02

Искәрмә:

1. Әлеге чараны үткәрү алдыннан 11,05 км озынлыктагы «Әгерҗе - Красный Бор» автомобиль юлына асфальт җәяргә кирәк.
2. Әлеге чара алдыннан 1,74 км озынлыктагы Сарсак-Омга - Иске Кызыл Яр автомобиль юлына капиталь ремонт ясарга кирәк.
3. Әлеге чараны үткәрү алдыннан “Әгерҗе - Красный Бор” автомобиль юлына - Янга Аулага - 4,3 озынлыктагы Яңа Бизәккә капиталь ремонт ясарга кирәк.

2,45 км озынлыктагы Мөкшур автомобиль юлының км һәм реконструкциясен.

Әгерҗе районы территориясендә транспорт һәм җәяүле бәйләнешен тәэмин итү буенча тәкъдим ителгән чаралар схемасы 1 рәсемдә күрсәтелгән.

Тәкъдим ителгән чаралар авыл җирлекләренең торак пунктларын тоташтырачак, шулай ук Әгерҗе районы территориясенең гомуми бәйләнешен арттырачак.

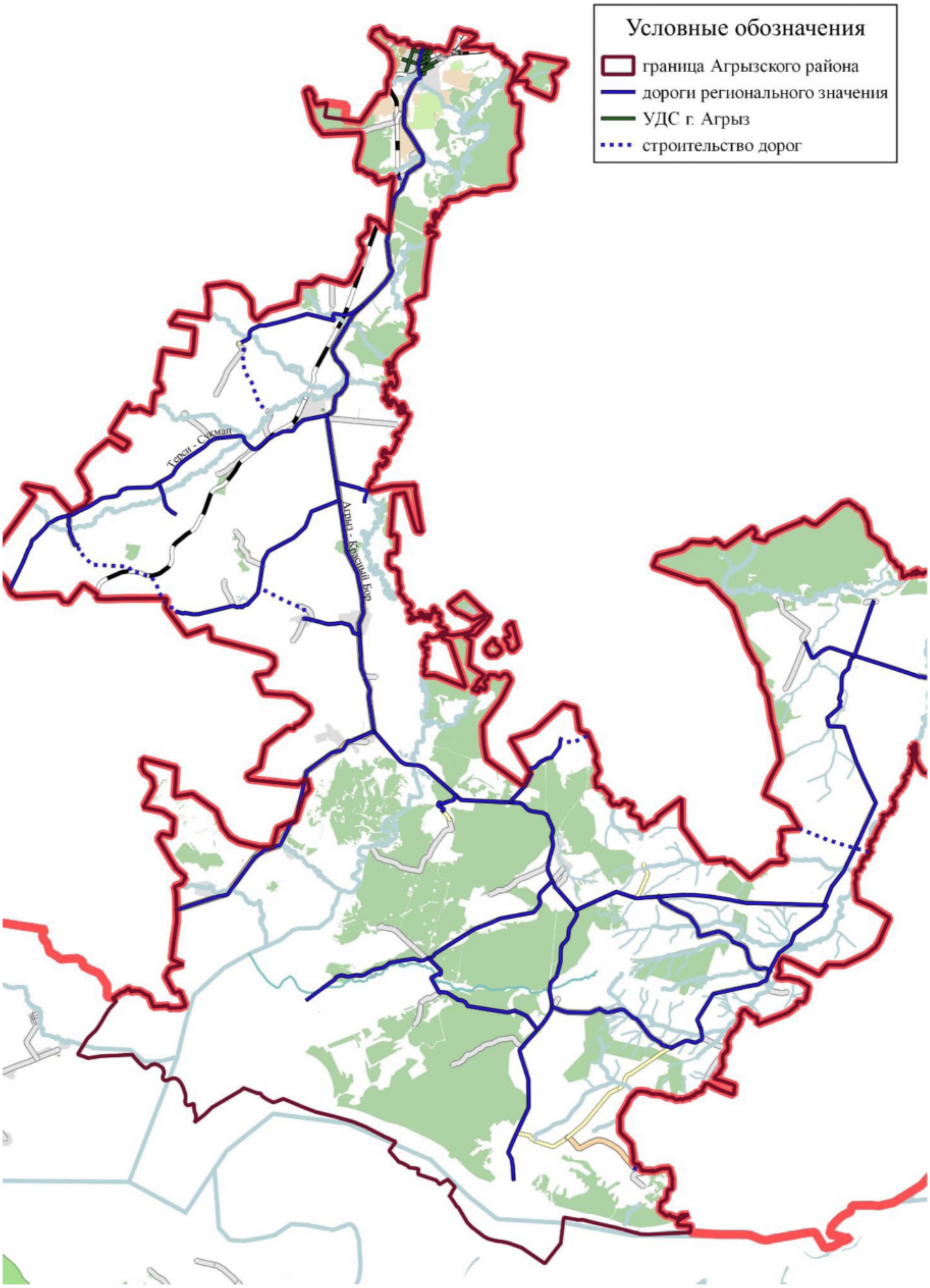

1 рәс. – Әгерҗе районының юл челтәре элемтәсен арттыру буенча чаралар

1.1 юл-күпер төзелеше буенча планлаштырыла торган чаралар, аларның йөкләнешен, якын-тирә территорияләрнең үсешен исәпкә алып, юлларның категорияләре

Россия Федерациясендә автомобиль юлларының категорияләре РФ Хөкүмәтенең «Россия Федерациясендә автомобиль юлларының классификациясе турында»2009 елның 28 сентябрендәге 767 номерлы карары нигезендә билгеләнә.

Эксплуатацияләнә торган автомобиль юлларын категорияләргә кертү транспорт-эксплуатация характеристикаларының һәм автомобиль юлларының куллану үзенчәлекләренең төп күрсәткечләре нигезендә гамәлгә ашырыла:

- хәрәкәт полосаларының гомуми саны;

хәрәкәт полосасының киңлеге;

- юл читләренең киңлеге;
- аерым полосаның булу-булмавы һәм киңлеге;
- Автомобиль юлы белән кисешү һәм автомобиль юлына керү тибы.

Юл категориясен арттыру әлеге категория юллар өчен билгеләнгән таләпләрдән артып киткән яки йөкләнешнең алга таба артуы көтелә, шулай ук автомобиль юлы белән тәэмин ителгән тизлек, куркынычсызлык яки рөхсәт ителгән көзге йөкләмә зуррак таләпләргә җавап бирми.

Әгерҗе районы юл челтәренең нигезен төбәк әһәмиятендәге гомуми файдаланудагы юллар тәшкил итә: Әгерҗе – Кр Бор, Тирсә – Сукман, «Әгерҗе – Красный Бор» – Исәнбай – Иске Эсләк – Черново, Песәй – Кырынды. Район юл челтәренә керүче башка юллар IV һәм V категориягә ия.

Әгерҗе районы территориясе буенча узучы төбәк әһәмиятендәге автомобиль юллары исемлеге НИРНЫҢ беренче этабының 4 бүлегендә тәкъдим ителгән.

Хәзерге вакытта муниципаль берәмлек территориясендә юлларны максималь йөкләнеш белән тәэмин итү район административ үзәгенең-Әгерҗе шәһәренең урам – юл челтәрендә күзәтелә.
Әгерҗе районы юлларының транспорт-эксплуатация торышын һәм куллану үзенчәлекләрен бәяләү юл параметрларының билгеләнгән категорияләргә туры килүен күрсәтте [1]. Әлеге фәнни-тикшеренү институтының беренче этабында үткәрелгән социаль-икътисади үсеш анализы һәм халыкның автомобильләштерү дәрәҗәсен фаразлау соңгы 5 елда халык санының тискәре динамикасын һәм фаразланган чорга автомобильләрнең аз гына үсүен күрсәтә, бу юл челтәрендә транспорт агымнары интенсивлыгын арттыруга китерәчәк. Шуңа күрә юлларның категориясен үзгәртү буенча чаралар таләп ителми.

1.1 транспорт агымнарын юллар челтәре буенча бүлү (төп схема)

Әлеге чараларның максаты-транспорт проблемаларын хәл итү юлларын тормышка ашыру һәм гамәлдәге транспорт челтәренең параметрларын үзгәртү юлы белән урам-юл челтәрен (УДС) ташуны киметү буенча чаралар эшләү, бу, үз чиратында, транспорт агымнарын УДС буенча бүлү һәм юл хәрәкәте параметрларын үзгәртә.
Транспорт агымын тикшерү нәтиҗәсендә алынган мәгълүматларны анализлау Әгерҗе районының юл челтәренең үткәрү сәләте резервы булуы, ә исәп-хисап чорында планлаштырылган юл объектларын төзү һәм реконструкцияләү чаралары киләчәктә юл челтәрен бушатуга бәйле проблемаларны булдырмаска мөмкинлек бирәчәк, дигән нәтиҗә ясарга мөмкинлек бирә.

1.1 юл хәрәкәте белән идарә итүнең автоматлаштырылган системасын (алга таба - АСУДД) эшләү, гамәлгә кертү һәм куллану, аның функцияләре һәм этаплары

Юл хәрәкәте белән идарә итүнең автоматлаштырылган системалары-юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итүгә, юл киселешләрендә тоткарлыкларны киметүгә һәм, нәтиҗәдә, экологик хәлне яхшыртуга юнәлтелгән программа-техник чаралар һәм чараларның ярашуы. Юл хәрәкәте белән идарә итү системасының тагын да киң таралган исеме
- бу "Яшел дулкын режимында светофорның эше". АСУДД шәһәрдә светофор объектларын кулланып транспорт агымнарын нәтиҗәле җайга салуны тәэмин итү өчен кулланыла, бу аерым светофор объектларында, шулай ук бөтен светофор челтәрендә тоткарлыкларны киметергә мөмкинлек бирә.
Чөнки Әгерҗе районында светофор объектларының аз саны һәм җайга салына торган кисешүләрне үткәндә транспорт чараларын тоткарлауның аз булуы ачыкланды, әлеге төр чаралар үткәрү зарурлыгы юк.

1.1 юл хәрәкәтен мониторинглау системасын оештыру, транспорт агымнары детекторларын урнаштыру, ОДД буенча документларны җыю һәм саклау, мәгълүмат базаларын формалаштыру һәм алып бару принциплары, мәгълүматтан файдалану шартлары, аны актуальләштерү вакыты

Юл хәрәкәте мониторингы астында автомобиль юлларында, урамнарда, аларның аерым участокларында, транспорт төеннәрендә, урам-юл челтәренең транспорт-эксплуатация характеристикаларының транспорт системасы ихтыяҗларына туры килүен тикшерү максатыннан, муниципаль берәмлекләрнең транспорт челтәре характеристикаларының туры килүен тикшерү максатыннан, автомобиль юлларында, урамнарда, аларның аерым участокларында, транспорт төеннәрендә, транспорт челтәрендә хас булган участокларда ТС хәрәкәте параметрлары турында мәгълүматларны җыю, эшкәртү һәм туплау аңлашыла.

Юл хәрәкәте мониторингы автомобиль юлларында һәм барлык милек рәвешләрендәге юл-транспорт һәлакәтләре объектларында юл хәрәкәтен оештыру буенча документларны эшләү, автомобиль юлларының һәм УДС транспорт-эксплуатация характеристикаларына туры килү-килмәүне бәяләү, юл хәрәкәтен оештыру һәм җайга салу буенча идарә итүче йогынтыларны эшләү, юл хәрәкәте күләмнәрен фаразлау максатында башкарыла.

Юл хәрәкәтен оештыру мониторингы системасын формалаштыруның актуальлеге хәзерге этапта ил үсешенең гомуми тенденцияләре белән тыгыз бәйләнгән. Гомуми мониторингны идарә эшчәнлегенең бер төре буларак карарга мөмкин, ул идарә итә торган объектлар турында мәгълүмат җыю, аларның торышын бәяләү һәм алга таба үсешне фаразлау максаты белән, идарә итә торган объектлар турында мәгълүмат җыюдан гыйбарәт.

Юл хәрәкәте мониторингы федераль әһәмияткә ия автомобиль юлларында, региональ һәм муниципальара әһәмияткә ия автомобиль юлларында, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларында, урам-юл челтәре объектларында, юл хуҗалыгы өлкәсендә дәүләт хезмәте күрсәтү һәм дәүләт милке белән идарә итү функцияләрен башкаручы федераль башкарма хакимият органы, Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы, җирле үзидарә органы, шәхси автомобиль юллары милекчеләре тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Теләсә кайсы мониторингның нигезен башлангыч мәгълүмат җыю тәшкил итә. Мондый мәгълүматны җыю төрле максатлар белән башкарыла. Шулай итеп, узышта транспорт чаралары хәрәкәтенең интенсивлыгы турында мәгълүмат-УДС реконструкцияләгәндә юл киеме характеристикасын исәпләү өчен нигез булып тора, ә хәрәкәтнең төрле юнәлешләреннән киселештәге транспорт агымнары хәрәкәтенең интенсивлыгы турында мәгълүмат ОДД проектларын булдыру, шул исәптән төрле техник чараларны кулланып, җайга салу өчен нигез булып тора.

Хәзерге вакытта транспорт агымнарының интенсивлыгы турында мәгълүмат җыюның төрле ысуллары һәм ысуллары бар һәм кулланыла, алар өч төп төргә бүленә: автомат; ярымавтоматик; кулдан.

Транспорт агымнарының интенсивлыгы турында мәгълүмат җыюнын автоматик ысулын кулланып, транспорт детекторларын кулланалар. Транспорт детекторы яки датчик-юл аша узучы автомобильләрнең санын теркәүче техник чара. Моннан тыш, транспорт детекторы транспорт агымнарының төрле параметрларын билгели.

Юл хәрәкәтенең торышы турында мәгълүмат туплаганда ярымавтоматик ысул белән юл ситуациясен видеога төшерү киң кулланыла.

Мәгълүмат җыюның кулдан-кулга транспорт агымының интенсивлыгы үлчәүләренә нигезләнгән ысулы.

Район территориясендә транспорт һәм пассажир агымнары параметрлары һәм характеристикасы турында алынган барлык мәгълүматны җыйганнан соң, мәгълүмат массивын системалаштырырга һәм формалаштырырга кирәк.

Юл хәле мониторингының югары дәрәҗәсенә ирешү өчен, транспорт агымнары параметрлары турында мәгълүмат җыю буенча барлык эшләрне даими рәвештә, УДСДАГЫ динамик үзгәрүчән ситуацияне исәпкә алып башкарырга кирәк. Һәр күрсәткеч өчен мәгълүмат саклау мәгълүматлар базасы структурасы, аңа керү шартлары эшләнергә тиеш. Мондый алым транспорт агымнарының төп параметрларын саклау буенча компактлы база булдырырга һәм минималь чыгымнар белән аны теләсә кайсы хисап чорына актуальләштерергә мөмкинлек бирә. Район территориясендә транспорт һәм пассажир агымнары параметрлары һәм характеристикалары турындагы мәгълүматлар базасын оештыруның оптималь варианты сыйфатында үзен практикада яхшы яктан күрсәткән «Титул-2005 " программа комплексы тәкъдим ителергә мөмкин.

Әгерже районы транспорт системасының уртача масштабын һәм шактый тыныч булуын, шулай ук әлеге чараны финанслауның житәрлек күләмен исәпкә алып, юл хәрәкәтен мониторинглауның автоматлаштырылган системасын булдыру максатка ярашлы түгел. Шуңа күрә район территориясендә юл хәрәкәте мониторингын оештыруга башка якын килү тәкъдим ителә.

Әгерже районы УДС автомобиль юллары аша узучы транспорт чараларын санау өчен автомат приборлар (транспорт детекторлары) урынына транспорт агымнарын исәпләүнең визуаль ысулын куллану тәкъдим ителә.

Транспорт чараларын исәпкә алу өчен, ин элек, исемлекләре муниципаль берәмлек администрациясе белән килештерелә торган үлчәүләр үткәрүнең төп төеннәрен (исәпкә алу пунктлары) ачыкларга кирәк. Әлеге КСОДДны эшләгәндә натураль тикшеренүләр үткәрү этабында транспорт агымнарының интенсивлыгы үлчәүләрен үткәрүнең төп узеллары бүлеп бирелде. Натураль тикшеренүләр нәтиҗәләре сайланган үлчәү нокталарының актуальлеген раслады.

3 нче таблицада транспорт агымнары параметрларын билгели торган үлчәүләр үткәрүнең тәкъдим ителә торган хисап пунктлары чагылдырылган. Пространство урнаштыру нокталары үлчәү интенсивлык ТП чагылдырылган рәсемдә 2.

3 нче Таблица-транспорт агымнары параметрларын билгели торган үлчәүләр үткәрү пунктлары

№ үлчәү нокталары	Автомобиль юллары (урамнар исеме)
1	2
1	Әгерже шәһәре, Карл Маркс һәм Сәетов урамнары киселеше
2	Әгерже шәһәре, Карл Маркс һәм Азин урамнары киселеше
3	Әгерже шәһәре, Карл Маркс һәм Пушкин урамнары киселеше

3 таблица дщвамы

1	2
4	Әгерҗе шәһәре, Казан һәм Вокзал урамнары киселеше
5	Әгерҗе шәһәре, Сәетов һәм Островский урамнары киселеше
6	Әгерҗе шәһәре, Карл Маркс Төньяк ур. киселеше
7	Әгерҗе - Красный Бор һәм Тирсә – Сукман юлы киселеше
8	Әгерҗе - Красный Бор һәм Песәй – Кырынды юлы киселеше
9	Әгерҗе - Красный Бор һәм Әгерҗе - Красный Бор - Исәнбай-Иске Эсләк – Черново юлы киселеше

Төп төеннең күп булуына һәм юл чатында хәрәкәт итү юнәлешләре санына карап, учетчылар саны бердән алып дүрт кешегә кадәр үзгәрергә мөмкин.
Катлаулылык һәм ТП составының интенсивлыгын исәпкә алу мобиль компьютерлар һәм махсус программа тәэмин ителеше ярдәмендә гамәлгә ашырылырга мөмкин, мәсәлән, Титул-байлМо», яисә кулдан язылган ысул белән, алынган мәгълүматларны ТП составынын интенсивлыгын һәм составын исәпкә алып. Кисешү паспортын тутыру формасына мисал 4 нче таблицада китерелгән.

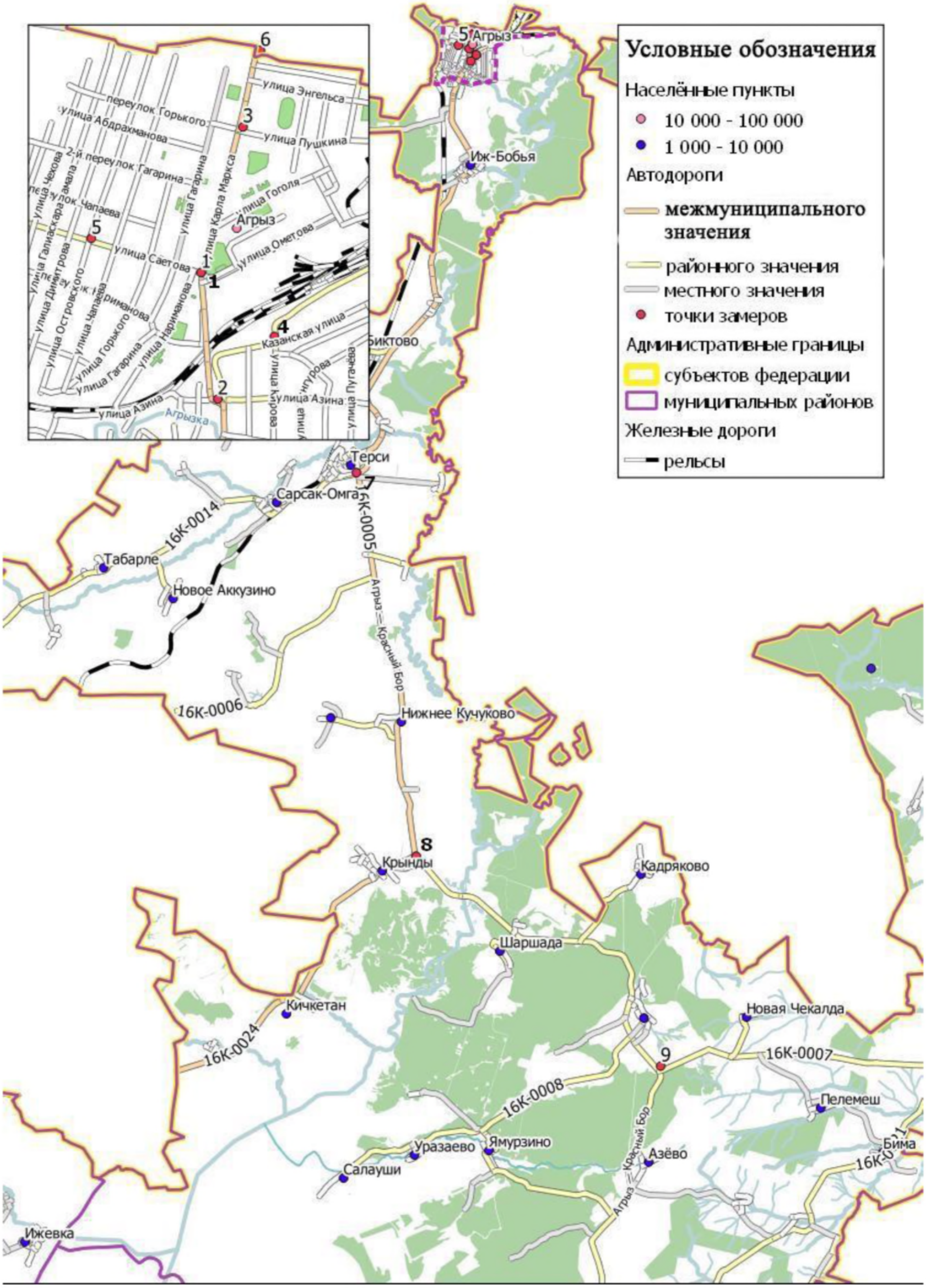

2 рәс.– Үлчәү нокталарының картограммасы

Таблица 4 – Үрнәк формасы тутыру өчен паспорт үлчәү интенсивности һәм составы ТП

Керү	Маршрут	ТС төре	ТС төре					Нәтижәдә	Барлыгы (керүче агым)
			1	2	3	4	5		
1	1-2								
	1-3								
2	2-1								
	2-3								
3	3-1								
	3-2								

4 нче таблицада түбәндәге тамгалар кулланыла:

- 1 - индивидуаль транспорт (ИТ);

- 2 - җәмәгать транспорты (ОТ), автобуслар;

- 3 - кече йөк транспорты (М ГР), 3,5 тоннага кадәр;

- 4 - урта йөк транспорты (ГР), 3,5 тоннадан 8 тоннага кадәр;

- 5 - зур йөк транспорты (Б ГР), 8 тоннадан артык.

Үлчәүләрне үткәрү вакытын иң элек Әгерже районы УДСның пик йөкләнеше чорларында сайларга кирәк: 7:30 дан 8:30 га кадәр - иртәнге пик вакыты, 17:00 - 18:00 - кичке пик вакыты. Транспорт агымнарының интенсивлыгын үлчәү хәрәкәтләренең атналык киеренкелеген киметү өчен сишәмбедән пәнҗешәмбегә кадәр башкарырга тәкъдим ителде. Сәүдә ярминкәләрен яисә күргәзмәләрен ачу кебек атна саен яисә ай саен уздырыла торган бәйрәм чаралары уздырылган очракта, үлчәүләр үткәрү көне сыйфатында шулай ук ял көннәре дә сайлап алына.

Кыр үлчәүләренең нәтиҗәләре кыр журналларына кертелә, алдан эшкәртелә һәм шуннан соң гына тиешле мәгълүматлар базасына кертелә.

Алынган системалаштырылган мәгълүматны алга таба транспорт агымнарынын интенсивлыгы үзгәрү динамикасын күзәтеп бару, транспорт чаралары хәрәкәте вакытын фаразлау һәм транспорт агымнары белән идарә итүне оптимальләштерү өчен файдаланырга мөмкин.

Юл хәрәкәтен оештыруның юл шартларына туры килүен тәэмин итү максатларында, юл хәрәкәтен агымдагы исәпкә алу һәм анализлау буенча чараның транспорт челтәре даими рәвештә елына кимендә 1 тапкыр даими рәвештә гамәлгә ашырылырга тәкъдим ителә. РФ да мондый чараларнын практикасы май-июнь яки сентябрь-октябрь айларында узарга тиешлеген күрсәтә. Үлчәүләрне үткәрү вакыты бер тапкыр эш көннәрендә һәм ял көнендә бер тапкыр гамәлгә ашырылырга тиеш.

Юл хәрәкәте кагыйдәләре схемаларына житди үзгәрешләр кертү кирәклеген билгеләү максатларында, 3 елга кимендә бер тапкыр вакыт аралыгында юл хәрәкәтен анализлау буенча йә транспорт инфраструктурасы объектларын төзү буенча эре проектларны тәмамлау нәтиҗәләре буенча комплекслы масштаблы чараларны вакыт-вакыт уздыру тәкъдим ителә. Бу эшләр бик җентекләп һәм сыйфатлы башкарылырга тиеш, чөнки төгәл булмаган мәгълүмат тупас хаталарга китерергә мөмкин. Тикшеренүләр чикләнгән финанслау шартларында аеруча мөһим, чөнки хәрәкәт шартларын яхшырту һәм бу эшләрнең чиратлылыгын яхшырту буенча эшләрнең иң экономияле һәм нәтиҗәле программасын билгеләргә мөмкинлек бирә. Шул ук вакытта эшләр хәрәкәт иминлеген арттыру буенча иң гади чараларны сайлауга да, автомобиль юлын тулысынча реконструкцияләү буенча тәкъдимнәр эшләүгә дә җибәрелергә мөмкин.

Юл хәрәкәтен анализлау буенча комплекслы масштаблы чаралар үткәрелгәндә, югары таләпләр эшләрнең әзерлек этабына куела, анда оештыру чараларыннан тыш (эшләр башкару программаларын төгәлләштерү; экспедиция составын комплектлау, җиһазлар әзерләү һ.б.) муниципаль берәмлекнең социаль-икътисадый характеристикасы һәм транспорт һәм юл эшчәнлеге өлкәсендә муниципаль сәясәт юнәлешләре турында төп мәгълүматлар,

шул исәптән соңгы 3-5 ел эчендә юл-транспорт һәлакәтләре турындагы мәгълүматлар, юл шартлары буенча килеп чыккан хәлләр санын билгеләү һәм туплау таләп ителә. Әзерләү эшләре нәтиҗәсендә эшләрнен икенче (кыр) этабы программасы төзелә, төп транспорт узеллары исемлеге төзелә, ул муниципаль берәмлек администрациясе белән килештерү процессында төзәтелергә мөмкин. Әзерләү эшләре нәтиҗәсендә эшләрнен икенче (кыр) этабы программасы төзелә, төп транспорт узеллары исемлеге төзелә, ул муниципаль берәмлек администрациясе белән килештерү процессында төзәтелергә мөмкин.

Күрсәтелгән чараларны үткәрү шартлары һәм тәртибе җирле үзидарәнең норматив-хокукый акты белән билгеләнә.

Элегрәк күрсәтелгәнчә, район территориясендә транспорт һәм пассажир агымнарының параметрлары һәм характеристикалары турындагы мәгълүмат юл хәрәкәтен оештыру буенча документацияне эшләү өчен нигез булып тора, аны РФ Транспорт министрлыгы территорияләрне территориаль планлаштыру һәм планлаштыру документларын исәпкә алып эшләнә торган юл хәрәкәтен оештыру буенча инженерлык-техник, технологик, конструктив, икътисадый, финанс һәм башка чишелешләр (чаралар) булган документация буларак билгели.

196-ФЗ номерлы Федераль законның 21 статьясы юл хәрәкәтен оештыру чаралары федераль башкарма хакимият органнары, Россия Федерациясе субъектларының башкарма хакимият органнары һәм җирле үзидарә органнары, автомобиль юлларының милекчеләре яисә башка хуҗалары булган юридик һәм физик затлар тарафыннан юл хәрәкәте иминлеген һәм юлларның үткәрү мөмкинлеген арттыру максатларында гамәлгә ашырыла дип билгели (21 статьяның 1 п.1). Моннан тыш, күрсәтелгән статьяның 2 пункты күрсәтелгән чараларны әзерләү һәм уздыру билгеләнгән тәртиптә раслана торган проектлар, схемалар һәм башка документлар нигезендә Россия Федерациясенең норматив хокукый актлары һәм Россия Федерациясе субъектларының норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла дип билгели.

Шулай итеп, ОДД буенча документларга КСОДД һәм ПОДД кирә.

Юл хәрәкәтен оештыру проектларын һәм схемаларын әзерләү кагыйдәләре РФ Транспорт министрлыгының 17.03.2015 ел, № 43 боерыгы белән расланган.
Боерыкның 1 бүлегенең 7 пункты нигезендә, КСОДД проектын тормышка ашыру һәм (яисә) аның аерым тәкъдимнәрен корректировкалау максатларында, яисә мөстәкыйль документ буларак, юл хәрәкәтен оештыру проектлары эшләнә. Боерык шулай ук КСОДД корректировкасынын ешлыгын билгели - биш елга бер тапкырдан да ким түгел. Техник бирем нигезендә, барлык хисап материаллары эшләнгәннән соң, заказчы тарафыннан документлар саклаунын эчке нормативлары нигезендә раслау һәм алга таба саклау өчен тапшырыла. КСОДДны актуальләштерү һәм корректировкалау эшләрен башкару кирәк булган очракта, документлар төзелгән килешү (контракт) нигезендә эшләр башкару өчен билгеләнгән тәртиптә башкаруга тапшырыла.
Россия Эчке эшләр министрлыгының Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү департаменты Федераль юл агентлыгы белән берлектә "Автомобиль юлларында юл хәрәкәтен оештыру проектларын эшләү һәм раслау тәртибе" булдырылды, ул гамәли куллану өчен Департаментның (02.08.2006 № 13/6-3853) һәм Агентлыкның (07.08.2006 № 01-29/5313) уртак хаты рәвешендә рәсмиләштерелде. 7 нче пункт, документлар алганнан соң, ПОДД заказчысын яңа норматив документларын гамәлгә кертү белән бәйле үзгәрешләрне вакытында кертергә мәҗбүр итә. Әлеге документның 8 пункты расланучы юл хәрәкәте кагыйдәләренә үзгәрешләр кертү өч елга бер тапкырдан да сирәгрәк башкарыла һәм раслана дип билгели. Юл йөрү кагыйдәләренең алдагы бүлекләре заказчыларда һәм документлар саклаунын эчке нормативлары нигезендә ЮХИДИ бүлекчәләрендә сакланырга тиеш.
Әгерҗе районы җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларында КСОДД эшләнгән вакытта «гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын техник исәпкә алу һәм паспортлаштыру буенча Типовой инструкция» (ВСН 1-83) һәм автомобиль юлларын

иагностикалау һәм бәяләү кагыйдәләре (ОДН 218.0.0006-2002) нигезендә паспортлаштыру үткәрелмәгән. ОДД проектлары тулы күләмдә эшләнелмәгән.

- Шулай итеп, Әгерҗе муниципаль районы өчен ОДД буенча документацияне эшләү, корректировкалау һәм актуальләштерү өлешендә түбәндәге чараларны планлаштырырга тәкъдим ителә:
- - КСОДДны якынча 2023 һәм 2028 елларда корректировкалау;
- - 2018 - 2019 еллар дәвамында 491,6 км озынлыктагы җирле әһәмияттәге юл хәрәкәте кагыйдәләрен эшләү;
- - 2022, 2025, 2028, 2031 елларда Әгерҗе районының җирле әһәмияттәге юлларына юл хәрәкәте кагыйдәләрен үзгәртү.

1.1 юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү системасын камилләштерү

Хәрәкәттә катнашучыларга мәгълүмат җиткерүне дөрес оештыру куркынычсыз һәм нәтиҗәле юл хәрәкәтен тәэмин итүнең кирәкле шарты булып тора. Хәрәкәтнең шартлары һәм таләп ителә торган режимнары турында тулырак һәм төгәл итеп бирелгән мәгълүмат йөртүчеләргә маршрутны сайлаганда карарларны тизрәк кабул итәргә мөмкинлек бирә, шулай ук хәрәкәтнең оптималь маршрутларын төзергә мөмкинлек бирә, бу кичүләрне һәм урам-юл челтәренә йөкләнешне булдырмаска ярдәм итә. Сыйфатлы мәгълүмати система шулай ук тарту урыннарына тиз һәм оптималь подъезд ясарга мөмкинлек бирә.

Юл хәрәкәтендә катнашучыларны маршрут юнәлеше системасы тәэмин итәргә тиеш:

юл хәрәкәте куркынычсызлыгы.

машина йөртүчеләргә аларның урнашу урыннары һәм мөмкин булган маршрутлары, объектларның (урамнарда да, алар белән кисешкән магистральләрдә дә), шул исәптән транспорт чараларын йөртүчеләрне җәлеп итү объектлары, сәүдә үзәкләре, кулланучылар базары объектлары һ. б. турында хәбәр итү;

юл шартларын һәм маневр ясауны вакытында бәяләү мөмкинлеге;

тиз һәм нәтиҗәле транзит транспортының тиз һәм нәтиҗәле үтүе (кыска маршрут буенча);

юл хәрәкәтендә катнашучылар мәгълүматын уңайлы кабул итү;

территориянең транспорт челтәрендә билгеләр һәм мәгълүмат урнаштыруның гомуми кагыйдәләрен үтәү.

«Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 257-ФЗ номерлы Федераль закон гомуми файдаланудагы автомобиль юлларыннан файдаланучыларны барлык дәрәҗәләрдәге хакимият органнары - федераль дән алып җирле үзидарә органнарына мәгълүмат белән тәэмин итү вәкаләтләрен бирә.

«Юл хәрәкәте иминлеге турында» 196-ФЗ номерлы Федераль закон юл хәрәкәтен оештыру эшчәнлеге РФдә гамәлдә булган техник регламентлар белән регламентланган һәм юл хәрәкәтен оештыру проектлары һәм схемалары белән каралган техник чараларны һәм конструкцияләрне комплекслы файдалану нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш дип билгели.

Таможня берлегенең № ТР ТС 014/2011 Техник Регламенты “Автомобиль юлларының куркынычсызлыгы" автомобиль юлларына һәм юл корылмаларына куркынычсызлык таләпләренә, аларны эксплуатацияләгәндә, йөкләрне һәм пассажирларны автомобиль юллары буйлап, шул исәптән юл белән ташуның куркынычсыз шартларын булдыруга юнәлдерелгән чаралар кирә:

техник чараларны кулланып юл хәрәкәтен оештыру;

юл хәрәкәтендә катнашучыларга хәрәкәтне оештырудагы үзгәрешләр турында үз вакытында хәбәр итү.

Регламент юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары өчен куркынычсызлыкның төп таләпләреннән берсе буларак билгеләнә: тиешле юл билгеләренең урнашуы транспорт чараларын йөртүчеләргә һәм жәяүлеләргә юл шартларының үзгәрүе һәм хәрәкәтнең рөхсәт ителгән режимнары турында вакытында хәбәр итүне тәэмин итәргә тиеш.

"Автомобиль юллары һәм урамнар. Юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү шартлары буенча рөхсәт ителгән эксплуатацион торышка карата таләпләр» 4 «юл хәрәкәтен оештыруның техник чараларына һәм юлларны һәм урамнарны жиһазлауга таләпләр» бүлегендә юл билгеләре өлешендә автомобиль юллары, шулай ук шәһәр һәм башка торак пунктларның урамнары һәм юллары билгеләнгән тәртиптә расланган дислокация нигезендә юл билгеләре белән жиһазландырылырга тиеш дип билгели. Юл билгеләре ГОСТ Р 52290-2004 буенча эшләнергә тиеш. "Юл хәрәкәтен оештырунын техник чаралары. Юл билгеләре. Гомуми техник таләпләр ", һәм ГОСТ Р 52289-2004 буенча урнаштырылган "Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, билгеләрне, светофорларны, юл коймаларын һәм жайланмаларны куллану кагыйдәләре». Маршрутлы ориентлашу билгеләрен урнаштыру принциплары торак пунктларның юллар һәм урамнары категорияләре нигезендә билгеләнә. Урам-юл челтәрен мәгълүмати тәэмин итүгә дифференциацияләнгән якын килү зарурлыгы, категориядән чыгып, юлларны һәм урамнарны узуның планлаштыру шартлары үзенчәлекләре, шулай ук транспорт агымнарының интенсивлыгы белән аңлатыла.

Маршрут юнәлеше билгеләренә карата төп таләпләрнең берсе-алар хәбәр итә торган мәгълүматларның кирәклеге һәм житәрлек булмавы, чөнки аларнын житәрлек булмавы хәрәкәт маршрутларын сайлауда хаталар китерә, ә артык икътисадый чыгымнарга һәм мәгълүмати йөкләнешкә китерә. Мәгълүмати тәэмин ителеш барлык дәрәжәдәге объектларны һәм юнәлешләрне үз эченә ала.

Маршрут юнәлеше билгеләрендәге юл мәгълүматы составы, тулаем алганда, юнәлеш тибы, каралучы кисешүнең тибы һәм маршрут ориентирлашу билгесе Тибы белән билгеләнә.

Маршрут юнәлеше билгеләренә урнаштырылган мәгълүмат ике иерархик дәрәҗәгә ия булырга тиеш:

1 дәрәҗә – федераль һәм төбәк әһәмиятендәге юнәлешләр, транспорт транзит хәрәкәте өчен мәгълүмат бирә;

2 дәрәҗә - җирле әһәмияттәге юнәлешләр турында.

Хәрәкәт һәм транспорт агымы составының интенсивлыгы буенча табигый тикшеренүләр уздырганда Әгерже шәһәре УДСында кирәкле күләмдә 50% мәгълүмат билгесе булмау һәм район юл челтәрендә 40% мәгълүмат билгесе булмау ачыкланган.

Беренчел чираттагы объектлар исемлеген төзегәндә, чараны үткәрү шәһәрнең урам-юл челтәрен мәгълүмати ТСОДД белән тәэмин итүне планлаштыра. Шәхси проектлауның мәгълүмати билгеләре беренче чиратта төзекләндерүгә мохтаж юл кисешкән урыннарның якынча минималь күләме 55-60 берәмлек тәшкил итә. Шулай ук районның юл челтәрендәге мәгълүмати ТСОДЛАРНЫ да җиһазлау зарурлыгы бар. Шәхси проектлау буенча кирәкле мәгълүмат билгеләре күләме якынча 70 берәмлек тәшкил итә.

ГОСТ Р 50597-93 таләпләренә туры китереп, тиешле мәгълүмат билгеләренең конкрет урыны карала торган УДС участогы өчен юл хәрәкәтен оештыру проектын үтәү кысаларында билгеләнә.

Бер мәгълүмати билге урнаштыруның уртача бәясенә (40 – 60 мең сум) карап, ГОСТ Р 52289-2004 таләпләрен исәпкә алып, мөмкин булганча, гамәлдә булган юл билгеләре белән бер терәктә мәгълүмат билгеләрен урнаштыру максатка ярашлы. Бу очракта бер мәгълүмат билгесен урнаштыруга чыгымнар якынча 20-30 мең сум тәшкил итәргә мөмкин.

Шулай итеп, мәгълүмат билгеләрен урнаштыру һәм урнаштыру чаралары муниципаль берәмлекне гамәлдәге транспорт челтәре шартларында да һәм перспективада КСОДДның исәп-хисап срогы чикләрендә юл хәрәкәте катнашучыларын маршрут буенча нәтиҗәле система белән тәэмин итәргә тиеш булачак.
Гражданнарга мәгълүмат дәрәҗәсен күтәрү максатында Әгерҗе районының рәсми сайтында транспорт һәм юлларга багышланган бүлек булдыру тәкъдим ителә.

1.1 реверсив хәрәкәтне куллану

Кайбер шәһәр магистральләрендә һәм шәһәр яны юлларында транспорт агымнары төрле сәгатьләрдә яки хәтта атна көннәрендә билгеле бер хәрәкәт юнәлешен алып барылу сәбәпле, агымнарны кертү өчен берьяклы реверсив (алмаш) хәрәкәтне оештыру максатка ярашлы була. Шәһәрнең административ үзәкләренә алып баручы магистральләр үрнәк булып тора, алар буенча иртәнге сәгатьтә иң зур автомобильләрнең күпләп килүе, ә эш көне тәмамланганнан соң аларның чыгуы.
Әгерҗе районында автомобиль транспорты хәрәкәтендә мондый кыенлыклар ачыкланмады. Үткәрүчәнлек гамәлдәге транспорт ихтыяҗын тулысынча канәгатьләндерә. Урам-юл челтәре чамадан тыш тулмаган, системалы рәвештә килеп чыккан хәлләр ачыкланмаган. Торак пунктларның бер өлешеннән магистраль урам ягына тигез булмаган йөкләнеш белән икенче өлешенә тәүлекнең төрле чорларында транспорт агымнарының интенсивлыгы артмый. Югарыда санап үтелгәннәрдән Әгерҗе районында әлеге төр чараларны үткәрү кирәклеге турында нәтиҗә ясарга мөмкин.

1.1 маршрут транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру, аларның хәрәкәт итүнең өстенлекле шартларын тәэмин итүне дә кертеп

Маршрутлы пассажирлар транспортында массачыл ташулар, аларның тизлеге, иминлеге һәм экономиялелеге халыкка сыйфатлы транспорт хезмәте күрсәтү өчен хәлиткеч әһәмияткә ия. Бу ташуларның нәтиҗәлелеге, бер яктан, аларның транспорт предприятиеләре тарафыннан оештырылуы сыйфатына бәйле, ә икенче яктан, юл хәрәкәтен оештыруның гомуми дәрәҗәсенә бәйле, чөнки маршрут пассажир транспортының (МПТ) кагыйдә буларак, изоляцияләнгән юллары юк. МПТ төшенчәсенә трамвайлар, автобуслар (маршрут) һәм троллейбуслар керә. Транспортның әлеге төре халыкның барлык катламнарына муниципаль һәм муниципальара корреспонденцияләрне ирекле башкарырга мөмкинлек бирә.

Пассажирлар йөртүнең уңайлылыгын һәм куркынычсызлыгын тәэмин итү өчен түбәндәге шартлар кирәк: юл шартларына һәм пассажирлар йөртү күләменә туры килә торган төзәтү транспорт чаралары; машина йөртүчеләрнең һәм барлык хезмәт персоналының югары квалификациясе һәм дисциплинасы; норматив таләпләргә җавап бирә торган юллар; җәмәгать транспорты тукталышларының техник җиһазландырылышы; җәмәгать транспорты тукталышларының җәяүлеләр өчен уңайлы булуы; җәмәгать транспорты тукталышларының норматив яктан ачык булуы.; кирәкле очракларда җәмәгать маршрут транспортына өстенлек бирү яки маршрутларның трассировкасына локаль үзгәрешләр кертү белән хәрәкәтне рациональ оештыру.

Әгерҗе муниципаль районында автомобиль транспортында пассажирлар йөртү бер шәһәр маршруты, дүрт шәһәр яны һәм өч муниципальара маршрут буенча гамәлгә ашырыла, бу, тулаем алганда, халыкның хәрәкәт итүдәге булган ихтыяҗларын канәгатьләндерә.

Натураль тикшеренүләр үткәргәндә алынган мәгълүматларны анализлаганда җәмәгать транспорты тукталышларының шактый өлеше тиешенчә җиһазландырылмавы ачыкланды.

Шуңа күрә пассажирлар ташу буенча күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын арттыру өчен тукталыш пунктларын норматив хәлгә китерү буенча чаралар үткәрергә кирәк. Әгерҗе районында тукталыш пунктларын норматив хәлгә китерү буенча чаралар исемлеге 5 нче таблицада күрсәтелгән.

5 нче Таблица-Әгерҗе районында тукталыш пунктларын норматив хәлгә китерү буенча чаралар исемлеге

№	Чара	Җәмәгат транспорты тукталышы	Саны
1	2	3	4
1	5.16 “Автобус яки троллейбус тукталышы урыны” билгесен урнаштыру	Әгерҗе шәһәре, Сәетов урамы; Әгерҗе шәһәре, Завод урамы; Әгерҗе шәһәре, К.Маркс урамы; Әгерҗе шәһәре, К.Маркс урамы; Әгерҗе шәһәре, К.Маркс урамы; Әгерҗе шәһәре, К.Маркс урамы, Әгерҗе шәһәре, К.Маркс урамы; Әгерҗе шәһәре, К.Маркс урамы; Әгерҗе шәһәре, К.Маркс урамы, Әгерҗе районы, Иж-Бубый авылы; Әгерҗе районы, Иж-Бубый авылы; Әгерҗе районы, Тирсә авылы; Әгерҗе районы, Нажар авылы; Әгерҗе районы, Мордыбый авылы, Әгерҗе районы, Кодаш авылы (разъезд); Әгерҗе районы, С.Омга авылы; Әгерҗе районы, Көчек авылы, Әгерҗе районы, Тукай авылы, Әгерҗе районы, Чишмә авылы, Әгерҗе районы, Кырынды авылы; Әгерҗе районы, Кырынды авылы; Әгерҗе районы, Кичкетаң авылы Әгерҗе районы, Кадрәк авылы; Әгерҗе районы, Чекалда авылы; Әгерҗе районы, Исәнбай авылы; Әгерҗе районы, Исәнбай авылы; Әгерҗе районы, Кадыбаш авылы. Әгерҗе районы, Пелемеш авылы. (Бима п.п. борылыш); Әгерҗе районы, Девәтернә авылы; Әгерҗе районы, Күләгәш авылы; Әгерҗе районы, Татар Шаршадасы авылы.	31

2	тукталыш мәйданчыгы урнаштыру	Әгерже районы, Мордыбый, Әгерже районы, Кырынды авылы; Әгерже районы, Кичкетаң авылы. Әгерже районы, Кадрәк авылы, Әгерже районы, Чекалда авылы; Әгерже районы, Исәнбай авылы; Әгерже районы, Кадыбаш авылы Әгерже районы, Пелемеш авылы. (Бима борылышы); Әгерже районы, Девәтернә авылы; Әгерже районы, Күләгәш авылы, Әгерже районы, Татар Шаршадасы авылы.	11

5 таблицаның дәвамы

1	2	3	4
3	Утырту мәйданчыгы урнаштыру	Әгерже районы, Кичкетаң авылы, Әгерже районы, Кадрәк авылы, Әгерже районы, Чекалда авылы, Әгерже районы, Девәтернә авылы, Әгерже районы, Татар Шаршадасы авылы,	5
4	Автобус павильоны урнаштыру	Әгерже районы, Кырынды авылы; Әгерже районы, Кырынды авылы; Әгерже районы, Кадрәк авылы; Әгерже районы, Чекалда авылы; Әгерже районы, Исәнбай авылы; Әгерже районы, Девәтернә авылы; Әгерже районы, Татар Шаршадасы авылы	7
5	Тышкы электр яктырту линияләрен төзү	Әгерже районы, Кырынды авылы; Әгерже районы, Кырынды авылы; Әгерже районы, Чекалда авылы; Әгерже районы, Исәнбай авылы; Әгерже районы, Исәнбай авылы; Әгерже районы, Кадыбаш авылы Әгерже районы, Пелемеш авылы (Бима борылышы); Әгерже районы, Девәтернә авылы; Әгерже районы, Күләгәш авылы; Әгерже районы, Татар Шаршадасы авылы	10
6	Тукталыш пункты белән берләштерелгән җәяүлеләр кичүен оештыру	Әгерже районы, Иж-Бубый авылы; Әгерже районы, Мордыбый авылы. Әгерже районы, Кырынды авылы, Әгерже районы, Кичкетаң авылы. Әгерже районы, Кадрәк авылы; Әгерже районы, Чекалда авылы; Әгерже районы, Девәтернә авылы; Әгерже районы, Татар Шаршадасы авылы	8

Искәрмә:

1. Утырту һәм тукталыш мәйданчыклары параметрлары Татарстан республикасын шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары һәм 218.1.002-2003 «Автомобиль юлларында автобуслар тукталышлары. Гомуми техник таләпләр".

2. Электр яктырту линияләрен проектлаганда «Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары» ГОСТ 33176-2014 нигезендә яктырту нормаларын тәэмин итәргә кирәк. Горизонталь яктылык

Ясалма яктырту. Техник таләпләр».

3. Тукталыш пунктларын төзекләндерү буенча чаралар үткәрелгәндә аларның инвалидларга һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәренә керүе буенча таләпләрне үтәргә кирәк.

Җәмәгать транспорты тукталышларын төзекләндерү чараларының җыелма исемлеге 6 нчы таблицада китерелгән.

6 Таблица-җәмәгать транспорты тукталышларын төзекләндерү буенча чараларның җыелма исемлеге

№	Чара	Юлларда/урамнарда жиһазландырыла торган тукталышларның саны	
		Региональ әһәмияттәге	Җирле әһәмияттәге
1	5.16 “Автобус яки троллейбус тукталышы урыны” билгесен урнаштыру	22	9
2	тукталыш мәйданчыгы урнаштыру	11	0
3	Утырту мәйданчыгы урнаштыру	5	0
4	Автобус павильоны урнаштыру	7	0
5	Тышкы электр яктырту линияләрен төзү	10	0
6	Тукталыш пункты белән берләштерелгән җәяүлеләр кичүен оештыру	8	0

Маршрутлы пассажир транспорты хәрәкәтенең өстенлеген кертү максатка ярашлы булыр иде, әгәр хәрәкәт маршруты урамнар буйлап уза икән, анда транспорт агымы автобуслар хәрәкәтен шактый кыенлаштыра, шулай ук автобусларның хәрәкәт тизлеге башка урамнар белән еш кисешүләр аркасында һәм җәяүлеләрнең автобуслар трассасына якын урында тәртипсез хәрәкәт итүе аркасында акрыная.

Маршрутлы пассажир транспортының өстенлекле хәрәкәтен булдыру чараларын кертүнең максаты, светофорларда өстәмә тоткарлыклар барлыкка килүгә бәйле мөмкин булган тискәре нәтиҗәләрне исәпкә алып, вакыт отышы булып тора.

Маршрутлы пассажир транспортын бүлеп бирелгән полосалар рәвешендә өстенлекле итүне оештыру өчен, бер хәрәкәт полосасына исәпләгәндә транспорт агымының ешлыгы кимендә 400 сәлам булырга тиеш. бер./сәг, җәмәгать транспорты хәрәкәтенең ешлыгы - 40 авт./сәг, әлеге юнәлештә кимендә өч хәрәкәт полосасы булу һәм башкалар.

Маршрут пассажир транспорты хәрәкәте өчен полоса бүлеп бирү нәтиҗәсендә юлның үткәрүчәнлеге хәрәкәт иминлеген киметми торган һәм икътисади яктан мөмкин булган тоткарлыклар күләмен тәэмин итүче шартларда башка транспорт чараларын үткәрү өчен җитәрлек булырга тиеш [2].

Шәһәр пассажир транспорты өчен урамнарны бүлеп бирүне транспорт челтәре һәм тар юл өлеше тыгызлыгы югары булганда оештыралар. Шул ук вакытта йөк операцияләре һәм пассажирлар алмашу өчен йөк һәм җиңел автомобильләр кварталына керү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.

Хәрәкәтне өстенлекле светофор җайга салуны светофорларда, юл чатларында шактый тоткарлыклар булганда кертәләр.

Әгерҗе районы территориясендә табигый тикшеренүләр нәтиҗәләре буенча җәмәгать транспорты эшендә тоткарлыклар ачыкланмады, маршрут транспорты хәрәкәте билгеләнгән җәдвәлгә туры килә.

Төбәк һәм җирле әһәмияттәге юлларда җәмәгать транспорты маршрутлары уза торган транспорт чаралары хәрәкәтенең Югары интенсивлыгы булмау, шулай ук җәмәгать транспорты эшендә тоткарлыклар булмау сәбәпле, маршрут пассажир транспортының өстенлекле хәрәкәтен булдыру чараларын оештыру зарурлыгы юк.

1.2 транзит транспорт агымнарын үткәрүне оештыру

Торак пунктлар территориясе буенча транзит транспортны узу УДСка өстәмә йөкләнеш тудыра, бу, үз чиратында, юлларның юл өлешен каплау һәм экологик ситуациягә йогынты ясый. Атмосфера һавасы халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген характерлаучы кеше яшәү тирәлегенең мөһим факторларына керә. Әгерҗе муниципаль районының атмосфера һавасы пычрануында автомобиль транспорты шактый зур урын алып тора. Автотранспортның газ чыгаруы халыкның яшәү шартларын начарайта һәм кешеләрнең сәламәтлегенә тискәре йогынты ясый.

Автомагистральләр янында урнашкан территорияләрнең атмосфера һавасы пычрануга аеруча нык дучар. Әгерҗе районында Транзит транспорт чараларының даими хәрәкәте булган территорияләргә Әгерҗе шәһәре территориясе керә. Хәзерге вакытта Әгерҗе шәһәре суд-суд идарәсендә шактый санда транзит ТСЛАР булуы күзәтелә. Транспорт инфраструктурасын үстерү буенча төбәк чараларында Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасының килеп туган проблемасын хәл итү өчен, 2,3 км озынлыкта Әгерҗе шәһәрен әйләнеп чыгу өчен автомобиль юлы төзү каралган.

1.3 куркыныч, зур габаритлы һәм авыр авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру, шулай ук мондый чараларның мөмкин булган авыр габаритлы параметрлары буенча тәкъдимнәрне дә кертеп, йөк транспорт чараларын үткәрүне оештыру

Йөк автомобиль транспорты Әгерҗе муниципаль районы икътисадының аерылгысыз өлеше булып тора, аның ярдәмендә предприятиеләр эшчәнлегенә бәйле йөк ташуның төп өлеше гамәлгә ашырыла.
Россия Федерациясе дәүләт статистикасы федераль хезмәте мәгълүматлары буенча, Россиядә автомобиль транспортында (АТ) барлык транспорт төрләре белән ташый торган йөкләрнең гомуми күләменең 80 %ка якыны ташыла, ягъни йөкләрнең күпчелек өлеше АТсыз кулланучыларга китерелә алмый. Әмма йөк АТсы әйләнә - тирә мохитне пычрату, вибро һәм шумонагрузканың югары дәрәҗәсе, юл киемнәренә артык йөкләнеш, колейности барлыкка килүгә һәм башка төр дефектларга китерә, алар, үз чиратында, юлларда авариялелек дәрәҗәсенә китерә.
Әгерҗе муниципаль районы территориясендә йөк транспортының иң интенсив хәрәкәте Әгерҗе шәһәренең административ үзәгендә

күзәтелә, чөнки монда йөк транспортын җәлеп итү урыннары күп.

Татарстан Республикасы СТП кысаларында Әгерҗе шәһәренең Объездын төзү планлаштырыла. Алдан планлаштырылган чара күбрәк шәһәр территориясендә транзит автомобиль транспортын узу проблемасын хәл итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Территориаль һәм стратегик планлаштыруның анализланган документларына караганда, региональ һәм җирле әһәмияттәге автомобиль юлларында йөк агымнарының интенсивлыгын сизелерлек арттыруны фаразлау өчен нигезләр ачыкланмаган.

Автомобиль транспортында куркыныч йөкләрне ташу кагыйдәләре РФ Транспорт министрлыгының 1995 елның 8 августындагы 73 номерлы боерыгы нигезендә билгеләнә һәм куркыныч матдәләрне автомобиль транспорты белән ташуның төп шартларын, шулай ук аларны транспортлауда куркынычсызлыкны тәэмин итү буенча гомуми таләпләрне регламентлаштыра. Куркыныч йөкләр ташучы ТС хәрәкәте маршруты региональ әһәмияттәге автомобиль юллары буйлап гамәлгә ашырыла.

Куркыныч йөкләр ташучы йөк машиналары хәрәкәте расланган маршрутлар нигезендә башкарыла. Әгерҗе районы юл челтәрендә куркыныч йөк төягән транспорт чаралары хәрәкәтен чикләүче билгеләр тулы күләмдә куелган.

1.3 транспорт чараларының билгеле территорияләргә керүен чикләү

Юл хәрәкәтен оештыруны камилләштерүнең мөһим чараларының берсе- транспорт чараларының билгеле бер территорияләргә үтеп керүен чикләү.

Транспорт чараларын куллануны чикләү төрле максатларда кулланыла:

транспорт чараларының ведомство дәрәҗәсендәге җитәкче документлар белән билгеләнә торган режимлы (ведомство) территорияләргә керүен чикләү;

- транспорт инфраструктурасы объектларының куркынычсызлыгын законсыз тыкшыну актларыннан тәэмин итү максатларында «транспорт куркынычсызлыгы турында» 09.02.2007 ел, № 16-ФЗ Федераль закон нигезләмәләре нигезендә транспорт чараларыннан файдалану мөмкинлеген чикләү;
- ремонт, төзелеш, торгызу эшләре белән бәйле билгеле бер территорияләргә транспорт чараларының үтемлелеген вакытлыча чикләү (туктату) ;
- транспорт чараларының җәяүлеләр киңлекләрен оештыру һәм эшләтү белән бәйле билгеле бер территорияләргә керүен чикләү.

Әгерҗе районында кайбер территорияләргә керү мөмкинлеген чикләү юлларга хезмәт күрсәтү һәм ремонтлау буенча төрле эшләр башкарганда, юл полотнолары астында коммуникацияләр салганда, шулай ук экстраординар ситуацияләрендә юл хәрәкәтендә катнашучыларның иминлеген тәэмин итү өчен оператив чара буларак кирәк. Эшләр кануннар таләпләре нигезендә башкарылырга тиеш. Аерым территорияләргә транспорт чаралары керүне чикләү буенча башка чаралар планлаштырылмый.

1.4 Юлларның аерым участокларында яисә төрле зоналарда транспорт чаралары хәрәкәтенең тизләнеш режимы

Транспорт чараларының тиз хәрәкәт режимын сайлау ике төп бурычны оптималь рәвештә хәл итәргә тиеш: бер яктан, юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү, икенче яктан – транспорт корреспонденцияләре вакытын минимальләштерү. Шулай итеп, тизлек режимын нәтиҗәле оештыру, беренчедән, тизлекне (40 яки 20 км/сәг) интенсив җәяүлеләр хәрәкәте булган урамнарда,

бигрәк тә балалар спорт мәйданчыклары һәм мәгариф учреждениеләре янында, икенчедән-автомобиль юллары параметрлары буенча проектланган озын урамнарда чикләүне күздә тота.

Тиешле тизйөрешле режимны сайлау [3] нигезендә шәһәр урамнарынын билгеләнгән классификациясенә һәм җәлеп итү урыннарының урнашуын, югары куркынычны анализлауга, шулай ук транспорт һәм җәяүлеләр агымнары хәрәкәтенең интенсивлыгына нигезләнә.

Билгеләнгән тизлек режимын арттыру һәм транспорт чарасы тизлеген хәрәкәтнең конкрет шартларына туры килмәү бөтен җирдә дә юл-транспорт һәлакәтләренең санына һәм авырлыгына йогынты ясый торган төп факторлар дип табылды. Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, транспорт чарасынын тормоз юлы машина йөртүчене ашыгыч тоткарлаган вакытта тизлек югарырак булган саен күбрәк булачак. Әлеге проблема шәһәрнен күп кеше яши торган үзәк районнарында җәяүлеләр корреспонденцияләренең зур күләме, юлларда бүлгечләр булмау һәм транспорт агымнарынын югары интенсивлыгы белән характерлана торган актуальлеккә ия.

Әгерҗе муниципаль районы территориясендә кече торак пунктлар – авыллар, авыллар, бистәләр урнашкан, аларның компакт күләме үз чикләрендә транспорт үтемлелеген югары дәрәҗәдә тәэмин итә. Мондый вәзгыятьтә төп проблемалар була:

- транзит транспорт агымы өчен торак пунктлар чатында тизлек режимын үтәүне контрольдә тоту (транзит аша йөрү мөмкинлеген тәэмин итүче автомобиль юллары территориясе аша үткәндә);

- торак пунктлардан читтә урнашкан автомобиль юлларында тизлек режимын үтәүне контрольдә тоту.

Мондый ситуациядә тизлек режимын сайлау катлаулы мәсьәлә түгел, чөнки юл челтәренең күпчелек участокларында максималь тизлекнең закон белән билгеләнгән чикләүләрен сакларга кирәк: торак пунктлардан читтә автомобиль юллары буенча хәрәкәт итү өчен – 90 км/сәг, торак пунктларда – 60 км/сәг. Юллар һәм урамнарның аерым участокларында тизлек режимы киметелергә тиеш:

- авария-куркыныч участокларда;

- балалар белем бирү учреждениеләре янында;

- зур җәлеп итү урыннары (массакүләм ял итү урыннары, стадионнар, вокзал, кибетләр һәм җәяүлеләрне күпләп жыйган башка объектлар) янындагы куркыныч юл участокларында.

автомобиль юлының геометрик параметрларына бәйле куркыныч участокларда (текә борылышлар, каршы автомобильнең начар күрүчәнлеге, юлның тараюы һ.б.). Әгерҗе муниципаль районында 2016 ел нәтиҗәләре буенча юл-транспорт һәлакәтләренең концентрация урыннары ачыкланмаган.

Тикшерелгән анализ күрсәткәнчә, Әгерҗе шәһәрендәге балалар учреждениеләренең КСОДД эшләгән вакытта максималь тизлек режимын кимету кертелгән, әмма Әгерҗе районының кайбер учреждениеләрендә режимның озынлыгы җитәрлек дәрәҗәдә түгел, кайберләрендә билгеләнмәгән. Шулай итеп, әлеге чараларны 9 учреждениедә гамәлгә ашырырга кирәк:

- Кадыбаш урта мәктәбе;;

- Күләгәш урта гомуми белем бирү мәктәбе;

- Сөмбелә Крынды балалар бакчасы;

- Көчек урта мәктәбе;

- Тәбәрле урта гомуми белем бирү мәктәбе;

- Сарсак-Омга лицее;

- Миләүшә 7 нче балалар бакчасы;

- Тирсә урта мәктәбе ;

- Иж-Бубый авылы балалар бакчасы.

Күчерелгән участокларда УДС максималь тизлек режимын 40 км/сәг кадәр чикләү кертелергә тиеш.

Машина йөртүчеләр тарафыннан билгеләнгән тизлек режимнарын үтәүне тәэмин итү максатларында контрольлек итүче чараларны гамәлгә ашыру зарур. Әгерже муниципаль районы территориясендә тормышка ашыру өчен иң икътисади яктан нәтиҗәле чаралар булып, Р 52605-2006 ГОСТ Р 52605-2006 һәм тавыш полосаларын (ШП) монтажлау тора.

Асфальт-бетон һәм цемент-бетон өслекле юлларда ясалма яктыртылган участокларда ИДН урнаштыралар. ИДНмонтажлау урынында ясалма яктырту булмаган очракта, монтажлау ясалма яктыртуны файдалануга тапшырганчы кичектерелергә тиеш.

Балалар һәм яшүсмерләр укыту-тәрбия учреждениеләре янындагы җәяүлеләр өчен 10-15 м җир өсте көйләнми торган юл аркылы чыгу урыннарына кадәр ИДН оештырыла.

Юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозып каршы як юлга чыгуның сәбәпләрен анализлау нигезендә, юл хәрәкәте составын һәм интенсивлыгын һәм юл шартларын исәпкә алып, юлларның конкрет участокларында авариялелек сәбәпләрен анализлау нигезендә оештырырга рөхсәт ителә:

- Балалар һәм яшүсмерләр учреждениеләре, балалар мәйданчыклары, массакүләм ял итү урыннары, стадионнар, вокзаллар, кибетләр һәм башка массакүләм күпләп җәяүлеләр концентрациясе объектлары алдында, район әһәмиятендәге транспорт-җәяүлеләр һәм җәяүлеләр өчен магистраль урамнарда, жирле әһәмияттәге юлларда һәм урамнарда, парк юлларында һәм юл йөрү юлларында куркыныч участокнын башында;

- хәрәкәт тизлеген 40 км/сәг һәм аннан да кимрәк чикләү кертелгән куркыныч юл участоклары алдында 3.24 билгесе белән билгеләнгән 3.24

"Максималь тизлекне чикләү», 5.31 «Максималь тизлекне чикләүче Зона», 5.21 «торак зонасы»;

- кисешә торган юлга якын килүче транспорт чараларының күреме начар булмаган килеш көйләнә торган чатлар алдыннан 30 м дан 50 м га кадәр арада 2.5 билгегә кадәр

“тукталышсыз хәрәкәт тыела”;

- бөтен зона буенча бер-берсеннән 50 м аша 1.23 «Балалар» билгесе.

ИДН балалар учреждениеләренең бер өлешендә кулланыла торган ОДД чараларына үткәрелгән анализ буенча, хәзерге вакытка билгеләнгән, учреждениеләрнең бер өлеше ТС һәм җәяүлеләр хәрәкәте интенсивлыгы бик түбән булган урамнарда һәм юлларда урнашкан, шул ук вакытта җәяүлеләр кичүләре юк.

ШП ТС тизлеген мәҗбүри киметү һәм йөртүчегә куркыныч участокнын башлануы турында мәгълүмат бирү өчен билгеләнә. Тавыш бирүчеләрне куллану кагыйдәләрен ГОСТ Р 52766-2007, ГОСТ 33151-2014, техник таләпләр - ГОСТ 33025-2014 билгели.

ГОСТ 33025-2014 ике төрдәге ШПны билгели - буй һәм аркылы. ГОСТ 33151-2014 буенча шау-шулы буй полосаларны юлның күчәре буйлап һәм кырый полосаларда кече радиус планында горизонталь крива булган ике полосалы юл участокларында һәм 1000 м озынлыгындагы һәм аннан да озынрак туры сызыклы горизонталь участокларда урнаштыру рөхсәт ителә. Аркылы ШП урнаштыру рөхсәт ителә:

- - җәяүлеләр өчен җайга салынмый торган күчешләр алдыннан;
- - тимер юл аша чыгу алдыннан шлагбаумнан башка;
- - җайга салынмый торган күченүләр һәм кушылмалар алдыннан күз күреме чикләнгән дәрәҗәдә;
- - Юлларның башка куркыныч участокларында (горизонталь кәкре кече радиуслар, күчеш-тизлек полосаларыннан башка магистраль юлларга җайга салынмый торган керү, күз күреме чикләнгән участоклар, тар күперләр һ.б.), ГОСТ Р 52766-2007 нигезендә.

Аермалы буларак, ИДН, шумовые полосалар воздействуют бу ТП ким интенсив мөмкинлек тудырачак варьировать дәрәҗәсе кимү тизлек хисабына санын наносимых ШП. Шулай ук автомобиль юлы участогында ШП төшерү өчен стационар электр уты булуның мәҗбүри булуын да билгеләп үтәргә кирәк.

Өч ел эчендә авария хәлендәге статистиканы анализлау түбәндәгеләрне күрсәтә.
Әгерже муниципаль районында бу чорда җайга салынмый торган күчеп китүләрдә булган тугыз юл-транспорт һәлакәте теркәлгән, шул исәптән ике юл-транспорт һәлакәте торак пунктлардан тыш булган. Кисеп үтелгән һәр кисешүдә бер генә исәп-хисап юл-транспорт һәлакәте теркәлгән, шул рәвешле карала торган кисешүләр авария куркынычы янаган һәлакәткә кертелә алмый.
За трехлетний период зафиксировано два ДТП, произошедшие на Карл Маркс урамында, 4нче йортта, 11А йортта (Әгерҗе ш.) җәяүлеләр өчен көйләнми торган күчешләр. Юл-транспорт һәлакәте 2015 һәм 2016 елларда булган, бер тапкыр, 2017 елда юл-транспорт һәлакәтләре мәгълүматларында теркәлмәгән.
Юл-транспорт һәлакәте күченүләрендә теркәлмәгән.
Шулай итеп, Әгерҗе муниципаль районының юл челтәре участокларында юл хәрәкәте иминлеген арттыру максатларында ШПЛАРНЫ монтажлау зарурлыгы булмау ачыкланды.
Чараларны детальләштерү тиешле документларны эшләү һәм актуальләштерү юлы белән башкарылырга тиеш.
Шулай итеп, юл хәрәкәте куркынычсызлыгын арттыру максатларында ТС хәрәкәтенең максималь тизлеген киметү һәм тизлек режимын үтәүне контрольдә тотуны тәэмин итү хисабына «Максималь тизлекне чикләү»3.24 юл билгеләрен кую буенча 10 чараны гамәлгә ашыру зарур. Чараларның тулы исемлеге 7 нче таблицада китерелгән.
Әгерже муниципаль районында транспорт чаралары хәрәкәтенен тиз йөрешле режимы буенча чаралар

№	Чара атамасы	Эш күләме
1	Төбәк әһәмиятендәге яки муниципальара әһәмияттәге а/ю участокларында тизлек режимын чикләүне кертү	8
2	Җирле әһәмияттәге а/ю участокларында тизлек режимын чикләүне кертү	1

1.5 бердәм парковка пространствосын формалаштыру (гаражларны, тукталышларны, парковкаларны (парковка урыннарын) һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру)

Бердәм парковка киңлеге формалаштыру су басу ситуацияләре барлыкка килү процессларын булдырмый калырга, тыю билгеләре йогынтысына карамастан, транспорт чараларының санкцияләнмәгән хаотик стоянкасын төшереп калдырырга, шулай ук юл хәрәкәте иминлеге дәрәҗәсен арттырырга һәм халыкның социаль киеренкелеген киметергә мөмкинлек бирә.

Әлеге НИРның беренче этабында үткәрелгән машина кую урыннарын урнаштыру һәм транспорт чараларын туктату параметрларын анализлау нәтиҗәләре буенча, ТСны даими саклау өчен дә, вакытлы саклау өчен дә парковка урыннары җитмәү ачыкланды.

Даими саклау өчен машина-урыннар кытлыгы Әгерҗе шәһәре буенча 720 берәмлек тәшкил итте. 3 нче рәсемдә Әгерҗе шәһәре районнары китерелгән, аларда автомобильләрне даими саклау өчен өстәмә урыннар оештырырга кирәк.

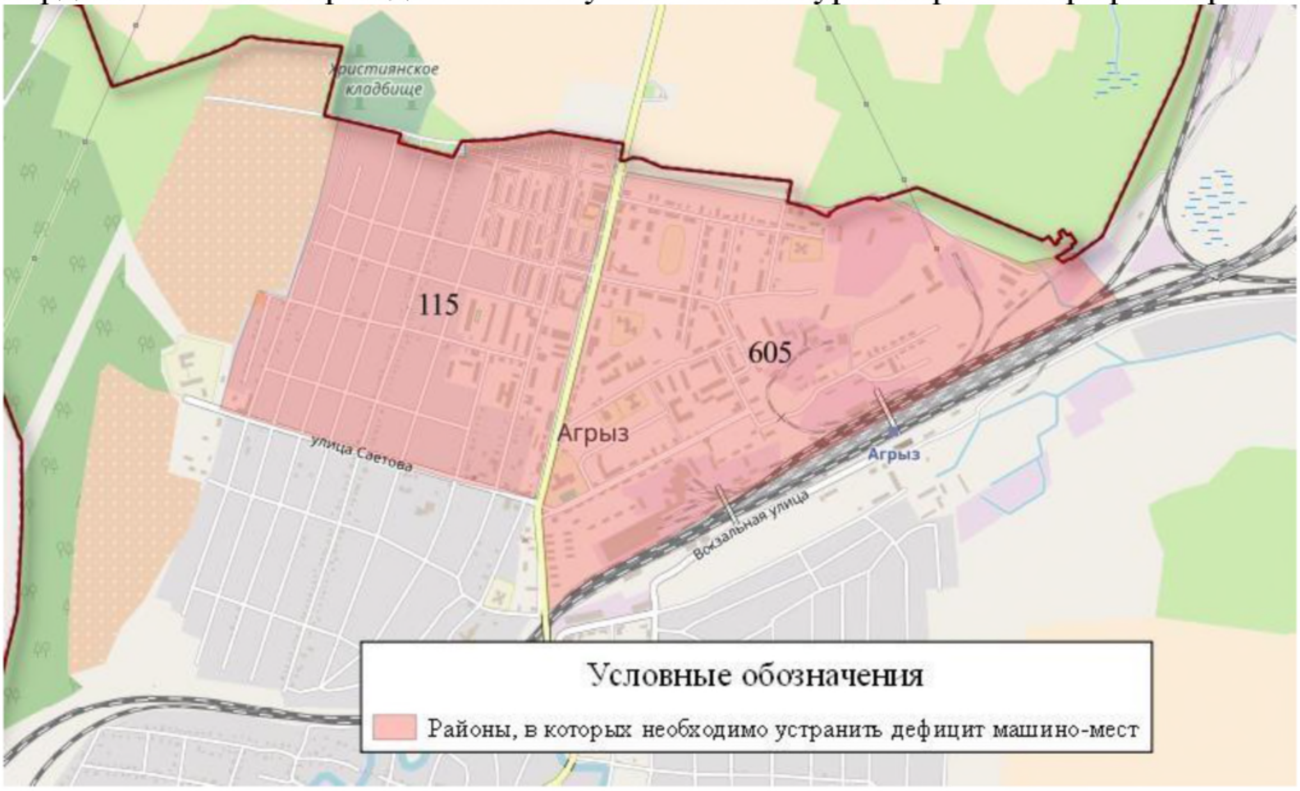

3 рәс – Әгерҗе ш. Машина-урыннарына кытлык булган районнар

Вакытлыча саклау өчен машина кую урыннары кытлыгы 7 транспорт тарту объектында ачыкланган һәм 396 машина урыны булган. Әлеге объектларның исемлеге 8 нче таблицада бирелгән.

8 нче таблица - Өстәмә парковка урыннары оештырырга кирәк булган кызыксындыру корылмалары

№	Объект исеме	урыны	Таләп ителгән машина-урын саны
	Мәдәният объектлары		
1	Район мәдәният сарае	Әгерҗе шәһәре, К. Маркс ур., 10	162
2	Кинотеатр	Әгерҗе шәһәре, Гагарин ур., 68А	14
	Сәүдә объектлары		
3	“Әгерҗе” сәүдә йорты	Әгерҗе шәһәре К. Маркс Ур., 2	98
4	“Магнит" кибете	Әгерҗе шәһәре Гагарин ур., 13	27
5	“Эссен" кибете	Әгерҗе шәһәре К. Маркс Ур., 110	37
6	“Лукошко" кибете	Әгерҗе шәһәре К. Маркс ур., 10а	39
	Сәламәтлек саклау һәм социаль профиль учреждениеләре		
7	"Әгерҗе үзәк район хастаханәсе" ДАСУ поликлиникасы	Әгерҗе шәһәре, Гоголь ур., 10А	19
Барлыгы:			396

Бердәм парковка киңлеген формалаштыру кысаларында ачыкланган кытлыкны бетерүгә юнәлдерелгән чаралар каралырга тиеш.

Яңа парковка урыннары булдыру яңа яссы һәм күпкатлы парковкалар оештыру, яңа ГСК киңәю яисә төзү хисабына, шулай ук УДС участоклары буйлап парковкалар оештырганда гамәлгә ашырылырга тиеш.

Шунысын билгеләп үтәргә кирәк, УДС буйлап парковкалар оештыру торак төзелеше районнарында иң өстенлекле алым булып тора. Үткәрелгән тикшеренүләр буенча (4), хәрәкәт полосасының киңлеге 3,5 метрдан кимрәк булган урам буйлап парковкалар урнаштыру транспорт агымының хәрәкәт тизлегенең кимүенә китерә, бу, үз чиратында, юл хәрәкәте куркынычсызлыгын күтәрүгә ярдәм итә.

ТСны УДС участоклары буйлап урнаштыру, балалар мәйданчыкларын, җәмәгать кызыксынуы урыннарын оештырып, яшел утыртмаларны урнаштырып, йорт яны территорияләрен рациональ рәвештә файдаланырга мөмкинлек бирә.

Өстәмә парковка киңлеген оештыру парковка урыннарын урнаштыруның рациональ системасын булдырырга, машина кую кагыйдәләрен бозу санын киметергә һәм юл хәрәкәте иминлеген арттырырга мөмкинлек бирәчәк.

1.6 юлларда яки аларның участокларында берьяклы транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру

Бер яклы хәрәкәтне кертү транспорт агымнарының тизлеген арттыруны һәм урамнарның үткәрүчәнлек сәләтен арттыруны тәэмин итә. Бер яклы хәрәкәтне оештырганда хәрәкәт полосаларыннан рациональ файдалану һәм аларның һәркайсында агымнарның составын тигезләү, кисешүләр арасында светофор җайга салуын координацияләү шартларын яхшырту, җәяүлеләрнең хәрәкәт итү өлешен төгәл координацияләү һәм аларның ориентлашуын гадиләштерү, караңгы вакытта хәрәкәт иминлеген арттыру, транспорт чараларының уты белән идарә итүчеләрнең каршы як полосаларының яктыртылуы нәтиҗәсендә, шулай ук бер юнәлештә эшләүче полосаларның саны арту аркасында, юл хәрәкәте иминлеген арттыру мөмкинлекләре барлыкка килә., һәм автомобильләрнең вакытлыча тукталышын иң кырый полосаларның берсендә генә булса да рөхсәт итү мөмкинлеге барлыкка килә.

Бер яклы хәрәкәт режимын кертүнең төп җитешсезлекләренә түбәндәгеләр кертергә мөмкин: автомобильләр арасыннан узышу, шәһәр магистральләренә һәм әйләнеш юлларына транспорт йөкләнешен арттыру, җәяүлеләр кичүләренең ераклыгын арттыру, бер яклы хәрәкәт кертелгәннән соң беренче вакытта йөрү кыенлыгы.

Берьяклы хәрәкәтне оештыру чараларын гадәттә урам-юл челтәре үскән шәһәрләрдә, параллель урамнарда кулланалар, аларның үткәрү сәләте халыкның һәм шәһәрнең тулаем транспорт ихтыяҗын канәгатьләндерми, шулай ук тротуарлар буйлап күп санда паркланучы автомобильләр булган тар урамнарда да кулланалар.

Әгерҗе районында урам-юл челтәре, административ үзәктән тыш, аз үсеш алган. Табигый тикшерү процессында автомобиль транспорты хәрәкәтендә кыенлыклар ачыкланмаган һәм заторовка бәйле хәлләрнең системалы килеп чыгуында урам-юл челтәре артык йөкләнмәгән. Шулай ук тикшерелә торган урамнарда массакүләм урам парковкасы күзәтелми, ул үткәрү мөмкинлеген сизелерлек киметә алыр иде. Шулай итеп, берьяклы хәрәкәтне оештыру буенча чаралар өчен нигезләр ачыкланмаган.

1.7 светофорны җайга салуны таләп итүче юллар кисешүләре, кушылмалары һәм участоклары исемлеге

Светофорлар юл чатларында барлык рөхсәт ителгән юнәлешләрдә дә ТСны бер үк вакытта уздырган очракта юл чатларында һәм юл чатлары арасында урнашкан җәяүлеләр өчен көйләнә торган кичүләрдә кулланыла.

Светофорлар - юл хәрәкәте куркынычсызлыгын арттыру һәм хәрәкәт сыйфатын яхшырту өчен билгеләнгән юл хәрәкәтен оештыруның куәтле чарасы. Ләкин светофор җайга салуның үткәрү сәләтен киметү һәм кисешү юлларында тоткарлыкны арттыру кебек кайбер кимчелекләре бар.

Әлеге КСОДДның А кушымтасында тәкъдим ителгән транспорт чараларының хәрәкәтенең ешлыгын үлчәү нәтиҗәләре нигезендә транспорт һәм җәяүлеләр агымнарын К. Маркс һәм Островский ур., Сәетов ур., Максим Горький ур., Гагарин ур. һәм Максим Горький тыкрыгы киселешләрендә светофор белән җайга салу таләп ителә

Әлеге кисешүдә светофор җайга салуын кертү юл хәрәкәте иминлеген арттырырга, шулай ук киләчәктә транспорт агымнары интенсивлыгы артуын исәпкә алырга мөмкинлек бирәчәк. 4 рәсемдә гамәлдәге һәм проектлана торган светофор объектларының урнашу картограммасы тәкъдим ителгән.

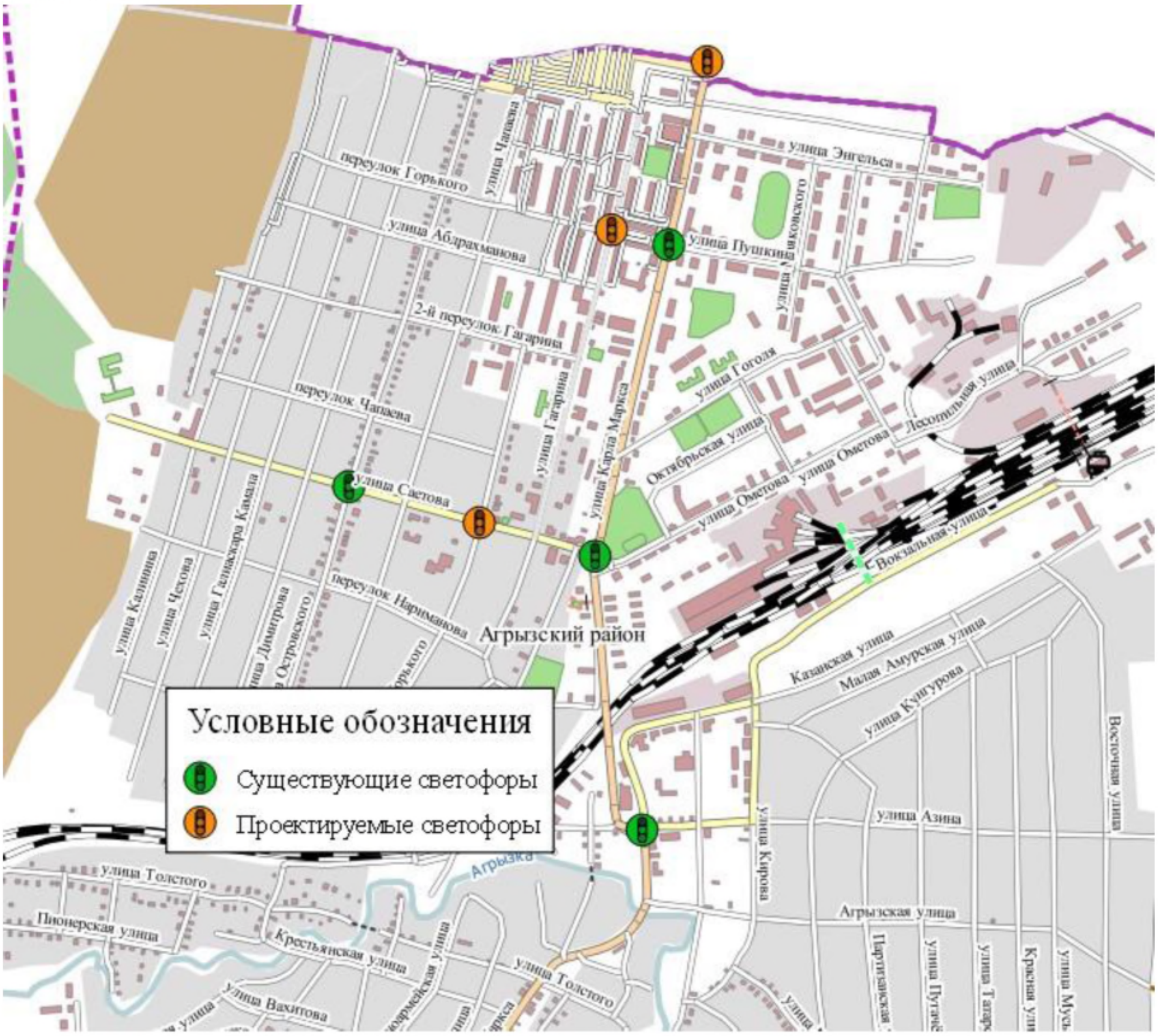

4 рәс – Гамәлдәге һәм проектлана торган светофор объектларының урнашу картограммасы

1.7 светофорның эш режимнары

Киселештә светофор җайга салуын керткәндә, шулай ук автомобильләштерү дәрәҗәсе арту, транспорт агымнарын яңадан бүлү

һәм юл челтәренең йөкләнеше динамикасын үзгәртү барышында светофор җайга салуның эш режимын сайлау яки үзгәртү буенча чараларны гамәлгә ашыру зарурлыгы туа. Гамәлдәге светофор объектының эш режимын оптимальләштерү зарурлыгы кисешкән урында транспорт тоткарлыкларын анализлау юлы белән ачыклана. Транспорт агымнары интенсивлыгын үзгәртү характерындагы транспорт ситуациясенә карап, җайга салунын төрле төрләрен кертергә кирәк:

- - каты җайга салу (хәрәкәт интенсивлыгына карамастан, даими рәвештә вакыт буенча) транспорт агымнарынын даими һәм фаразланган интенсивлыгы булганда кертелә;
- - адаптив җайга салу (программалар хәрәкәтнең интенсивлыгына бәйле, транспорт детекторлары кулланыла) көн дәвамында транспорт агымнарынын үзгәрүчән һәм аз фаразлана торган интенсивлыгы булганда кертелә.

Тәүлек дәвамында күзәтелгән хәрәкәт ешлыгынын үзгәрүе циклның озынлыгын һәм рөхсәт ителә торган сигналларны тиешле үзгәртүне таләп итә. Югыйсә, транспорт чаралары тоткарлануы акланмаган рәвештә арта. Күппрограммалы каты идарә тоткарлыкны киметүгә ярдәм итә, әмма оптималь түгел. Ул юл чатына туры килә торган автомобильләр арасында кыска вакытлы очраклы тирбәнешләрне исәпкә алырга сәләтле түгел.

Идарә параметрлары интенсивлыкның тәүлеклек үзгәрүен дә, аның тирбәнешләрен дә бер үк вакытта исәпкә алырга тиеш (транспорт чараларынын юл чатына очраклы килеп җитүе). Бу транспорт агымы белән кире элемтәсе булган адаптив идарәне кулланганда мөмкин. Ул юл чаты зонасында урнашкан һәм [7] агымы параметрлары турында өзлексез мәгълүмат тәэмин итүче транспорт детекторлары ярдәмендә гамәлгә ашырыла.

К. Маркс ур., Островский ур., Саетов ур., һәм Максим Горький ур., Гагарин ур., һәм Максим Горький тыкрыгы кисешкән урыннарда светофор җайга салуны кертү планлаштырыла.

Әлеге кисешүләр нәтиҗәсендә транспорт агымнарының кискен үзгәрешләре күзәтелмәү сәбәпле, проектлана торган светофорлар өчен тәүлекнең иртәнге, көндезге һәм кичке вакыты өчен эш режимнары белән катгый җайга салу тәкъдим ителә.

Шул рәвешле проектлана торган светофор объектлар өчен эш режимнарын эшләргә кирәк.

1.8 гамәлдәге юл шартлары барлыкка килә торган хәрәкәткә һәм куркыныч факторларын (конфликтлы ситуацияләрне) бетерү

Ел саен бөтен дөньяда юл-транспорт һәлакәтендә 1,2 млн кеше (көненә 3 300 кеше) һәлак була. 20 дән 50 миллионга кадәр үлем җәрәхәтләре алмыйлар. Шуңа күрә хәзерге вакытта юл хәрәкәте куркынычсызлыгын оештыру өстенлекле бурыч булып тора. Гамәлдәге юл шартлары белән булдырыла торган хәрәкәт чикләрен һәм куркыныч факторларын (конфликтлы хәлләрне) бетерү чаралары Әгерҗе районы юл челтәрендә юл хәрәкәте иминлеген арттырырга мөмкинлек бирәчәк. Әлеге чаралар тибына кисешкән урыннарга керү юлларында күренүне тәэмин итүне, җайга салынмый торган кисешүләрне үзҗайга салына торган бoҗра кисешкән урыннарга алыштыруны, күчеш-тизлек полосаларын оештыруны һәм башкаларны кертергә мөмкин.

Юл хәрәкәте шартларына анализ районда транспорт чаралары хәрәкәтенең чагыштырмача югары булмавы күзәтелүен күрсәтте. Юл-транспорт һәлакәтләренең килеп чыгу сәбәпләрен һәм шартларын анализлау юл-транспорт һәлакәтләренең концентрациясе урыннарын тапмаган. Шулай итеп, хәрәкәтне һәм куркыныч факторларын бетерү буенча чаралар үткәрү таләп ителми.

1.9 җәяүлеләр хәрәкәтен оештыру, шул исәптән җәяүлеләр кичү юлларын урнаштыру һәм төзекләндерү, муниципаль берәмлек территориясендә җәяүлеләр һәм торак зоналарны формалаштыру

Җәяүле корреспонденцияләр хәрәкәт итүнең төп һәм аеруча киң таралган төрләренең берсе булып тора. Теләсә нинди маршрут җәяүле йөреше белән башлана һәм тәмамлана. Кайбер маршрутларда йөреш ерак походлар яки кибеткә кыска гына прогулка турында сүз баруына карамастан, хәрәкәт итүнең бердәнбер ысулы булып тора. Башка маршрутларда кеше җәяү бер яки берничә юл кисемтәсе узарга мөмкин - мәсәлән, җәяүләп автобус тукталышына кадәр һәм аннан автобуста барганда әлеге ике җәяүлеләр участогы арасында күпмедер ара узарга мөмкин.

Һәлак булган юл-транспорт һәлакәте турында бәяләү мәгълүматларына караганда, ел саен дөнья илләрендә юл-транспорт һәлакәте нәтиҗәсендә 270 меңнән артык җәяүле һәлак була. Бу юл-транспорт һәлакәте нәтиҗәсендә үлем белән тәмамланган гомуми санның 22 % ын тәшкил итә, шуңа күрә җәяүлеләр хәрәкәтенең уңайлылыгын һәм куркынычсызлыгын тәэмин итү (8) хәрәкәтен оештыруның иң җаваплы бүлекләреннән берсе.

Кызыктыргыч мохит тудыру һәм җәяүлеләр йөрешенең куркынычсызлыгын арттыру буенча төп чаралар сыйфатында түбәндәгеләрне аерып күрсәтергә мөмкин:

- - муниципаль берәмлек идарәсе идарәсенә тротуарлар һәм җәяүлеләр өчен юллар салу;
- - гамәлдәге тротуарларны һәм җәяүлеләр юлларын, шулай ук транспорт инфраструктурасының башка объектларын норматив хәлгә китерү юлы белән җәяүлеләр хәрәкәте уңайлылыгын арттыру;
- - җәяүлеләр өчен кичүләр төзү;
- - Уку йортлары тирәсендә периль тибындагы киртәләр, ясалма тигезсезлекләр, Т.7 тибындагы светофорлар белән җәяүле кичүләрне төзекләндерү;

- - заманча техник юл хәрәкәте чаралары белән җәяүлеләр кичүләрен җиһазлау аркылы чыгу мөмкинлеген арттыру;
- җәяүлеләр кичү юлларын куркынычсызлык утраулары белән җиһазландыру һәм җәяүлеләр хәрәкәте иминлеген тәэмин итү буенча башка чаралар;
- муниципаль берәмлек территориясендә җәяүлеләр һәм торак зоналар булдыру.

Әлеге НИРның беренче этабында җәяүлеләр хәрәкәтен оештыруны анализлаганда, норматив таләпләргә туры килми торган тротуарлар һәм тротуарлар булмауның югары өлеше ачыкланды.

Җәяүлеләр хәрәкәтен нәтиҗәле оештыру максатларында җәяүлеләр хәрәкәте куркынычсызлыгын арттыруга да, җәяүлеләр хәрәкәте шартларын гомуми яхшыртуга да юнәлтелгән берничә чара үткәрергә кирәк. Әгерҗе шәһәрендә тротуарлар төзү һәм реконструкцияләү чаралары 9 нчы таблицада күрсәтелгән, Әгерҗе районында тротуарлар һәм электр линияләре төзү буенча чаралар - 10.

9 нчы Таблица – Әгерҗе шәһәрендә тротуарларны төзү һәм реконструкцияләү буенча чаралар исемлеге

№	Урам исеме	озынлыгы<*>, м	Тротуарлар урнаштыру	чара	Тротуарның җәяүлеләр өлеше киңлеге, м
1	2	3	4	5	6
1	К. Маркс ур	4400	Ике яктан	реконструкция/ төзү	3,0
2	Пушкин ур	1300	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
3	Ометов ур	1500	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
4	Сәетов ур	2000	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
5	Чапаев ур	3600	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25

9 таблицаның дәвамы

1	2	3	4	5	6
6	М Горький тыкрыгы	1600	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
7	Казан ур	1000	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
8	Әгерҗе ур	2500	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
9	Пугачев ур	2000	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
10	Завод ур	1700	Ике яктан	реконструкция/ төзү	2,25
<*> Ике яклы проектлаштырганда тротуарларның гомуми озынлыгы.					

Таблица 10 – Тротуарларны һәм электр яктырту линияләрен төзү буенча чаралар исемлеге

№	Урам/юл исеме	Торак пункт	Тротуар озынлыгы <*>, км	Тротуар киңлеге, м	Электр яктырту линияләренең озынлыгы, км
1	2	3	4	5	6
1	"Әгерҗе-Кр Бор" - Исәнбай - Иске Эсләк Черново	Кадыбаш	2800	1,5	1600

2	"Әгерже-Кр Бор" - Исәнбай - Иске Эсләк Черново	Иске Эсләк	800	1,5	600

10 таблица дәвамы

1	2	3	4	5	6
3	"Әгерже-Кр Бор" - Исәнбай - Иске Эсләк Черново	Черн ово	2000	1,5	1200
4	Җирлек УДС	Исәнбай	2800	1,0	1600
5	Песәй - Кырынды	Кырынды	1700	1,5	1050
6	Әгерже - Красный Бор	Тукай	1400	1,5	900
7	Әгерже - Красный Бор	Көчек	1600	1,5	1000
8	УДС поселения	Тирсә	3400	1,0	1900
9	Әгерже - Красный Бор	Мордыб ый	1500	1,5	950
10	Биектау - Кодаш	Биектау	1800	1,5	1100
11	Әгерже - Красный Бор	Иж-Бәйки	2000	1,5	1200
12	Әгерже - Красный Бор	Иж-Бубый	3800	1,5	1800
13	Песәй - Кырынды	Кичкетан	1500	1,5	1700
14	Тирсә - Сокман	Тәбәрле	2400	1,5	1400
<*> Ике яклы проектлаштырганда тротуарларнын гомуми озынлыгы.					

Әгерже шәһәренең торак төзелеше территорияләрендә җәяүлеләр хәрәкәте иминлеген арттыру өчен торак зоналар булдыру тәкъдим ителә. Әгерже шәһәрендә торак зоналарны формалаштыру территориясе 5 рәсемдә күрсәтелгән.

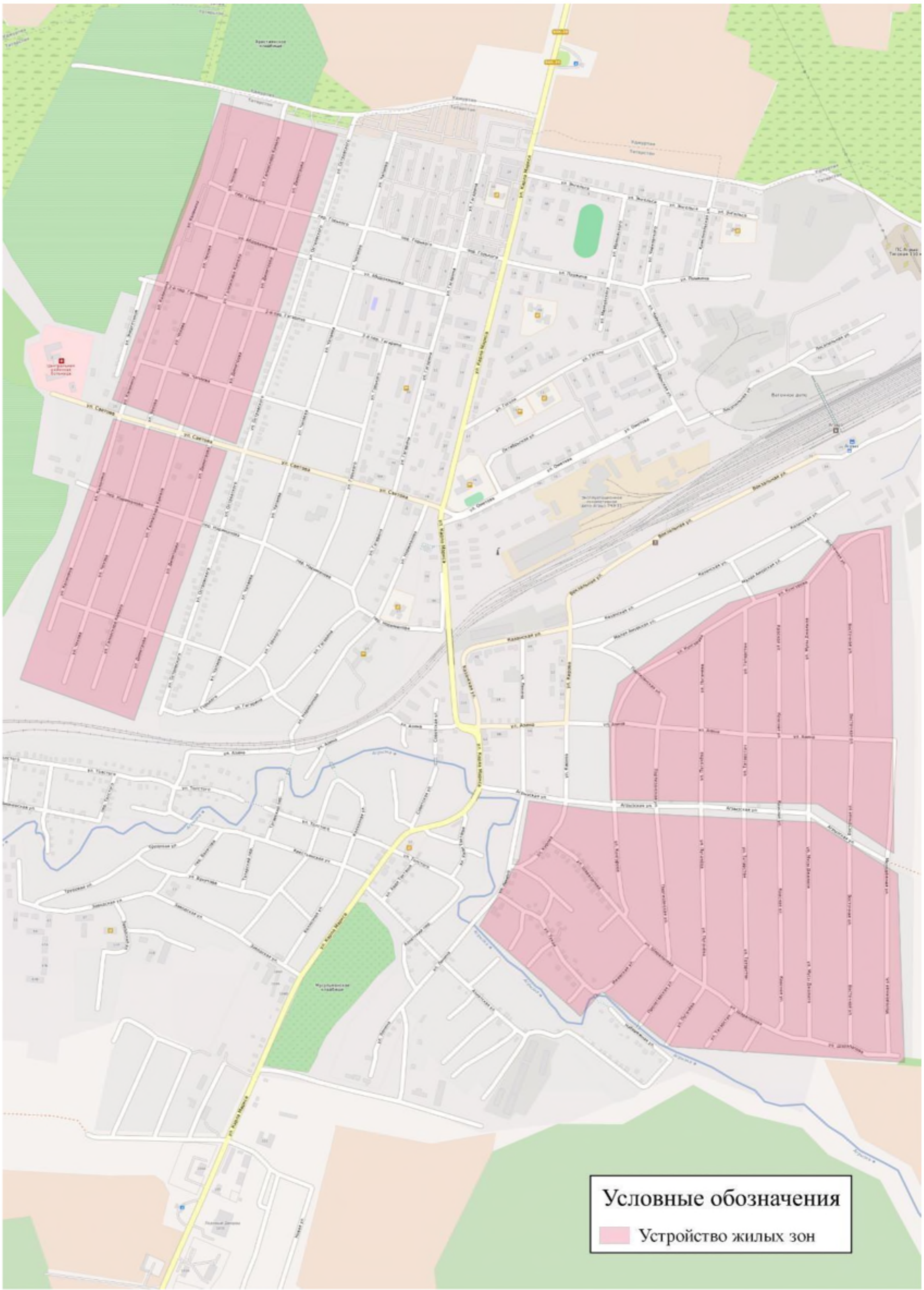

5 рәс.– Әгерҗе шәһәрендә торак зоналарны формалаштыру территориясе

Азкатлы индивидуаль төзелеш зоналарында 4 торак зона булдыру тәкъдим ителә. Беренче торак зонаны формалаштыру – Островский, Калинин һәм Сәетов урамнары, икенче – Сәетов, Островский һәм Энергетиклар урамнары, өченче – Әгерҗе, Кунгуров һәм Гыйззәт урамнары, дүртенче-Әгерҗе, Ленин һәм Гыйззәт урамнары буйлап тормышка ашырыла.

Әлеге чараны гамәлгә ашыру өчен 5.21 “Торак зонасы” һәм 5.22 “Торак зонасы” юл билгеләрен булдырыла торган торак зонасының барлык кушылмаларында урамнарга урнаштырырга кирәк. Тәкъдим ителгән чараларны гамәлгә ашыру өчен юл билгеләре саны 11 нче таблицада бирелгән.

11 нче таблица - Торак зоналарын формалаштыру өчен юл билгеләре саны

Формалашкан зона	5.21 «торак зонасы» юл билгеләре саны	5.22 «торак зонасы ахыры» юл билгеләре саны
1	13	13
2	8	8
3	16	16
4	12	12

Закон балалар укыту-тәрбия учреждениеләренә турыдан-туры якын булган җәяүлеләр зоналарын төзекләндерүгә катгый таләпләр куя. Җәяүлеләр кичүенә норматив таләпләр ГОСТ Р 52766-2007, ГОСТ Р 52605-2006, ГОСТ Р 52289-2004 билгеләнә.

Беренче этапта үткәрелгән натураль тикшеренүләр нәтиҗәсендә, балалар һәм яшүсмерләр укыту-тәрбия учреждениеләре буйлап уза торган урам һәм юл участокларының түбәндәге элементлары буенча җәяүлеләр кичү урыннарын төзекләндерү кирәклеге ачыкланды:

- - “Балалар” флуоресцентлы сары-яшел төстәге пленкалы калканнарында юл билгеләре;
- - Флуоресцент тасмасы саргылт-яшел төстә булган калканнарда «җәяүлеләр кичүе» 5.19.1 (2) юл билгеләре белән;
- - сары фонда 1.14.1 (2) юл билгесе;
- - Т.7 тибындагы светофор;
- - ясалма юл тигезсезлекләре;
- - култыкса тибындагы койма.

Балалар уку йортлары янында җәяүлеләр кичү урыннарын төзекләндерү буенча чаралар 12 нче таблицада күрсәтелгән.

12 нче Таблица-балалар уку йортлары янында җәяүлеләр кичү юлларын төзекләндерү

№	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең исеме	Кайсы а/д каравы	5.19 билгеләре саны	ИДН урнаштыру, шт	Җәяүлеләр өчен кирт ә, м	Т7 светофорлары урнаштыру, шт	1.23 «Балалар» билгеләре
1	2	3	4	5	6	7	8
1	ТР Әгерже муниципаль районы Кадыбаш урта мәктәбе	Региональ әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
2	ТР Әгерже муниципаль районы Күләгәш урта мәктәбе	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
3	ТР Әгерже муниципаль районы Сөмбелә Кырынды балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
4	ТР Әгерже муниципаль районы Көчек урта мәктәбе	Региональ әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
5	ТР Әгерже муниципаль районы Тәбәрле урта мәктәбе РТ	Региональ әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2

6	ТР Әгерҗе муниципаль районының Сарсак-Омга лицее	Региональ әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
7	7 нче Миләүшә балалар бакчасы	Региональ әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2

12 таблица дәвамы

1	2	3	4	5	6	7	8
8	ТР Әгерже муниципаль районы Тирсә урта мәктәбе РТ	Региональ әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
9	ТР Әгерже муниципаль районы Иж-Бубый урта мәктәбе – балалар бакчасы	Региональ әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
10	ТР Әгерже муниципаль районы 8 нче номерлы балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
11	ТР Әгерже муниципаль районы 6 нчы номерлы балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
12	Башлангыч һөнәри белем бирүче 27 нче һөнәр училищесы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
13	ТР Әгерже муниципаль районы 5 нче номерлы балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
14	ТР Әгерже муниципаль районы 5 а нче номерлы балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2

15	ТР Әгерже муниципаль районы 9 нче номерлы балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2

12 таблица дәвамы

1	2	3	4	5	6	7	8
16	2 нче мәктәп	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
17	Таҗи Гыйззәт исемендәге 3 нче мәктәп	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
18	7 нче санлы “Бәләкәч” балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
19	1 нче санлы “Алтын ачкыч” балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
20	1нче санлы гимназия	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2
21	ТР Әгерҗе муниципаль районы 3 нче номерлы балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2

22	ТР Әгерже муниципаль районы 4 нче номерлы балалар бакчасы	Җирле әһәмияттәге	4	2	20 0	2	2

13 нче таблицада җәяүлеләр хәрәкәтен үстерү буенча чараларның җыелма исемлеге тәкъдим ителгән.

13 нче Таблица-җәяүлеләр хәрәкәтен үстерү буенча чараларның җыелма исемлеге

№	чара	Үлчәү берәмлеге	саны	
			РЗ юлында	Җирле әһәмияттәге юлда
1	Тротуарлар төзелеше	м	23300	17000
2	Тротуарлар реконструкциясе	м	0	10800
3	Электр яктырту линияләрен төзү	м	11800	6200
4	Җәяүлеләр кичүләрен оештыру	кол-во	0	13
5	Җәяүлеләр кичүе җайланмалары, шул исәптән:	кол-во	-	22
5.1	“Балалар” флуоресцентлы сары-яшел төстәге пленкалы калканнарында юл билгеләре;	шт	-	44
5.2	Ясалма юл тигезсезлекләрен урнаштыру	шт	-	44
5.3	Т.7 тибындагы светофор урнаштыру	шт	0	44
5.4	Култыкса тибындагы киртәләр урнаштыру	м	-	8800
5	5.21 «Торак зона»/ «Торак зона ахыры» билгеләрен кую	шт	-	98

1.10 инвалидлар хәрәкәте өчен уңайлы шартлар тәэмин итү

Берләшкән Милләтләр Оешмасының инвалидлар хокуклары турындагы конвенциясе нигезендә, БМОның 2006 елның 13 декабрендәге Ассамблеясенең 61/106 Генераль Ассамблеясе кабул иткән резолюциясе нигезендә, инвалидлар үз хокукларын һәм ирекләрен тормышның барлык өлкәләрендә тормышка ашыру өчен тигез мөмкинлекләргә, шул исәптән тормышның төрле өлкәләрендә үз ихтыяҗларын канәгатьләндерү өчен кирәкле барлык социаль хезмәтләр алуга тигез хокукка ия булырга тиеш. Шул ук вакытта затларның тотрыклы физик, психик, интеллектуаль яки сенсор тайпылышлар, әйләнә-тирә мохитнең төрле каршылыклары белән үзара хезмәттәшлеге аларның җәмгыять тормышында башкалар белән бертигез дәрәҗәдә тулы һәм нәтиҗәле катнашуына комачауларга мөмкин. Шуңа күрә дәүләтләр, хөкүмәтләр, җәмгыятьнең барлык институтлары эшчәнлегенең төп принциплары арасында Конвенция белән һәркем файдалана алырлык булу, мөмкинлекләр тигезлеге, тулысынча һәм нәтиҗәле җәлеп итү һәм җәмгыятькә кертү принциплары билгеләнде.
«Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 11 декабрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон инвалидларны социаль яклау өлкәсендә Россия Федерациясенең дәүләт сәясәте максатын, инвалидларга башка гражданнар белән гражданлык, икътисадый, сәяси һәм башка хокукларны һәм ирекләрне гамәлгә ашыру мөмкинлекләрен гамәлгә ашыру мөмкинлекләрен, Россия Федерациясе Конституциясендә Россия Федерациясе Конституциясендә Россия Федерациясе халыкара шартнамәләренең гомумтанылган принциплары һәм нормалары нигезендә тәэмин итүне билгели.
Инвалидлар хокукларын яклау турындагы Россия кануннары федераль дәрәҗәдә түбәндәге төп документларны үз эченә ала:
- «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон;
- «Инвалидлар хокуклары турында конвенцияне ратификацияләү турында» 2012 елның 3 маендагы 46-ФЗ номерлы Федераль закон;

- «Инвалидларга дәүләт ярдәменең өстәмә чаралары турында» 1992 елның 2 октябрендәге 1157 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;
- «Инвалидларга социаль ярдәмнең кайбер чаралары турында» 2008 елның 6 маендагы 685 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;
- «2011-2020 елларга «Уңайлы мохит» Россия Федерациясе дәүләт программасын раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2015 елнын 1 декабрендәге 1297 номерлы карары.

Төбәк дәрәҗәсендә Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетынын 2015 елның 28 сентябрендәге 716 номерлы күрсәтмәсе белән 2015 - 2030 елларга Татарстан Республикасында объектлар һәм хезмәт күрсәтүләр инвалидлары өчен файдалану күрсәткечләренең күрсәткечләрен арттыру буенча чаралар планы («юл картасы») расланды.

2016 елның 1 гыйнварына Татарстан Республикасында инвалидлар саны 316 049 кеше тәшкил итте (Татарстан Республикасы халкының гомуми санының 8,1 проценты), шул исәптән 15 023 - инвалид балалар.

Татарстан Республикасы территориясендә гамәлдәге законнар кысаларында социаль инфраструктура объектларына инвалидларның һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәренең (алга таба - МГН) тоткарлыксыз керүен тәэмин итү чаралары күрелә.

«2011 - 2015 елларга «Уңайлы мохит» Россия Федерациясе дәүләт программасы турында» 2011 елнын 17 мартындагы 175 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәтенең карары белән расланган 2011 - 2015 елларга «Уңайлы мохит» Россия Федерациясе Дәүләт программасы нигезендә Татарстан Республикасы 2011 елда инвалидларның тормыш эшчәнлегенең өстенлекле өлкәләрендә биналар һәм корылмалар, социаль инфраструктура объектларыннан һәм хезмәт күрсәтүләрдән файдалану шартларын булдыру буенча пилот проектында катнашучылар составына кертелгән.

2011 елдан башлап, төбәктә 2011 - 2015 елларга «Уңайлы мохит» Татарстан Республикасының озак сроклы максатчан программасы чаралары һәм «Уңайлы мохит» ярдәмче программасы чаралары гамәлгә ашырыла.

«2014 - 2020 елларга Татарстан Республикасы гражданнарына социаль ярдәм»

һәм инвалидларга тоткарлыксыз кереп китүгә ярдәм итә торган махсус чаралар белән сәламәтлек саклауның, мәгарифнең, социаль хезмәт күрсәтүнең, физик культураның һәм спортның өстенлекле объектларын адаптацияләү һәм җиһазлау эшләре башкарылган Татарстан Республикасының башка дәүләт программалары кысаларында Татарстан Республикасының социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм спорт учреждениеләре өчен, мәгариф һәм спорт учреждениеләре өчен махсус автотранспорт сатып алынган, шулай ук халыкка социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре тернәкләндерү җайланмасы белән тәэмин ителгән.

Әмма күрелгән чараларга карамастан, җәмгыять тормышынын барлык өлкәләрендә инвалидлар өчен тигез мөмкинлекләр тудыруның мөһим социаль бурычы, ул ижтимагый тормышка инвалидларны интеграцияләү шарты, хәл ителгән дип таныла алмый.

14 нче таблицада Әгерҗе районы территориясендә инвалидларны һәм халыкнын башка аз мобиль төркемнәрен җәлеп итүнең аеруча әһәмиятле урыннары тәкъдим ителде.

14 нче таблица - Әгерҗе районы территориясендә инвалидларны һәм халыкның башка аз мобиль төркемнәрен иң мөһим кызыксындыру урыннары

№	Объект исеме	урыны
1	2	3
1	Үзәк китапханә	Әгерҗе шәһәре, Сәетов ур., 11
2	Үзәк балалар китапханәсе,	Әгерҗе шәһәре, Гагарин ур., 10
3	Азево авыл филиалы	Азево авылы, Совет ур., 22
4	Бима авыл филиалы	Бима авылы, Ленин ур., 1
5	В. - Бодья авыл филиалы	В. - Бодья авылы, Ленин ур., 6
6	Девәтернә авыл филиалы	Девятернә авылы, Совет ур., 48а
7	Иж-Бубый авыл филиалы	Иж-Бубый авылы, Үзәк ур., 20
8	Исәнбай авыл филиалы	Исәнбай авылы, Совет ур., 76
9	Кадрәк авыл филиалы	Кадрәк авылы, Ленин ур., 57
10	Кадыбаш авыл филиалы	Кадыбаш авылы, Клуб ур., 49а
11	Кичкетаң авыл филиалы	Кичкетан авылы, М. Җәлил ур., 7

14 таблица дәвамы

1	2	3
12	Красный бор авыл филиалы	Кр Бор авылы, Маркин ур., 34
13	Кырынды авыл филиалы	Кырынды авылы, Совет ур., 33
14	Кодаш авыл филиалы	Кодаш авылы, Тукай ур., 54
15	Көчек авыл филиалы	Көчек авылы, урам. Ленин ур., 12
16	Күләгәш авыл филиалы	Күләгәш авылы, урам. Совет ур., 38а
17	Пеләмеш авыл филиалы	Пеләмеш авылы, урам. Ленин ур., 49
18	Салагыш авыл филиалы,	Салагыш авылы, Пионерская ур., 44а
19	Сарсак Омга авыл филиалы	Сарсак-Омга авылы, Киров мәйданы, 15
20	Иске Эсләк авыл филиалы	Иске Эсләк авылы, Клуб ур., 1
21	Иске Чекалда авыл филиалы	Иске Чекалда авылы, Зеленая ур., 11
22	Тәбәрле авыл филиалы	Тәбәрле авылы, Ленин ур., 8а
23	Тирсә авыл филиалы	Тирсә авылы, Үзәк ур., 163
24	Шаршады авыл филиалы, Тат.Шаршада	Урманчылар ур., 18, 2
25	Яңавыл авыл филиалы	Янавыл авылы, Ленин ур., 2
26	МУДОД "Балалар сәнгать мәктәбе»	Әгерҗе шәһәре, Гоголь ур., 15
27	Район мәдәният сарае	Әгерҗе шәһәре, К. Маркс ур., 10
28	Бима авыл мәдәният йорты)	Бима авылы, Ленин ур., 1
29	Девәтернә авыл мәдәният йорты	Девятернә авылы, Совет ур., 48
30	Иж-Бубый Мәдәният йорты	Иж-Бубый авылы, Үзәк ур., 20

31	Исәнбай авыл мәдәният йорты	Исәнбай авылы, Совет ур., 79
32	Кадрәк авыл мәдәният йорты	Кадрәк авылы, Ленин ур., 55
33	Кадыбаш мәдәният йорты	Кадыбаш авылы, Клуб ур., 49а
34	Кичкетаң мәдәният йорты	Кичкетан авылы, М. Җәлил ур., 2
35	Кырынды авыл мәдәният йорты	Крынды авылы, Совет ур., 33
36	Күләгәш авыл мәдәният йорты	Күләгәш авылы, Совет ур., 38
37	Көчек Мәдәният йорты	Кучук авылы, Ленин ур., 12
38	Красный бор авыл мәдәният йорты	Кызыл Бор авылы, Маркин ур., 34
39	Салагыш мәдәният йорты	Салагыш авылы, Ленин ур., 73а
40	Сарсак-Омга Мәдәният йорты	Сарсак-Омга авылы, Киров мәйданы, 15
41	Иске Эсләк авыл мәдәният йорты	Иске Эсләк авылы, Клуб ур., 1
42	Тәбәрле мәдәният йорты	Тәбәрле авылы, Ленин ур., 8а

14 таблица дәвамы

1	2	3
43	Тирсә авыл мәдәният йорты	Тирсә авылы, Үзәк ур., 63
44	Яңавыл мәдәният йорты	Яңавыл авылы, Яшьләр ур., 1б
45	Азево авыл клубы (клуб)	Азево авылы, Совет ур., 22
46	Биектау авыл клубы	Биектау авылы, Сәйдәшев ур., 2
47	Баржы-Умга авыл клубы	Вәрже-Омга авылы, Клуб ур., 1
48	Баржы -Пельга авыл клубы	Вәрже-Пельга авылы, Клуб ур., 1
49	Варклед-Бодья СК	Вәрклед-Бодья авылы, Совет ур., 26А
50	Иж-Бәйки авыл клубы	Иж-Байки авылы, Үзәк ур., 20
51	Ташлы авыл клубы	Ташлы ав., Үзәк ур., 15
52	Касай авыл клубы	Касай ур., Үзәк ур., 19Б
53	Кодаш авыл клубы	Кодаш ур., Тукай ур., 8
54	Мукшур авыл клубы	Мукшур ав., Ленин ур., 32А
55	Яңа Аккүҗа авылы клубы	Яна Аккужа ав., Ленин ур., 34Б
56	Пеләмеш авыл клубы	Пеләмеш ав., Ленин ур., 49А
57	Нарат авыл клубы	Нарат., Үзәк ур., 22
58	Иске Чекалда авыл клубы	Иске Чекалда, Зеленая ур., 11
59	Сокман авыл җирлеге	Сокман., К.Маркс ур., 6А
60	Тат. Шаршады авыл клубы	Шаршада., Лесоводов ур., 20
61	Уразай авыл җирлеге	Ленин ур., 32
62	Үтәгән авыл клубы	Үтәгән авылы, Татарстан ур., 5
63	Яморза авыл клубы	Ямурза., Совет ур., 49
64	«Үзәк район хастаханәсе " ДАСУ»	Әгерҗе шәһ., Энергетиклар ур., 2

65	"Әгерҗе үзәк район хастаханәсе" ДАСУ поликлиникасы»	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур., 11а
66	Әгерҗе сәүдә йорты	К.Маркс ур
67	Магнит Кибете	Әгерҗе шәһ., Гагарин ур., 13
68	Эссен Кибете	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур., 110
69	Лукошко Кибете	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур., 10а
70	Базар	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур.,
71	Әгерҗе шәһәре муниципаль берәмлеге Советы	Әгерҗе шәһ., Гагарин ур., 13 й.
72	Әгерҗе шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитеты	Әгерҗе шәһ., Гагарин ур., 13

14 таблица дәвамы

1	2	3
73	ТР Әгерҗе муниципаль районынын Контроль-хисап палатасы	Әгерҗе шәһәре, Гагарин ур., 13
74	Иж-Бубый авыл җирлеге башкарма комитеты	Иж-Бубый авылы, Үзәк ур., 41
75	Исәнбай авыл җирлеге башкарма комитеты	Исәнбай авылы, Совет ур., 79
76	Кадрәк авыл җирлеге башкарма комитеты	Кадрәк авылы, Ленин ур., 59
77	Кадыбаш авыл җирлеге башкарма комитеты	Кадыбаш, Совет ур., 56 б
78	Кичкетаң авыл җирлеге башкарма комитеты	Кичкетан авылы, Т. Гыйззәт ур., 4
79	Красный Бор авыл җирлеге башкарма комитеты	Красный Бор, Маркин ур., 35
80	Кырынды авыл җирлеге башкарма комитеты	Кырынды авылы, Совет ур., 33
81	Кодаш авыл җирлеге башкарма комитеты	Кодаш авылы, Тукай ур., 30
82	Күләгәш авыл җирлеге башкарма комитеты	Күләгәш авылы, Совет ур., 32
83	Көчек авыл җирлеге башкарма комитеты	Көчек авылы, Ленин ур., 12
84	Яңа Бәзәкә авыл җирлеге башкарма комитеты	Янавыл авылы, Яшьләр ур., 2 а
85	Салагыш авыл җирлеге башкарма комитеты	Салагыш авылы, Ленин ур., 73 а
86	Сарсак-Омга авыл җирлеге башкарма комитеты	Сарсак-Омга авылы, К. Маркс ур., 15 а

87	Иске Эсләк авыл җирлеге башкарма комитеты	Иске Эсләк авылы, Клуб ур., 1
88	Иске Чекалда авыл җирлеге башкарма комитеты	Иске Чекалда авылы, Зеленая ур., 11
89	Тәбәрлы авыл җирлеге башкарма комитеты	Тәбәрле авылы, Ленин ур., 23 б
90	Тирсә авыл җирлеге башкарма комитеты	Тирсә авылы, Мәктәп ур., 3
91	Шаршады авыл җирлеге башкарма комитеты	Шаршады авылы, Урманчылар ур., 8
92	Азево авыл җирлеге башкарма комитеты	Азево авылы, Яңа ур., 12
93	Бима авыл җирлеге башкарма комитеты	Бима авылы, Ленин ур., 2 а
94	Девятернә авыл җирлеге башкарма комитеты	Девятернә авылы, Совет ур., 48
95	Өгерҗе станциясенең тимер юл вокзалы	Өгерҗе шәһәре, Вокзал ур., 20

Инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен уңайлы мохитны тотрыклы үстерү өчен түбәндәге чараларны күздә тотарга кирәк.

Терәк-хәрәкәт аппаратын (бигрәк тә кресло-коляскаларда йөрүче) бозучылар өчен һәм инвалидлар җәлеп ителә торган урыннарга якын килү урыннарында пандусларны автомобиль юлының йөрү өлеше белән бәйләү, шулай ук тротуарлар кырые буенча пандуслар һәм җәяүлеләр юллары урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Тротуарларның һәм җәяүлеләр юлларының габарит күләмнәрен «гомуми файдаланудагы автомобиль юллары " Р 52766-2007 ГОСТы буенча билгели. Төзекләндерү элементлары. Гомуми таләпләр", СП 42.13330.2011 " шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү», шулай ук «инвалидларның юл хуҗалыгы объектларына керүен тәэмин итү чараларын проектлау буенча Методик тәкъдимнәр»дигән 218.2.007–2011 номерлы Федераль закон проекты буенча фикер алышу булды. Тротуарлар, җәяүлеләр юллары һәм автомобиль юлларын төзекләндерүнең башка элементлары киңлеген исәпләү катнаш җәяүлеләр агымнары өчен башкарырга кирәк, шул ук вакытта полосаларның киңлеген һәм аларның санын билгеләүне халыкның аз хәрәкәт итүче төркемнәре (инвалидларны да кертеп) өчен билгеләнгән полосалар һәм физик чикләнмәгән җәяүлеләр хәрәкәте өчен кулланыла торган полосалар өчен аерым башкарырга кирәк.

Биеклекләрнең кискен бәрелешләрендә җәяүлеләр юлларының баскычлары һәм баскычлары белән җиһазланышын СП 59.13330.2012 таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк

"Биналарның һәм корылмаларның халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелеге" һәм ОДМ 218.2.007-2011 "инвалидларнын юл хуҗалыгы объектларына керүен тәэмин итү чараларын проектлау буенча Методик тәкъдимнәр".

Җәяүлеләр кичү юлларын, аларның төренә һәм тибына карамастан, төзекләндерүне, җәяүлеләрнең эреләндерелгән өч төркеме өчен үтемлелек тәэмин итүне исәпкә алып башкарырга кирәк.

Беренче төркемгә ярдәмче терәкләр (тәгәрмәчләрдә терәкләрдән тыш), йөкле хатын-кызлар, кече яшьтәге балалар белән, шулай ук физик чикләүләре булмаган кешеләр керә; алар өчен тротуарнын чикләре яки җәяүлеләр юлы 0,04 метрдан артмаган бортлы таштан җәяүлеләр кичүе белән җиһазландырыла.
Икенче төркемгә тәгәрмәчләрдә, кресло-коляскаларда, балалар коляскаларында һәм арбаларда ярдәмче терәкләр ярдәмендә хәрәкәт итүче җәяүлеләр керә; алар өчен тротуар чигендә яки җәяүлеләр юлында пандусның җәяүлеләр өчен кичүе яки тротуар белән бер дәрәҗәдә булган барлык җәяүлеләр кичүе яки аның аерым полосаларын үтәү тәкъдим ителә.
Өлкән яшьтәгеләр өчен өстәмә мәгълүмати тәэмин ителешле беренче төркем өчен охшаш җәяүлеләр кичүләрен (тактиль указательләре, төсле, якты һәм контраст бүлеп бирүләре, хәвефле участокларны, шул исәптән тавыш һәм тактиль символы белән, күрсәткечләрне, билгеләрне кабул итү өчен мөмкин булган югары куркыныч зоналарны аерып алу белән) күрү буенча төрле чирләре булган һәм (яки) төрле чирләре булган кешеләр төркеме өчен, хәрәкәтләрне координацияләү, хәрәкәтләрне координацияләү, хәрәкәтләрне дөрес кабул итү, шул исәптән тавыш һәм тактиль символлар белән җәяүлеләр кичүләрен җиһазландыру тәкъдим ителә).
Тикшерү нәтиҗәләре буенча Әгерҗе шәһәрендә һәм районның башка торак пунктларында тротуарларның һәм җәяүлеләр өчен юлларның барьерсызлык принцибын исәпкә алып оештырылуы ачыкланды, өстәмә пандуслар белән җиһазландыру таләп ителми. Шул ук вакытта яңа тротуарлар төзегәндә әлеге кагыйдәне үтәргә кирәк.
Алдагы кисешүләрдә Әгерҗе шәһәрендә гамәлдәге җайга салына торган җәяүлеләр кичүләрен хәбәр итүнен тавыш чаралары белән җиһазландырырга тәкъдим ителә:
Карл Маркс, Азин һәм Казан урамнары;
- Карл Маркс, Сәетов һәм Ометова;
- Карл Маркс, Пушкин һәм Максим Горький тыкрыгы

- - Сәетов һәм Островский.

«Инвалидларның юл хуҗалыгы объектларына керүен тәэмин итү буенча чараларны проектлау буенча методик рекомендацияләр» 218.27–2011 номерлы ОДМ нигезендә инвалидларның уңай хәрәкәт шартларын тәэмин итү чаралары Әгерҗе муниципаль районының территориаль һәм стратегик планлаштыру документларындагы яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган транспорт инфраструктурасы объектларын проектлаганда мәҗбүри исәпкә алынырга тиеш.
Йөртүче-инвалид идарә итә торган транспорт чаралары өчен урыннар белән тәэмин ителгән яки инвалидларны йөртү өчен файдаланыла торган транспорт чаралары өчен җиһазландырылган стоянкалар (парковка) урнаштыру, шулай ук әлеге урыннарны планлаштыру «халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен биналар һәм корылмаларның һәркем өчен мөмкинлеге» 59.13330.2012, СП 35-105-2002 «инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелеген исәпкә алып, шәһәр төзелешен реконструкцияләү» һәм ОДМ 218.2.007–2011 исәпкә алып гамәлгә ашырыла.
"Инвалидларның юл хуҗалыгы объектларына керүен тәэмин итү чараларын проектлау буенча Методик тәкъдимнәр".
Инвалидның транспорт чарасы өчен машина-урынны урам һәм урамнан тыш стоянкаларда (парковка) юл билгесе итеп билгеләргә кирәк
6.4» машина кую урыны " өстәмә мәгълүмат билгесе белән берлектә
8.17 "инвалидлар". Берничә машина-урын булганда өстәмә рәвештә 8.2.2 – 8.2.6, 6.4 һәм 8.17 билгеләренең гамәлдә булу зонасын күрсәтә торган табличкалар кулланыла.
Әгерҗе шәһәрендә инвалидлар өчен 15 нче таблицада күрсәтелгән 8 оештырылган парковка урыннары бүлеп бирергә кирәк.

15 нче таблица - Парковкада инвалидлар өчен урыннар бүлеп бирү кирәк булган тарту урыннары исемлеге

№	Объект атамасы	урыны
1	«Үзәк район хастаханәсе " ДАСУ»	Әгерҗе шәһ., Энергетиклар ур., 2
2	Әгерҗе районында Пенсия фонды идарәсе	Әгерҗе шәһ Карл Маркс ур., 9
3	Социаль яклау	Әгерҗе шәһ Карл Маркс ур., 11
4	Район мәдәният сарае	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур., 10
5	Кинотеатр	Әгерҗе шәһ., Гагарин ур., 68А
6	Базар	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур.,
7	Әгерҗе сәүдә йорты	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур., 2
8	Сәүдә үзәге	Әгерҗе шәһ., К. Маркс ур., 1А

16 нчы таблицада инвалидлар хәрәкәте өчен уңай шартлар тәэмин итү буенча чаралар күрелгән.

16 нчы Таблица

Әгерҗе районында инвалидлар хәрәкәте өчен уңайлы шартлар тәэмин итү буенча чаралар

№	Чара	Куәте
1	Әгерҗе шәһәрендә җәяүлеләр өчен җайга салына торган юл кичүләрен мәгълүматлауның тавыш чаралары белән тәэмин итү	4
2	6.4 "Инвалидлар" билгесе куелган инвалидлар өчен парковкаларда урыннар бүлеп бирү 8.17 "Инвалидлар" өстәмә мәгълүмат билгесе белән берлектә	8

3.20 белем бирү оешмаларына балаларның куркынычсыз хәрәкәте маршрутларын тәэмин итү

Белем бирү оешмаларына (ОО) янәшәсендәге урам-юл челтәре участокларында юл хәрәкәтендә катнашучыларның максималь куркынычсыз

һәм унайлы шартларын булдыру максаты-транспорт һәм җәяүлеләр агымнары хәрәкәте иминлеген тәэмин итү.

- Әлеге максатка ирешү буенча төп бурычлар булып түбәндәгеләр тора::
- - юл-транспорт һәлакәтләрен булдырмау;
- - юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү өлкәсендә гамәлдә булган стандартларны, нормаларны һәм кагыйдәләрне бозуларны бетерү;
- - машина йөртүчеләрнең җәяүлеләр кичү урыннарында юл хәрәкәте кагыйдәләрен үтәү өчен шартлар тәэмин итү.
- Куелган бурычлар хәрәкәтне оештыруның техник чараларын, шул исәптән юл хәрәкәтен оештыруның инновацион техник чараларын куллану ярдәмендә хәл ителә. Белем бирү оешмалары янында һәм юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итүнең төп принциплары-белем бирү учреждениесенең юл куркынычсызлыгы паспортында билгеләнгән участокларда:

- юл хәрәкәтендә катнашучыларны юл йөрү өлешендә балалар барлыкка килү мөмкинлеге турында алдан кисәтү;

- районда да, аларга якын килүдә дә хәрәкәт итү өчен куркынычсыз шартлар тудыру.

Балалар хәрәкәте имин маршрутларын тәэмин итәргә мөмкинлек бирүче чаралар исәбенә керә:

- периль тибындагы коймалар урнаштыру;

- күрүчәнлекне арттыручы техник чаралар белән җәяүлеләр кичү юлларын урнаштыру;

- тизлекне мәҗбүри киметү өчен техник чаралар урнаштыру (тавыш полосалары, ясалма тигезсезлекләр);

- "сак булыгыз балалар" билгеләре кую;

- фото-һәм видеофиксация чараларын урнаштыру.

- Белем бирү оешмаларына балаларның куркынычсыз хәрәкәте маршрутларын тәэмин итү буенча чаралар үз эченә ала:
- - белем бирү оешмасы микрорайонының план-схемасын булдыру;

- - белем бирү учреждениесенең юл куркынычсызлыгы паспортын эшләү һәм раслау.
- Белем бирү оешмаларының юл куркынычсызлыгы паспортын кертү 2012 елның сентябрендә «юлларда иминлек-тормыш иминлеге хакына» 4 нче Халыкара конгрессында Россия Эчке эшләр министрлыгының ЮХИДИ идарәсенә тәкъдим ителде. Белем бирү оешмасынын Россия Эчке эшләр министрлыгы Дәүләт автоинспекциясенең 18.05.2012 ел, № 13/ц-6-154 күрсәтмәсен эшләү һәм раслауга тәкъдим ителгән юл куркынычсызлыгы паспортының формасы түбәндәге бүлекләрне үз эченә ала::
- 1. Коррупциягә каршы көрәш:
- - Балалар (укучылар) хәрәкәте юлы" ҖЧҖ урнашкан районның План-схемасы);
- - Тиешле техник чараларны урнаштырып, белем бирү оешмасына якын булган юл хәрәкәтен оештыру схемасы, балалар хәрәкәте маршрутлары һәм парковка урыннары урнаштыру;
- - ОО территориясеннән (стадион, бассейннан) читтә дәресләр (чаралар) үткәрү урыннарына кадәр оештырылган балалар төркемнәре хәрәкәте маршрутлары һ. б.);
- - транспорт чараларынын бушату/төягү урыннарына хәрәкәт итү юллары һәм балаларны Белем Бирү Оешмасы территориясе буенча хәрәкәт итүнең тәкъдим ителә торган юллары.
- 1. Балаларны махсус транспорт чарасы (автобус) белән ташу иминлеген тәэмин итү турында мәгълүмат):
- - гомуми мәгълүмат;
- - автобус йөртүче турында мәгълүмат;
- - оештыру-техник тәэмин итү;
- - хуҗасы турында мәгълүмат;
- - инструктаж журналын алып бару турында белешмәләр;
- - автобус хәрәкәте маршруты ООГА кадәр;
- - автобус тукталышының мәгариф оешмасы янында куркынычсыз урнашуы

Шул ук вакытта паспортның 1нче бүлеген эшләү районның эре торак пунктлары өчен (Әгерҗе шәһәре) аеруча актуаль. Башка торак пунктларда урнашкан оешмалар өчен паспорт эшләгәндә балалар (укучыларны) махсус транспорт белән тәэмин итүгә кагылышлы 2 нче бүлек эчтәлегенә басым ясалырга тиеш.
Проект эшләгән вакытта Әгерҗе муниципаль районының барлык белем бирү учреждениеләре дә белем бирү оешмасының юл куркынычсызлыгы паспортларына ия. Шулай итеп, әлеге КСОДД кысаларында Юл хәрәкәтен оештыруның техник чараларын паспорт таләпләренә туры китереп монтажлау буенча чараларны тормышка ашыру кирәк. ТСОДД монтажын башкару нәтиҗәсендә алар турында мәгълүмат гамәлдәге юл хәрәкәте оешмасы проектларына кертелергә тиеш, шулай ук яңа алымнар эшләгәндә исәпкә алынырга тиеш.

3.20 велосипед хәрәкәтен оештыру

- Велосипед хәрәкәте транспортның иң нәтиҗәле төре булып тора, ул аз чыгымлы булуы, халыкның сәламәтлегенә уңай йогынты ясавы, транспорт системасына һәм район экологиясенә уңай йогынты ясавы белән аерылып тора.
Велосипед юлларын оештыру түбәндәге бурычларны хәл итәргә мөмкинлек бирә:
- җиңел транспорт катнашында юллардагы авария хәлләренең дәрәҗәсен киметү;
- шәхси автомобиль транспорты булмаган район халкының мобильлеген арттыру.

Велосипед юлларын автомобиль юллары буенда хәрәкәт интенсивлыгы 4000 привдан да ким булмаган участокларда карарга кирәк. туклану/тәүлек. Ә велосипед һәм мопедларның интенсивлыгы бер юнәлештә 200 велосипедка (мопедка) җитә һәм 30 минут эчендә иң интенсив хәрәкәт булганда

яки тәүлегенә 1000 берәмлеккә җитә [9]. Әгерҗе районында велосипед хәрәкәтенең Түбән интенсивлыгы күзәтелә, шуңа күрә велосипед инфраструктурасын үстерү буенча чаралар таләп ителми

3.20 юллар челтәрен, юллар яисә юл участокларын үстерү, юллар челтәре эшчәнлегенең нәтиҗәлелеген арттыручы локаль - реконструкция чаралары

Әлеге бүлекчәдә тасвирлана торган чараларга урам-юл челтәренең нәтиҗәлелеген сизелерлек арттыра торган юллар һәм аларның участоклары төзелеше дә, күчмә-тизлек полосаларын оештыру да, кисешү юлларына илтүче юлларда киңәйтү дә, хәрәкәтне канализацияләү дә керә.

Кисешүләргә керү юлларындагы зурлыклар кисешүләрнең үткәрүчәнлек сәләте җитмәгән һәм кисешүдә хәрәкәтне блоклаучы сул әйләнештәге транспорт агымының югары интенсивлыгы булган очракларда оештырыла.

Күчмә-тизлек полосаларын I-III категорияле юлларда, шул исәптән юл буе зонасында урнашкан биналарга һәм корылмаларга бер дәрәҗәдә кисешүләрдә һәм кушылмаларда күздә тотарга кирәк. Транспорт агымнары кушылган зонада күчмә-тизлек полосалары булу автомобильнең төп транспорт агымына керүе өчен уңай шартлар тудыра. Күчмә-тизлек полосаларының төп бурычы һәм функциясе-төп юнәлеш буенча да, икенче дәрәҗәдәге юнәлеш буенча да хәрәкәт итүче автомобильләрнең тизлеген киметмәү һәм юл-транспорт һәлакәтләренә китерә торган ситуацияләр тудырмау. Күчмә-тизлек полосаларының киңлеген машиналар йөрү өлешенең төп полосалары киңлегенә тигез итеп кабул итәргә кирәк.

Хәрәкәтне канализацияләү машина йөртүчеләрнең катлаулы кисешүләрдә яки артык мәйдан ирекле сайлана торган траекторияләр аркасында,

потенциаль конфликтның күп санлы нокталарын булдырып, хәрәкәтнең хаотиклыкка китерә торган урыннарда ориентлашуын җиңеләйтә.
Хәрәкәтне канализацияләү өчен еш кулланыла торган техник җиһаз үз эченә машиналар йөрү өлешендәге тамга линияләренә һәм юнәлештәге җайланмаларга (мәсәлән, утраулар, маяклар, киртәләр, конуслар, стойкалар) төшүне ала. Канализацияләү челтәр участогының үткәрүчәнлек сәләтен һәм оештырылган транспорт чаралары хәрәкәте тәртибен тәртипкә салу хисабына хәрәкәт иминлеген арттыруга ярдәм итә.
Юл хәрәкәте шартларын анализлау һәм кисешүләрне һәм кушылмаларны йөкләү дәрәҗәсен тикшерү нәтиҗәләре буенча, әлеге фәнни-тикшеренү институтының 1 нче этабында үткәрелгән юл хәрәкәте шартларын анализлау нәтиҗәләре буенча, аның Ометов һәм Сәетов урамнары белән кисешкән урында Карл Маркс урамына йөкләнеш бик күп булды. Карл Маркс урамының үткәрүчәнлек сәләтен арттыру өчен, аны әлеге чишелештә локаль кишәрлекләр төзү белән реконструкцияләү кирәк. Киңәйтү киңлеге – 3,5 метр, гомуми озынлыгы – 150 метр.

3.20 юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуны автоматик рәвештә фото-һәм видеофиксацияләү чараларын урнаштыру

Юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозу очракларын фото - һәм видеофиксацияләү чараларын оештыру өчен беренчел күрсәткечләр әлеге НИРНЫҢ беренче модулендә үткәрелгән авария статистикасын анализлау нәтиҗәләре булды.
Практика күрсәткәнчә, әлеге чаралар камераларны урнаштыру урыннарында тәртип бозу очракларын киметергә мөмкинлек бирә, Юл хәрәкәте иминлеген арттыра.
Юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуны автомат рәвештә теркәү камералары күчмә, стационар һәм мобиль телефоннарга бүленә.

- Стационар камералар даими рәвештә бер үк юл урынында урнашкан. Ин еш кына камералар тизлек режимын бозуны теркәү өчен кулланалар, әмма юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуның түбәндәге очракларын теркәргә мөмкин:
- - светофорның тыючы сигналына бару;
- - тукта-линиягә чыгу;
- - каршы хәрәкәт полосасына чыгу;
- - «керү тыела " билгесе астында йөрү тыела»;
- - маршрут транспорт чаралары өчен полосага чыгу;
- - тротуарга чыгу;
- - автомагистральләрдә һәм автомобиль юлларында икенче полосадан йөк машиналары хәрәкәте;
- - юл тамгасы таләпләрен бозу;
- - икенче рәттән борылыш ясау;
- - түгел, включенный якын ут фара яки көндезге ходовые утлар;
- - авыр йөк машиналары өчен түләү кагыйдәләрен бозу;
- - җәяүлеләргә юл аркылы чыгу урыннарында өстенлекләр бирмәү.
- Стационар камералар бер үк вакытта берничә хәрәкәт полосасы буенча, шул исәптән каршы як полоса буенча да хәрәкәтне контрольдә тота ала.
- Административ хокук бозуларны теркәү өчен билгеләнгән автоматик фотовидеофиксациянең техник чараларын кулланырга киңәш ителә [10]:
- - соңгы 12 ай эчендә зыян күрүчеләр белән өч һәм аннан да күбрәк юл-транспорт һәлакәте булган торак пунктларда 200 м артмаган юллар (автомобиль юллары) участокларында, алар әлеге чаралар ярдәмендә теркәлә ала торган административ хокук бозулар нәтиҗәсендә, өч һәм аннан да күбрәк юл-транспорт һәлакәте булган торак пунктларда 200 м дан артмаган юллар (автомобиль юллары) участокларында.;

- торак пунктлардан читтә 1000 м артмаган юллар (автомобиль юллары) участокларында соңгы 12 ай дәвамында административ хокук бозулар аркасында зыян күргәннәр белән өч һәм аннан да күбрәк юл-транспорт һәлакәтләре булган,

алар әлеге чаралар ярдәмендә теркәлә ала;
- юллар (автомобиль юллары) киселешләрендә соңгы 12 ай эчендә зыян күрүчеләр белән өч һәм аннан да күбрәк юл-транспорт һәлакәте булган, алар әлеге чаралар ярдәмендә теркәлә ала торган административ хокук бозулар нәтиҗәсендә зыян күргән юллар (автомобиль юллары) киселешләрендә;
- күрүчәнлеге чикләнгән юллар (автомобиль юллары) кишәрлекләрендә;
- тимер юл кичүләрендә;
- җәяүлеләр һәм велосипед юллары белән кисешкән урыннарда;
- маршрут транспорт чаралары хәрәкәте өчен бүлеп бирелгән полоса булганда;
- тизлек режимын үзгәртү турында;
- җайга салынулы чишелешләрдә;
- юл читендә, тротуарда яки бүлү полосасында транспорт чараларының күп санлы йөрүе белән характерлана торган юллар (автомобиль юллары) кишәрлекләрендә;;
- белем бирү учреждениеләре һәм кешеләр күпләп җыела торган урыннар янында;
- транспорт чараларын туктату яки туктату тыелган урыннарда;
- автоматлаштырылган весогабарит контроле системаларын урнаштыру участокларында.

Әлеге юл хәрәкәте параметрларын һәм юл хәрәкәте шартларын анализлауның нәтиҗәләре, шулай ук Әгерҗе районы юл-транспорт һәлакәтләренен килеп чыгу сәбәпләре һәм шартлары нигезендә юл-транспорт һәлакәтләренең концентрациясе участоклары ачыкланмаган.

Өч ел эчендә 14 юл-транспорт һәлакәте очрагы ачыкланган, аларның сәбәбе "каршы хәрәкәт полосасына чыгу" юл хәрәкәте кагыйдәсен бозу. Әлеге юл-транспорт һәлакәтендә 14 кеше һәлак булган, 3 - 2017 елда. Иң күп юл-транспорт һәлакәте Әгерҗе - Красный Бор һәм Псеево - Крында автомобиль юлларында булган.

Юл хәрәкәте иминлеген арттыру максатларында тизлек режимын бозуларны һәм каршы хәрәкәт полосасына түбәндәге участокларда чыгуны теркәүче хокук бозуларны фотога төшерү камералары урнаштыру кирәк:

- а/д Әгерҗе - Красный Бор, 7, 24, 50 км (3 камера фотовидеофиксации);
- а/д Песәй - Кырынды, 27, 35 км (2 камера фотофиксации).

Районның башка юлларында юл-транспорт һәлакәтләрен концентрацияләү урыннары табылмады һәм транспорт чаралары хәрәкәтенең югары дәрәҗәдә интенсив булмавы күзәтелә, шуңа күрә Әгерҗе районы юл челтәренең башка участокларында фото һәм видеофиксация камералары урнаштыру икътисадый яктан максатка ярашлы түгел.

3.20 тоткарланган транспорт чаралары өчен махсус стоянкалар урнаштыру

Тоткарланган транспорт чаралары өчен махсус («штраф» дип аталучы) стоянкалар оештыру зарурлыгы хәзерге вакытта административ үзәк статусына ия торак пунктлар өчен актуаль булды. Еш кына транспорт чарасын мәҗбүри эвакуацияләү генә дисциплинага карамаган йөртүчеләр өчен тәрбияви әһәмияткә ия булган иң нәтиҗәле алым булып тора.

“Штраф” тукталышлары урнашкан урыннар, эвакуация урыны белән махсуслаштырылган стоянка арасындагы ераклык район күләменнән артмаган очракта, муниципаль берәмлек районнары буенча эвакуацияләнгән автомобильләрне тигез бүлүне тәэмин итәргә тиеш.

Транспорт чараларын махсуслаштырылган (штраф) стоянкаларга күчерү эшчәнлеге 2012 елның 17 маендагы Татарстан Республикасы Законы нигезендә гамәлгә ашырыла. «Тоткарланган транспорт чараларын махсуслаштырылган урынга күчерү, аларны саклау, кире кайтару, күчерү һәм саклау бәясен түләү тәртибе турында». Гамәлдәге махсуслаштырылган стоянка Әгерҗе шәһәрендә урнаштырылган.

Әгерҗедәге районда транспорт вәзгыятенең үсеш фаразы юл хәрәкәте шартларының шактый зур үзгәрешләрен күздә тотмый, бу исә, үз чиратында, җирле бюджет акчалары исәбеннән мәҗбүри эвакуацияләү һәм транспорт чараларын вакытлыча саклау чараларын гамәлгә ашыру өчен муниципаль дәрәҗәдә махсус структура булдыру зарурлыгын тудырмаячак. Кирәк булганда гамәлдәге практикага төзәтмәләр кертелергә мөмкин.

4 аерым территорияләрдәге җир асты байлыкларыннан файдалану чиратын, чиратын, шулай ук таләп ителә торган финанслау күләмен һәм гамәлгә кертүдән көтелгән нәтиҗәне бәяләү күрсәтеп, КСОДД чаралары программасын формалаштыру

Транспорт системасын үстерү һәм юл хәрәкәтен оештыру схемасын оптимальләштерү буенча чаралар программасын формалаштыру, асылда, Әгерҗе муниципаль районы территориясендә юл хәрәкәтен оештыруның комплекслы схемасын проектлау тәмамлана.
Әлеге этапта юл хәрәкәтен оештыру буенча әлеге КСОДДның 2 бүлегендә тасвирланган барлык тәкъдим ителгән чаралар муниципаль берәмлек территориясендә транспорт системасын үстерү буенча үзара бәйләнгән чараларның логик нигезләнгән комплексына төзелә. Һәрберсе буенча чараларның һәрберсе буенча аларның бәясенең зурайтылган исәп-хисабы үткәрелде, тормышка ашыру срокларын (аның мөмкинлегеннән һәм ихтыяҗлылыктан чыгып) бәяләү
Программа алга таба урта сроклы һәм озак вакытлы планлаштыру вакытында гамәлдәге УДСта юл хәрәкәте нәтиҗәлелеген һәм куркынычсызлыгын арттыруның мөстәкыйль инструменты сыйфатында чыгыш ясарга мөмкин.
Юл хәрәкәтен оештыруны оптимальләштерү программасына керүче кайбер чараларны җентекләп эшләү зарурлыгы килеп туа.

Шул ук вакытта юл хәрәкәтен оештыру (ПОДД) проектларын эшләү күздә тотыла, алар түбәндәге очракларда эшләнә:
- юлларны һәм аларның участокларын эксплуатацияләү чорына;
- юллар буенча транспорт чаралары һәм җәяүлеләрнен хәрәкәтен вакытлыча чикләүләр кертү яисә туктату чорында;;
- зур габаритлы транспорт чаралары хәрәкәте маршрутлары яки участоклары өчен.

Юлларны яки аларның участокларын эксплуатацияләү чорында, бер яки берничә муниципаль берәмлек территориясендә гамәлдәге, үзгәртеп корыла торган яисә аларның кишәрлекләренә яки аларның кишәрлекләренә карата, гомуми саны 10 мең кешегә кадәр булган һәм (яки) бер яки берничә муниципаль берәмлек территориясендә яисә аларның участокларын эксплуатацияләү чорында, гомуми чиге булган бер яки берничә муниципаль берәмлек территориясендә яисә аларның өлешләрендә ОДДНЫҢ аерым юнәлешләре буенча эшләнә. Анда текст һәм график форматта мәгълүмат бар, үз эченә алган:

- - гамәлдәге юл-транспорт ситуациясенә анализ;
- - проектлау вариантлары;
- - проектлаштыруның тәкъдим ителгән варианты өчен проект карарлары;
- - төзелеш-монтаж эшләре күләмен исәпләү;
- - проектның техник-икътисадый күрсәткечләре.

Кыска вакытлы перспективада (2019 елга кадәр) Әгерҗе районының 491,6 км озынлыкта җирле әһәмияттәге юллар төзү планлаштырыла.

Әгерҗе районы территориясендә транспорт системасын үстерү һәм юл хәрәкәтен оештыру схемасын оптимальләштерү буенча күрсәтелгән чаралар программасы 17 нче таблицада китерелгән.

Финанслау күләмен бәяләү шундый ук чаралар нигезендә һәм инфляция дәрәҗәсен исәпкә алып башкарылды.

17 нче Таблица – Әгерҗе районы территориясендә транспорт системасын үстерү һәм юл хәрәкәтен оештыру схемасын оптимальләштерү чаралары программасы

№	Чара атамасы	Гамәлгә ашыру сроклары, еллар	Финанслау чыганаклары	мең сум, тиешле ел бәяләрендә		
				2018-2022 годы	2023-2027 годы	2028-2032 годы
			барлыгы	490591,0	398006,6	1094504,9
			Региональ бюджет	180810,0	137160,0	549170,0
			Җирле бюджет	296311,2	260846,6	545334,9
			Бюджеттан тыш чыганаклар	13469,8	-	-
1	2	3	4	5	6	7
1. Территорияләрнең транспорт һәм җәяүлеләр бәйләнешен тәэмин итү буенча чаралар						
1	Иж-Бубый – Иске Монья юлын төзү	2023-2027	Региональ бюджет	-	48000,0	-
2	Кадрәк – Иске Салья юлын төзү	2023-2027	Региональ бюджет	-	35520,0	-
3	Кумырса – Усть-Саклау юлын төзү	2028-2032	Региональ бюджет	-	-	225600,0
4	Зуево – Ныргында юлын төзү	2028-2032	Җирле бюджет	-	-	103200,0
5	Кодаш – Иске Кзыл-Яр юлын төзү	2018-2022	Җирле бюджет	208320,0	-	-

6	Яңавыл – Варклед-Бодья юлын төзү	2023-2027	Җирле бюджет	-	162240,0	-
7	Мукшур – Яңа Бәзәкә юлын төзү	2028-2032	Җирле бюджет	-	-	384960,0
	2. Юл хәрәкәтен мониторинглау системасын оештыру, транспорт агымнары детекторларын урнаштыру, ОДД буенча документларны җыю һәм саклау, мәгълүмат базаларын формалаштыру һәм алып бару принциплары, мәгълүматтан файдалану шартлары, аны актуальләштерүнең периодиклыгы буенча чаралар					
8	Әгерҗе муниципаль районының Юл хәрәкәте оештыруның комплексы схемасын (КСОДД) актуальләштерү	2018-2032	Җирле бюджет	-	1000,0	1000,0
9	Әгерҗе районы җирле әһәмияттәге юлларда юл хәрәкәтен оештыру проектын эшләү	2018-2022	Җирле бюджет	5899,2	-	-
10	Әгерҗе районы җирле әһәмияттәге юлларда юл хәрәкәтен оештыру проектын актуальләштерү	2018-2032	Җирле бюджет	2949,6	2949,6	5899,2
11	Транспорт чараларын кул белән исәпкә алу (елга 1 тапкыр)	2018-2032	Җирле бюджет	450,0	450,0	450,0
12	Юл хәрәкәтен анализлау буенча комплексы чаралар үткәрү (3 елга 1 тапкыр)	2018-2032	Җирле бюджет	540,0	540,0	270,0

17 таблица дәвамы

1	2	3	4	5	6	7
3. Юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү системасын камилләштерү чаралары						
13	Әгерҗе районының УДС мәгълүмати юл билгеләре белән җиһазландыру	2023-2027	Региональ бюджет	-	2800,0	-
		2018-2022	Җирле бюджет	2400,0	-	-
14	Әгерҗе районының рәсми сайтында Транспорт һәм юлларга багышланган бүлек булдыру	2018-2032	Җирле бюджет	310,0	300,0	300,0
4. Маршрут транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру буенча чаралар, шул исәптән аларның хәрәкәт итүнең өстенлекле шартларын тәэмин итү						
15	Тукталыш пунктларын төзекләндерү	2018-2022	Региональ бюджет	7560,0	-	-
		2018-2022	Җирле бюджет	270,0	-	-
5. Транзит транспорт агымнарын үткәрүне оештыру						
16	Әгерҗе шәһәрен әйләнеп үтүче автомобиль юлы төзелеше	2028-2032	Региональ бюджет	-	-	161000,0
6. Аерым участокларда яки төрле зоналарда транспорт чаралары хәрәкәтенең тиз йөрешле режимы буенча чаралар						
17	Төбәк әһәмиятендәге юл участокларында тизлек режимын чикләүне кертү	2018-2022	Региональ бюджет	480,0	-	-
18	Җирле әһәмияттәге юл участокларында тизлек режимын чикләүне кертү	2018-2022	Җирле бюджет	60,0	-	-

7. Бердәм парковка пространствосын формалаштыру буенча чаралар (гаражларны, тукталышларны, парковкаларны (парковка урыннарын) һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру)						
19	ТС даими саклау өчен яссылык парковкалары төзү	2018-2032	Җирле бюджет	9021,6	18043,2	18043,2
20	ТС вакытлыча саклау өчен яссылык парковкалар төзү	2018-2022	Җирле бюджет	11339,7	-	-
		2018-2022	Бюджеттан тыш чыганаклар	13469,8	-	-
8. Кисешүләрдә һәм кисешүләрдә светофор җайга салуын кертү буенча чаралар						
21	Карл Маркс һәм Островский урамнары киселешендә транспорт һәм җәяүлеләр агымнарын светофорлы җайга салу кертү	2018-2022	Җирле бюджет	2000,0	-	-
22	Сәетов һәм Максим Горький урамнары киселешендә транспорт һәм җәяүлеләр агымнарын светофорлы җайга салу кертү	2018-2022	Җирле бюджет	2000,0	-	-
23	Гагарин һәм Максим Горький тыкрыгы киселешендәге транспорт һәм җәяүлеләр агымнарын светофорлы җайга салу кертү	2018-2022	Җирле бюджет	2000,0	-	-

17 таблица дәвамы

1	2	3	4	5	6	7
9. Җәяүлеләр хәрәкәтен оештыру буенча чаралар, шул исәптән җәяүлеләр кичү юлларын урнаштыру һәм төзекләндерү, муниципаль берәмлек территориясендә җәяүлеләр һәм торак зоналарны формалаштыру						
24	Тротуарлар төзелеше	2018-2032	Региональ бюджет	20970,0	27960,0	20970,0
		2018-2032	Җирле бюджет	16125	21825	20750,0
25	Тротуарларны реконструкцияләү	2018-2032	Җирле бюджет	12093,75	16368,75	10462,5
26	Электр яктырту линияләрен төзү	2018-2032	Региональ бюджет	141600,0	18880,0	141600,0
		2018-2027	Җирле бюджет	4960,0	19840,0	-
27	Җәяүлеләр кичүләрен оештыру	2018-2027	Җирле бюджет	650,0	650,0	-
28	Балалар уку йортлары янында җәяүлеләр кичү юлларын төзекләндерү	2018-2027	Җирле бюджет	14190,0	14190,0	-
29	Торак зоналарны формалаштыру	2023-2027	Җирле бюджет	-	2450,0	-
10. Инвалидлар хәрәкәте өчен уңайлы шартлар тәэмин итү буенча чаралар						
30	Әгерҗе шәһәрендә тротуарларны һәм җәяүлеләр кичү юлларын пандуслар белән җиһазлау	2018-2022	Җирле бюджет	452,4	-	-

31	6.4 "Инвалидлар" билгесе куелган инвалидлар өчен парковкаларда урыннар бүлеп бирү 8.17 "Инвалидлар" өстәмә мәгълүмат билгесе белән берлектә	2018-2022	Җирле бюджет	280,0	-	-
11. Юллар челтәрен, юлларны яки юл участокларын үстерү, юллар челтәре эшчәнлегенең нәтиҗәлелеген арттыручы локаль-реконструкция чаралары						
32	Карл Маркс урамы буенча киңәйтү эшләре	2018-2022	Региональ бюджет	4200,0	-	-
12. Автомат режимда эшләүче фото - һәм видеофиксация чараларын юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуларны урнаштыру буенча чаралар						
33	Әгерҗе – Красный Бор а/ю тизлек режимын чикләү белән бергә хокук бозуларны фотовидеофиксацияләү камераларын урнаштыру	2018-2027	Региональ бюджет	4000,0	2000,0	-
34	Песәй – Кырынды а/ю тизлек режимын чикләү белән бергә, тәртип бозуларны фотовидеофиксацияләү камерасын урнаштыру	2018-2027	Региональ бюджет	2000,0	2000,0	-

Юл хәрәкәтен оештыру буенча чараларны тормышка ашыруның нәтиҗәлелеге юл хәрәкәтендә катнашучыларның гомерен саклап калудан, юл-транспорт һәлакәтләреннән һәм аларның нәтиҗәләреннән социаль-икътисади һәм демографик зыянны булдырмаудан гыйбарәт. Юл хәрәкәтен оештыру чараларының нәтиҗәлелеге аерым чараларның нәтиҗәлелеген интеграль бәяләү буларак билгеләнә, шул ук вакытта аларның нәтиҗәлелеге куелган максатка һәм максатчан индикаторларның һәм юл хәрәкәтен оештыру чаралары күрсәткечләренең ирешелгән нәтиҗәләренә туры килү-килмәүдән чыгып бәяләнә.

Юл хәрәкәтен оештыру буенча чараларны тормышка ашыруның социаль-икътисадый нәтиҗәлелеге икътисади һәм финанс күрсәткечләренең яхшыруын, шулай ук демографик ситуациянең яхшыруына (шул исәптән балалар үлеме санының, үлем-китем санының, халыкның үлем-китеменә социаль-икътисади зыянның чараларын гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә кимүен тасвирлый торган сыйфат һәм сан күрсәткечләре белән чагылдырыла.

Муниципаль берәмлек өчен тәкъдим ителә торган чараларны гамәлгә кертүдән социаль-икътисадый нәтиҗә түбәндәгечә чагыла:

- йөрү унайлыгын һәм унайлылыгын арттыру, юл челтәренең сыйфат күрсәткечләрен яхшырту хисабына юл-транспорт һәлакәтләре куркынычын киметү;
- экономия вакыт хисабына арттыру, уртача тизлек хәрәкәте;
- гражданнар өчен дә, муниципаль район предприятиеләре һәм оешмалары өчен дә транспорт йөртүгә чыгымнарны киметү;;
- даими маршрутлар буенча автомобиль транспортында пассажирлар йөрткәндә транспорт хезмәтләре күрсәтүнең һәркем өчен мөмкин булуын һәм сыйфатын арттыру.

ОДД буенча чараларны гамәлгә кертүдән көтелгән нәтиҗәне бәяләү 18 нче таблицада китерелгән.

Таблица 18 – ОДД буенча чараларны гамәлгә кертүдән көтелгән нәтиҗә

№	исеме	мак сат	Социаль- икътисади эффект
1	Территорияләрнең Транспорт һәм җәяүлеләр бәйләнешен тәэмин итү буенча чаралар	Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү, муниципаль берәмлек территориясенең иң яхшы бәйләнешен формалаштыру	Юлда вакыт киму
2	Юл хәрәкәтен мониторинглау системасын оештыру, транспорт агымнары детекторларын урнаштыру, ОДД буенча документларны җыю һәм саклау, мәгълүмат базаларын формалаштыру һәм алып бару принциплары, мәгълүматтан файдалану шартлары, аны актуальләштерүнең периодиклыгы буенча чаралар	Маршрут юнәлеше системасын камилләштерү	Халыкка хезмәт күрсәтү сыйфатын күтәрү
3	Юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү системасын камилләштерү чаралары	Муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеге буенча чаралар комплексын тормышка ашыру	Юлда вакытны киметү, халыкка хезмәт күрсәтү сыйфатын күтәрү
4	Маршрут транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру буенча чаралар, шул исәптән аларның хәрәкәт итүнең өстенлекле шартларын тәэмин итү	Муниципаль берәмлекнең җәмәгать транспортын үстерү, муниципаль берәмлек халкына күрсәтелә торган транспорт хезмәтләренең сыйфатын яхшырту	Халыкка хезмәт күрсәтү сыйфатын күтәрү

5	Транзит транспорт агымнарын үткәрүне оештыру буенча чаралар	Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү һәм муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеге буенча чаралар комплексын гамәлгә ашыру	Юлда вакытның кимүе, юл-транспорт һәлакәтләре ихтималының кимүе, дәрәҗәнең кимүе зарарлы матдәләрнең экологик торышына һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтысы
6	Куркыныч, зур габаритлы һәм авыр йөкләр ташуны гамәлгә ашыручы транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру буенча тәкъдимнәрне дә кертеп, йөк транспорт чараларын үткәрүне оештыру буенча чаралар, шулай ук мондый чараларның мөмкин булган авыр габаритлы параметрлары буенча чаралар	Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү һәм муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеге буенча чаралар комплексын гамәлгә ашыру	Юлда вакытны киметү, йөк транспорты катнашында юл-транспорт һәлакәтләре ихтималын киметү, зарарлы матдәләрнең экологик хәлгә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтысы дәрәҗәсен киметү

18 таблица дәвамы

№	исеме	мак сат	Социаль-икътисади эффект
7	Аерым участокларда яки төрле зоналарда транспорт чаралары хәрәкәтенең тиз йөрешле режимы буенча чаралар	Муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү	ЮТҺ ихтималы кимү
8	Бердәм парковка пространствосын формалаштыру буенча чаралар (гаражларны, тукталышларны, парковкаларны (парковка урыннарын) һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру)	Автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау урыннарын оештыру	Транспорт инфраструктурасы объектларының үтемлелеген арттыру, парковка пространствосына кытлыкны булдырмау
9	Юл киселешләрендә, тыкшынуларда һәм участокларда светофор җайга салуын кертү буенча чаралар	Обеспечение безопасности дорожного движения на территории муниципального образования	Снижение времени в пути, снижение вероятности ДТП
10	Җәяүлеләр хәрәкәтен оештыру буенча чаралар, шул исәптән җәяүлеләр кичү юлларын урнаштыру һәм төзекләндерү, муниципаль берәмлек территориясендә җәяүлеләр һәм торак зоналарны формалаштыру	Муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү	Җәяүлеләр катнашында юл-транспорт һәлакәтләре ихтималын кимету

11	Инвалидлар хәрәкәте өчен уңайлы шартлар тәэмин итү буенча чаралар	Тышкы төзекләндерү объектларын торгызу һәм үстерү, экологик иминлекне тәэмин итү, җәяүлеләрнең иминлеген арттыру хисабына муниципаль берәмлек халкының яшәү шартларын яхшырту	Халыкка хезмәт күрсәтү сыйфатын күтәрү, җәяүлеләр катнашында юл-транспорт һәлакәтләре ихтималын киметү
12	Юллар челтәрен, юллар яки юл участокларын үстерү, юллар челтәре эшчәнлегенең нәтиҗәлелеген арттыручы локаль-реконструкция чаралары	Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү һәм саклау һәм муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеге буенча чаралар комплексын гамәлгә ашыру	Хәрәкәт тизлеген арттыру, юлда вакытны киметү, юл-транспорт һәлакәтләре ихтималын киметү, зарарлы матдәләрнең экологик халәткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтысы дәрәҗәсен киметү
13	Автомат режимда эшләүче фото - һәм видеофиксация чараларын юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуларны урнаштыру буенча чаралар	Муниципаль берәмлек территориясендә юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү	ЮТҺ ихтималы киму

4 КСОДД әзерләү гамәлгә ашырыла торган территориядә институцион үзгәрешләр, ОДД өлкәсендә эшчәнлекне норматив хокукый, норматив-техник, методик һәм мәгълүмати тәэмин итүне камилләштерү буенча тәкъдимнәр булдыру КСОДД составында тәкъдим ителә торган чараларны гамәлгә ашыру мөмкинлеген тәэмин итү максатларында эшләнә.

Тикшерелә торган территориядә КСОДД составында тәкъдим ителә торган чараларны гамәлгә ашыру мөмкинлеген тәэмин итү максатларында, кирәк булганда, институциональ үзгәртеп корулар буенча тәкъдимнәр эшләнә, ОДД өлкәсендә эшчәнлекне норматив хокукый, норматив-техник, методик һәм мәгълүмати тәэмин итүне камилләштерү.

Татарстан Республикасы Әгерҗе муниципаль районы муниципаль берәмлеге территориясендә юл хәрәкәтен оештыру буенча килеп туган вазгыятьне һәрьяклап анализлауның әлеге КСОДД беренче этабын (модулен) үтәү кысаларында уздырылган эш өчен нигез булып тора.

Әгерҗе районы территориясендә ОДД өлкәсендәге оештыру эшчәнлеген анализлау күрсәткәнчә, ОДД эшчәнлеге бурычларын муниципаль берәмлекнең җирле үзидарә органнары чынлыкта хәл итә.

Россия Федерациясендә юл хәрәкәтен оештыру өлкәсендә һәм эшчәнлекнең чиктәш өлкәләрендә гамәлдәге хокукый база юл хәрәкәтен оештыру субъектларының бурычларын һәм җаваплылыгын барлык дәрәҗәләрдә төгәл билгеләргә, аларның функциональ элемтәләрен урнаштырырга, аларның эшчәнлеген координацияләргә, әлеге өлкәдә комплекслы чараларны тормышка ашыруны рациональ планлаштырырга мөмкинлек бирми. Шул ук вакытта муниципаль дәрәҗәдә норма чыгару каралмаган.

Юл хәрәкәтен оештыру өлкәсендә Әгерже районы жирле үзидарә органнары эшчәнлеген мәгълүмати тәэмин итү системасы илебез һәм чит ил стандартларына туры килә. Әмма Әгерже районынын рәсми сайтында юл хәрәкәте куркынычсызлыгына, транспортка һәм юлларга багышланган бүлек булдырырга кирәк.

Институцион үзгәрешләр буенча тәкъдимнәр әзерләү Әгерже муниципаль районы муниципаль берәмлеге халкының социаль тормыш эшчәнлеге институтларынын сан ягыннан-сыйфатлы үзгәрешләренен кирәклегенә бәйле булырга мөмкин.

Институцион үзгәрешләр кагыйдәләрнең үзгәрүе дәрәҗәсендә түгел, ә әлеге мохиттә эшләүче институтларның үзгәрүе һәм әлеге мохитне билгели торган дәрәҗәдә чагыла.

Социаль (яисә иҗтимагый) институт – ул тарихи яки максатчан тырышлык белән кешеләрнең уртак тормыш эшчәнлеген оештыру формасы, аны гамәлгә ашыру җәмгыятьнең социаль, икътисадый, сәяси, мәдәни һәм башка ихтыяҗларын канәгатьләндерү зарурлыгы белән аңлатыла. Институтлар характеризируются үз мөмкинлекләре йогынты ясый кешеләрнең үз-үзләрен тоту юлы белән билгеләнгән кагыйдәләр.

КСОДД проектлау вариантларын эреләндергән бәяләү нәтиҗәсендә өстенлек "стабилизацион" вариантка бирелде. Әлеге сценарийны тормышка ашыру Әгерже районы халкының тормыш стереотиплары системасында нинди дә булса кардиналь үзгәрешләрне күздә тотмый. Моннан чыгып, Татарстан Республикасы Әгерже муниципаль районы муниципаль берәмлегендә институцион үзгәрешләрнең объектив алшартлары юк.

Әлеге схеманы гамәлгә ашыру кысаларында институцион үзгәрешләр, идарә структуралары һәм транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү

һәм реконструкцияләү өлкәсендә эшчәнлекне тормышка ашырганда үзара бәйләнешләр үткәрү күздә тотылмый. КСОДД өчен норматив-хокукый база формалаштырылды.

ЙОМГАКЛАУ

Проектның икенче этабы кысаларында Татарстан Республикасы Әгерже муниципаль районы территориясендә транспорт системасын үстерү һәм юл хәрәкәтен оештыру схемасын оптимальләштерү чаралары эшләнде.

Чаралар җыелмасы документар мәгълүматларны җыю, үлчәүләр сериясен үткәрү һәм алынган мәгълүматларны анализлау нәтиҗәләре нигезендә формалаштырылды.

Чаралар программасын тормышка ашыру нәтиҗәлелеген фаразлап, аны гамәлгә ашырганда, транспорт үтемлелеге күрсәткечләрен яхшырту, авариялелекне киметү, велотранспорт һәм җәяүлеләр инфраструктурасын булдыру, парковка пространствосына кытлыкны бетерү, юл хәрәкәтен оптимизацияләү ирешелгән.

- КСОДД чараларын гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә киләсе социаль-икътисади нәтиҗәгә ирешеләчәк:
- - транспорт системасының комплекслы иминлеген һәм тотрыклылыгын арттыру;
- - юл-транспорт һәлакәтләре һәм матди зыян китерелгән зыянны киметү;;
- - терәк транспорт челтәрен камилләштерү һәм үстерү;
- - Әгерже районы территориясендә элемтәне арттыру;
- - экологик хәлне яхшырту;
- - район торак пунктлары территориясендә йөк автомобильләре хәрәкәтен чикләү;
- - "гомуми кулланылыштагы автомобиль юллары. Төзекләндерү элементлары. Гомуми таләпләр»;
- - 40,3 км озынлыкта тротуарлар төзү;
- - 18 км озынлыктагы тышкы электр яктырту линияләрен урнаштыру;

- парковка пространствосына кытлыкны бетерү.

Программа чараларын гамәлгә ашыру өчен 1 983 102,5 мең сум күләмендә финанслау кирәк.

Әлеге КСОДДның 1 этабында ачыкланган транспорт проблемалары чаралар программасын гамәлгә ашыру хисабына хәл ителергә мөмкин.

КУЛЛАНЫЛГАН ЧЫГАНАКЛАР ИСЕМЛЕГЕ

1 РФ Хөкүмәтенең “Россия Федерациясендә автомобиль юлларын классификацияләү турында" 2009 елның 28 сентябрендәге 767 номерлы карары

2 Шелков Ю. Д. гомуми файдаланудагы транспорт чараларынын өстенлекле хәрәкәтен оештыру буенча күрсәтмәләр: Транспорт, 1984 – 32 с

3 3 СП 42.13330.2016. Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү. СНиП 2.07.01-89 актуальләштерелгән редакциясе. [Сүзләр]. - СНиП урынына-2.07.01-89*; кереш. 2017-07-01. – М.: Россия Төзелеш Министрлыгының ЦНИИП ФДБУ, 2016.Шелков Ю. Д. гомуми файдаланудагы транспорт чараларының өстенлекле хәрәкәтен оештыру буенча күрсәтмәләр, 1984 – 32 С.

4 Dawn P. Guegan, Peter T. Martin and Wayne D. Cottrell.: Prioritizing Traffic Calming Projects Using the Analytic Hierarchy Process. Murray, Utah 2000.- 26p.

5 Пугачев и. Н., Горев А. Э., Олещенко е. м. оештыру һәм Хәрәкәт куркынычсызлыгы [Текст]. - Мәскәү, 2009. – 176..

6 ГОСТ Р 52289-2004 юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, тамгаларын, светофорларны, юл коймаларын һәм юнәлдерүче җайланмаларны куллану кагыйдәләре

7 Кременец Ю. А., Печерский м. п., Афанасьев М. Б. юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. М.: “Академик” ИКҮ, 2005. 279 б.

8 Җитәкчеләр һәм белгечләр өчен юл хәрәкәте куркынычсызлыгы буенча җитәкчелек. Җәяүлеләрнең куркынычсызлыгы [Текст]. – М.: “Бөтендөнья сәламәтлек саклау оешмасы" нәшрияты, 2013. - 115 с.

9 Татарстан Республикасы шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча республика нормативлары.

10 ГОСТ Р 57145-2016. Автомат режимда эшләүче һәм фото - һәм кино төшерү, видеоязма функцияләренә ия булган махсус техник чаралар, юл хәрәкәтен контрольдә тоту өчен. Куллану кагыйдәләре. [Сүзләр]. – Кереш 2017-06-01. – М.: Стандартинформ, 2016.

11 «Юл хәрәкәтен оештыру проектларын һәм схемаларын әзерләү Кагыйдәләрен раслау турында» Россия Федерациясе Транспорт министрлыгы (Россия Транспорт министрлыгы) 17.03.2015 № 43 боерыгы.